

פודלים

העיתונות מול השב"כ

המלחמה הקרה
בין Ynet ל"ידיעות אחרונות"

חיסול ממוקד
משבר העיתונות המודפסת

חושבים חיובי
ניתוחי האנגליסטים במרדורי הכלכלה

גרעון עשת
על סיקור
עסקת "ישקר"

שהם סמים
על
"ליידי בלוזס"

כרמית גיא
על מוטי
שקלאר

חנוך חרמרי
על חשיבות
הרישוח

נחום ברנע
על סריחת
הבלקברי

געגועים לקירשנבאום

האופטימיות וההתלהבות שמשדר מוטי שקלאר, עם כניסתו לתפקיד מנכ"ל רשות השידור, כפי שהיא נשקפת בשחתו עם כרמית גיא (עמוד 16), גשמעת כמעט ירחמיאלית: הוא מדבר על חשיבות השידור הציבורי במונחים שאבד עליהם הכלח לאוזן העכשווית. בעירן של מסחור רוהר של העיתונות, של אלפני חדשות הנראים ונשמעים כמו תוכניות בידור, של תזוית טכנולוגית שמשנה בקצב מואץ את הרגלי צריכת המידע – מעלה שקלאר עולם מושגים נשכה על עיתונות איכותית ועל השליחות החברתית הגלומה במלאכה העיתונאית. בין אם הוא אומר את הרברים כדי לסבר את האוזן בלבד, כפי שמתחייב לדעתו מהכובע החדש שהוא חובש לראשו, ובין אם הוא מציג חזון ואמונה אותנטיים – יש לו שותפים בקהילה העיתונאית ובקרב חוקרי התקשורת בעולם.

הנה דברים כשם אומרם: ביל קובץ' ותום רוזנסטיל, עיתונאים אמריקאים ותיקים שהפכו למשקיפים על ההתרחשויות בעולם התקשורת האמריקאי, מביאים בספרם "יסודות של עיתונאות" ממצאי מחקר שנערך בארצות הברית על מעמדם של תוכניות החדשות בתחנות הטלוויזיה המקומיות. לפי נתונים אלה, התחנות, שהונחו על ידי גישה עיתונאית איכותית, הכפילו את סיכוייהן להגדיל את הצפייה בהן לעומת הערוצים שבהרו להציע חדשות שסגנון מברר. יתרה מכך, המחקר קבע כי לטווח ארוך, מדיניות שידור החותרת להיענות באופן גורף לטעם הציבור נכשלת מכהינה עסקית.

קובץ' ורוזנסטיל מסבירים מדוע: תחנת טלוויזיה שמספקת רק טריוויה ובידור גורמת לצופה לאבד בה עניין משום שעומד לרשותו מגוון של ערוצים מתחרים, המציעים לו תכנים דומים. כלומר, קשב ארוך מדי מצד הערוצים המסחריים למה שנתפס כרחשי לב הציבור, מתנקם בהם בכך שבסופו של דבר הם מאבדים את נאמנות הצופה. מהדורות חדשות עם אוריינטציה בידורית (infotainment) מאבדות את סמכותן כספקות מידע רציני. צופים, המחפשים תכנים חדשותיים רציניים, פונים לתחנות שמציעות אותן. המרכיב הזה בהרגלי הצפייה של הציבור האמריקאי גרם להכפלת הירידה בצפייה במהדורות החדשות הקלילות בתחנות המקומיות בעשר השנים האחרונות. המחברים מגיעים למסקנה כי האחראים על משרדי החדשות האלה כרו לעצמם בור, משום שהצופה המעוניין בשעשועים העדיף לפנות ישירות לתוכניות בידור צדופות (תופעה שאובחנה גם בארץ: צעירים רבים סופגים את המידע החדשותי שלהם מתוכניות סאטירה, ושואבים מהן את מושגיהם על אישיותם של הפוליטיקאים ותפקודיהם). עליפי הממצאים האלה, המעבר מתוכניות חדשות איכותיות למשרדי חדשות קלילים מניב תשואה עסקית לטווח קצר בלבד: הוא מנחיל הרגלי צפייה רדורים ויוצר קהל צרכנים שטחי שעובר, ללא שום עכבה, לתוכנית הפופולרית התורנית המשוררת בערוץ המתחרה.

יכול להיות שתוכנותיהם של קובץ' ורוזנסטיל אנכרוניסטיות, ויכול להיות שאינן אלא משאלות לב של בעלי מקצוע שומנם עבר. מכל מקום, כשמוטי שקלאר מדבר על אמונתו ברוח האדם, כשהוא אומר שחברה אינה יכולה להיות רק חברה צרכנית, וכשהוא מתחייב לשקם את מעמדו של השידור הציבורי – הוא מציג אבחון וחלופה שמעוררים געגועים לתקופה של מוטי קירשנבאום ברשות השידור.

עוזי בנימין

טורים

- 4 נחום ברנע: וזה סוף החדשות
- 10 הונן מרמרי: שמונה שנות רישות

כתבות

- 6 יחס השב"ב לתקשורת | רן בנימיני
- 12 Ynet מאיים על "ידיעות אחרונות" | בעז גריילסמר
- 14 תוכנית הפעולה של מוטי שקלאר | כרמית גיא
- 20 הטיות האנליסטים במדורי הכלכלה | יאיר לוי
- משבר העיתונות המודפסת:
- 26 מות העורכים | איתמר ב"ז ושוקי טאוסיג
- 29 מצוקת הכתבים | ענת באליוט
- 33 עלבונה של השפה | ניב ליליאן
- 41 הדור השלישי: כל אדם - עיתונאי | תמר גוטמן
- 46 הבלוגרים שעלו כיתה | נדב שטרית

מאמרים

- 23 יאיר לוי: "גלובס" מצניע את הפסדי פישמן
- 24 גדעון עשת: מכירת "ישקו": סיפור ענק עם חור גדול
- 44 ירון אזרחי: מציאות מתוכנת: ממש כמו בשידור חי

מדורים

- 18 קוראת לילד בשמו | שהם סמיט
- 35 השורה התחתונה | סיפורים, תגובות, אירועים
- 49 עין בינלאומית | רפי מן
- 50 מסיבת עיתונאים

המכון הישראלי לדמוקרטיה
THE ISRAEL DEMOCRACY INSTITUTE

העין השביעית

ת"ד 4702 ירושלים 91046
טלפון: מערכת 02-5300866
פקס: 03-5488633
חניינים ומנהלה: 02-5392868, 02-202222-800-1
כתובתנו באינטרנט: www.idi.org.il
דואר אלקטרוני: shukit@idi.org.il
דפוס: אחוה בע"מ
ISSN 0793-5781

עורך: עוזי בנימין
מערכת: נחום ברנע, כרמית גיא, רפי מן
ייעוץ: פרופ' ירון אורחי
פרופ' מרדכי קרמיצר
פרופ' אבי כריכס
עריכה לשונית: חניל רוזנסט
רכז המערכת: שוקי טאוסיג
עריכה גרפית: ספודין זה
איור השער: רוח גוילי

נ

כון ברוקינגס, מקום העבודה הזמני שלי, מתפרס על פני שני בניינים גדולים, בני שבע קומות כל אחד, במרכז וושינגטון. במאות חדרי משרד מצוידים היטב יושבים אנשים רציניים ומתעמקים מבוקר עד ערב בבעיות העולם, מהפצה האיראנית ועד התככים בחצר הבית הלבן.

בארץ השפע של ברוקינגס לא חסר דבר. כך חשבתי, עד שבתחילת יוני, חורשיים לאחר שהתמקמתי כאן, גיליתי שבכל זאת חסר משהו. בכל הממלכה הגדולה הזאת לא רואים מכשיר טלוויזיה אחד: לא במשרדים, לא בחרי ההמתנה, לא בלובי, לא בקפטריה. מרוע בתחילת יוני? משום שבגלל הפרשי השעות, משחקי המונדיאל משודרים כאן בשעות הבוקר והצהריים. נפשי התאוותה לראות כמה מהם (המשחק המרתק בין טוריה לתוניסיה, למשל). שאלתי אם יש מצב. כן, אמרו לי. מישוהו בקומה השישית מחזיק בחדר טלוויזיה. הבעיה היא שהמכשיר קטן, מהסוג שאנשים מחזיקים במטבח, והצפיפות גדולה. לא כדאי אפילו לגסות. (בהמשך החודש, בלחץ הקהל, הכניסו זמנית מכשירי טלוויזיה לכמה מחדרי הישיבות, כ"בוגוס לחוקרינו החרוצים").

וושינגטון היא עיר של תעשייה אחת: פוליטיקה. חדשות היו ועודן סם החיים שלה. רק אמצעי ההסנפה השתנה. פעם, כשנכנסת לפגישה, יכולת להניח מראש שבחדר יהיה מכשיר טלוויזיה שיהיה פתוח על סי.אן. אן או "פוקס ניוז" או "כלומברג", בלי קול אבל עם כתוביות רצות ועיניו של כן-שיחך יתרוצצו בינך לבין הכתוביות. אחר-כך בא המחשב: הוא היה פתוח על אחד מאתרי החדשות או על הדואר האלקטרוני, והעיניים התרוצצו בין הצג לבינך. עכשיו אתה מגלה לשמחתך שהמחשב כבוי, אבל בכף ידו של כן-שיחך מונח כלקברי, מחשבון סלולרי, הבוהן שלו מגלגלת את הכפתור כמו מוסלמי אדוק שמגלגל מחרוזת תפילות, מידיעה אחת באינטרנט ליריעה אחרת, מדואל לדואל, ועיניו מתרוצצות בין המסך הזעיר לבינך.

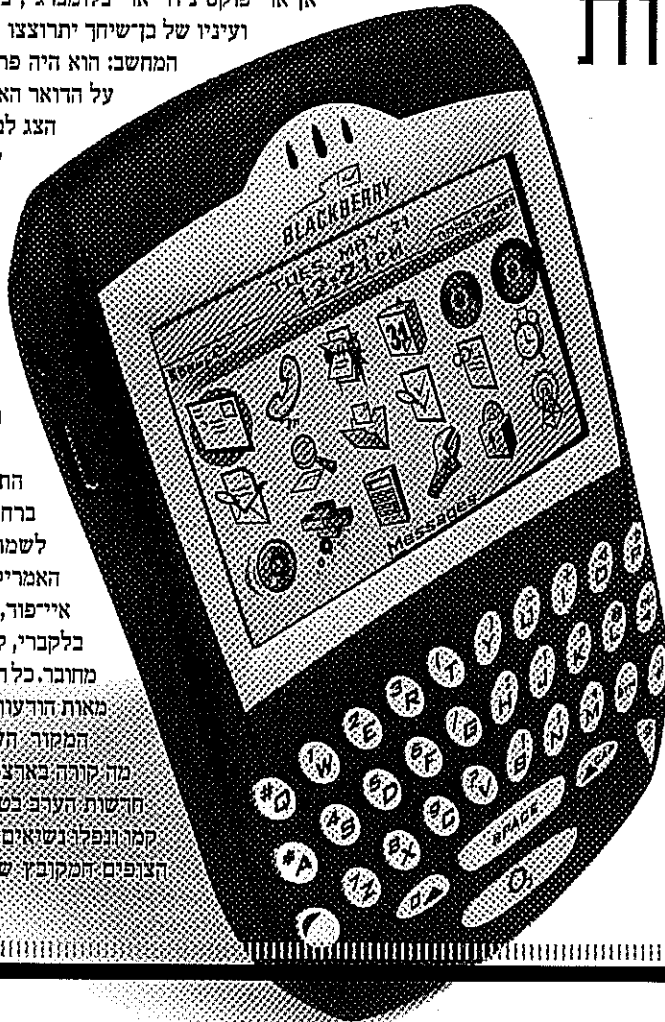
הקשישים בינינו זוכרים את התקופה שבה כל ישראלי הסתובב ברחוב עם טרנזיסטור צמוד לאוזן, לשמוע את החדשות מקול-ישראל. האמריקאי המעורבן מסתובב כשלאוזניו אייפוד, לשמוע את המוסיקה שלו, ולעיניו בלקברי, לקרוא את ההודעות שלו. כל הזמן מחובר. כל הזמן מתכתב. יש אנשים שמחליפים מאות הודעות אלקטרוניות ביום.

המקור העיקרי שלימד את האמריקאים מה קורה בארצם ובקולמם היה במשך שנות דור חדשות הערב בטלוויזיה. זאת היתה הבמה שעליה קמו ונפלו שוואים והוכרעו מלחמות. לא עוד: מספר הצופים המקובץ של מהדורות החדשות של שלוש

נחום ברנע

וושינגטון

וזה סוף החדשות

הרשתות הארציות הוא כשלושים מיליון, לא יותר מעשרה אחוז מהאוכלוסייה. מגישי המהדרות הם עדיין נושא חם במדורי התקשורת, גילם, מינם, המשכורות שלהם, אבל נותרו רק שניים מכוח ההשפעה האדיר שיוחס להם בעבר.

וולטר קרונקייט היה מגיש החדשות המיתולוגי של רשת סי.בי.אס; הוא היה מדורת השבט, מר טלוויזיה. נאמר עליו שהשפעתו על דעת הקהל היתה כליכך גדולה, שכאשר הוא פנה נגד המלחמה בווייטנאם הבין הנשיא ג'ונסון שהמלחמה אבודה. דן ראט'ר החליף את קרונקייט. בשנותיו ירדו חדשות סי.בי.אס ממספר 1 ברייטינג למספר 3. ראט'ר שירר ערכ הבחירות תחקיר עוין על השירות הצבאי של הנשיא בוש. ההאשמות שנכללו בתחקיר הופרכו. הבלוגרים הימניים הציפו את

האינטרנט ברשימות להדיח אותו. רצונם נעשה; ראט'ר נאלץ לפנות את כיסא המגיש. כינתיים התפטר, בלי הרבה סנטימנטים. על כיסא המגיש תשב קאתי קוריק, שהגישה עד לאחרונה את "טודי שו" - תוכנית בוקר שזעה בין ראיונות רכים עם אישים מפורסמים לדימויים מעמיקים על מתכונים לעוגות. קוריק היא האשה הראי שונה שזוכה להגיש לבדה חדשות ערב. זה היה יכול להי תפרש כהישג היסטורי במאבק להעצמת כוחן של נשים, אבל ההיסטוריה נעשית עכשיו תחת זרקורים אחרים.

בביקורים קודמים בארצות הברית הקפדתי לצפות לפחות במהדרורה אחת של חדשות ערב. מי שלא צפה במהדרורה התקשה להבין מה קורה. גרוע מזה: הוא הרגיש כמו טמבל כאשר ירדו האמריקאים דיברו על מה שראו בערב בהדרשות.

לפני שבועות אחרים קראתי ראיון עם מג'יק ג'ונסון, שחקן העבר המופלא של קבוצת הכדורסל "לוסיאנג'לס לייקס". הוא דיבר בשבח העונה הנוכחית בליגת האן.בי.איי, עונה שהחזירה את הקהל אל האולמות ואל מסכי הטלוויזיה לאחר 12 שנות יובש. "אחריצהריים", אמר ג'ונסון, "במכון הכושר, כולם מדברים על המשחק שיתקיים בערב. למחרת בבוקר כולם מדברים על המשחק שהיה. זה הסימן".

הוא צודק. על סדרת הפלייאוף באן.בי.איי מדברים בכל מקום. על חדשות הטלוויזיה לא מדבר איש. מפעם לפעם, כשאני מציץ באחת המהדרות, אני מבין מדוע המתכונת שגובשה לפני ארבעים וחמישים שנה שרירותית ומאובנת. החדשות המשמעותיות מורכבות מכרי להיכנס לתוך מיטת סדום בת דקה או שתיים. הן נכנסות מאוזן אחת ויוצאות מהשנייה. והחדשות הלא משמעותיות לא משמעותיות.

כדי להמחיש את גודל הצרה רי לצפות בפרסומות: כולן, אבל כולן, הן פרסומות לתרופות: כדורי שינה, כדורים נגד שלשול, נגד עצירות, נגד טחורים, נגד סקלרוזה. זה הקהל! אין מה לעשות.

שלושת ערוצי החדשות בכבלים, סי.אן.אן, "פוקס ניו" ואם.אס.אן.בי.סי, עובדים אחרת. חלק מהמגישים לא מסתפקים בהגשה: יש להם דעה. הם מנהלים קמפיינים. הוויכוחים שהם מנהלים עם אורחיהם מתפתחים לעתים קרובות לקרקס נוסח לונדון וקירשנבאום. זה יכול להיות משעשע.

הערוץ המצליח ביותר מבין השלושה הוא "פוקס ניו". הוא מספק סדריוס לימן האמריקאי. מכיוון שהימן בשלטון, יש לשידורים שלו משקל פוליטי ניכר. כדאי, עם זאת, לזכור את המספרים: "פוקס ניו" מגיע בשידור הנצפה ביותר שלו לשני מיליון צופים. סי.אן.אן מגיע למיליון. יחד הם מגיעים לאחוז אחד מהאוכלוסייה.

אנחנו יודעים שהאינטרנט מציב סימן שאלה על עתידם של העיתונאים, אולי אפילו על עצם קיומם. נרמה שהוא גם מגדיר מחדש את מקומה של הטלוויזיה. הוא מחזיר אותה למה שהיתה בראשיתה: קופסת בידור, טובה מאוד לשידור

סדרות עלילתיות, קומדיות ודרמות פשע ואופרות סבון, מעולה לתוכניות ריאליטי נוסח "כוכב נולד", נפלאה לשידורים חיים של תחרויות ספורט, יעילה בשידורים חיים ממוקדי אסון. הרומינגטיות שלה בקביעת סדר-היום הלאומי הולכת ונעלמת. זה מה שקורה באמריקה. היכנונ לביאת הבלקברי.

•••

קרל רוב, יועצו הפוליטי של הנשיא בוש, הוא כל מה שאייל ארד שלנו היה רוצה להיות: מכריק, מצליח, זדוני וחסר רחמים. אין פלא שהוא שנוא נפשה של התקשורת הליברלית. הוא שנוא עליה עוד יותר מבוש.

בחודשים האחרונים פעל רוב תחת ענן פלילי כבד. דיפלומט בדימוס פרסם מאמר בעיתון שהפריך את הטענה של ממשל בוש, שעיראק רכשה אורניום באפריקה. בבית הלבן החליטו לנקום. הם הדליפו לשורה של עיתונאים את שמה של אשת הדיפלומט, ששירתה בתפקיד חסוי בסי.איי.איי. אחד העיתונאים פרסם את השם. נפתחה חקירה. בסופו של תהליך ארוך הוגש כתב-אישום נגד לואיס (סקוטר) ליבי, ראש המטה של סגן הנשיא. הוא מואשם בעדות שקר בפני חבר מושבעים. נחקר גם קרל רוב.

הפרשה העמידה את התקשורת במצב מכיך. מצד אחד, היתה שמחה גדולה לראות את רוב ואת ליבי מויעים ואולי הולכים לכלא. מצד שני צצה דאגה גדולה, שמא החקירה הזאת סותמת את הגולל על החיסיון העיתונאי. ככל שנחשפו הפרטים התברר, שהאיבה המופגנת בין הממשל לתקשורת לא מפריעה

לשני הצדדים לשתף פעולה בתרגילים מהסוג המסריח. העיתונים הגיבו כפי שהם מגיבים תמיד: הכו על חטא, וחזרו לשתף פעולה.

באמצע מאי פרסם אתר אינטרנט יריעה מרעיש: הוחלט להגיש כתב-אישום נגד קרל רוב. את הידיעה סיפק העיתונאי ג'ייסון ליאופולד. ליאופולד פרסם לאחרונה ספר, "ג'אנקי של חדשות" שמו, שנתקלתי בו בחנויות הספרים. הספר מטיף להתנהלות עיתונאית חסרת מעצורים. למען השגת מידע מותר לשקר, להסית מקורות אלה באלה, להפך את כל כללי האתיקה. ליאופולד מעיד שכאשר הוא משיג סקופ, יש לו אותה תחושת התעלות שיש לו כאשר הוא צורך קוקאין. בקוקאין הוא מבין: הוא צרכן כבד.

העיתונאי ג'ו לוריא ריחות ב"רושינגטון פוסט" איך הוא השתרכב לפרשה. במקד רה פגש את ליאופולד ימים אחדים לפני הפרסום ונתן לו את מספר הטלפון שלו. כאשר טלפן ליאופולד לדובר של רוב, לקבל תגובה על הידיעה, הוא זיהה את עצמו לא בתור ליאופולד אלא בתור "ג'ואל לוריא". הוא נתן גם מספר טלפון. המספר היה מספרו של לוריא, בסטייה של ספרה אחת.

"אין לי מושג למה ליאופולד התחזה", כותב לוריא. "אולי חשב שהעיתונאים שאני עובד בשבילם ירשימו יותר את הדובר. אולי חשב שזאת הדרך להשיג אישור לידיעה".

הסקופ נפל על האף. באמצע יוני הודיע התובע המיוחד שלא יגיש כתב-אישום. קרל רוב נוקה מכל אשמה וחזר לעבוד על מוזימותיו, למגינת לבם של שונאיו הדמוקרטים.

נותרה, עם זאת, שאלה שצריכה להציק לכל עיתונאי: כמה מותר לשקר כדי להגיע לחקר האמת (במקרה הזה צריך לשאול את השאלה אחרת: כמה מותר לשקר כדי להגיע לחקר השקר).

נחום ברנע, איש "ידיעות אחרונות", יצא לארבעה חודשים לווינגטון, לשמש עמית-מחקר במרכז סבן לחקר המזרח התיכון, במכון ברוקינגס

המדיניות התקשורתית של השב"כ

"אין תגובה חטעמים בטחוניים"
זו תשובה שכיחה, שלעיתונאים
אין ברירה אלא לקבל אותה

אנשי השב"כ נבדקים אחת לכמה שנים
במכונת אמת וחוששים לאבד את מקום
עבודתם אם ייחשף שעמדו בקשר עם עיתונאי

לשב"כ אין "דוברת" אלא "ראש
מדור תקשורת", שאינה מחויבת
לכללים שעל-פיהם נוהגים דוברים

מאלפים את כלב השמירה

הפתיחות של
השב"כ היא
נקודתית, יזומה,
מתוכננת היטב,
ובעיקר - רחוקה
מאוד משקיפות

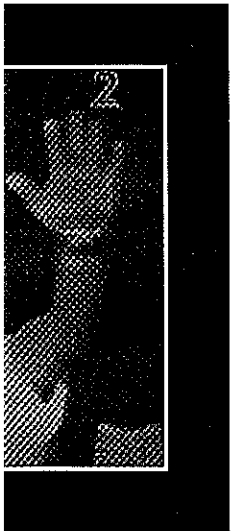
רון בנימיני

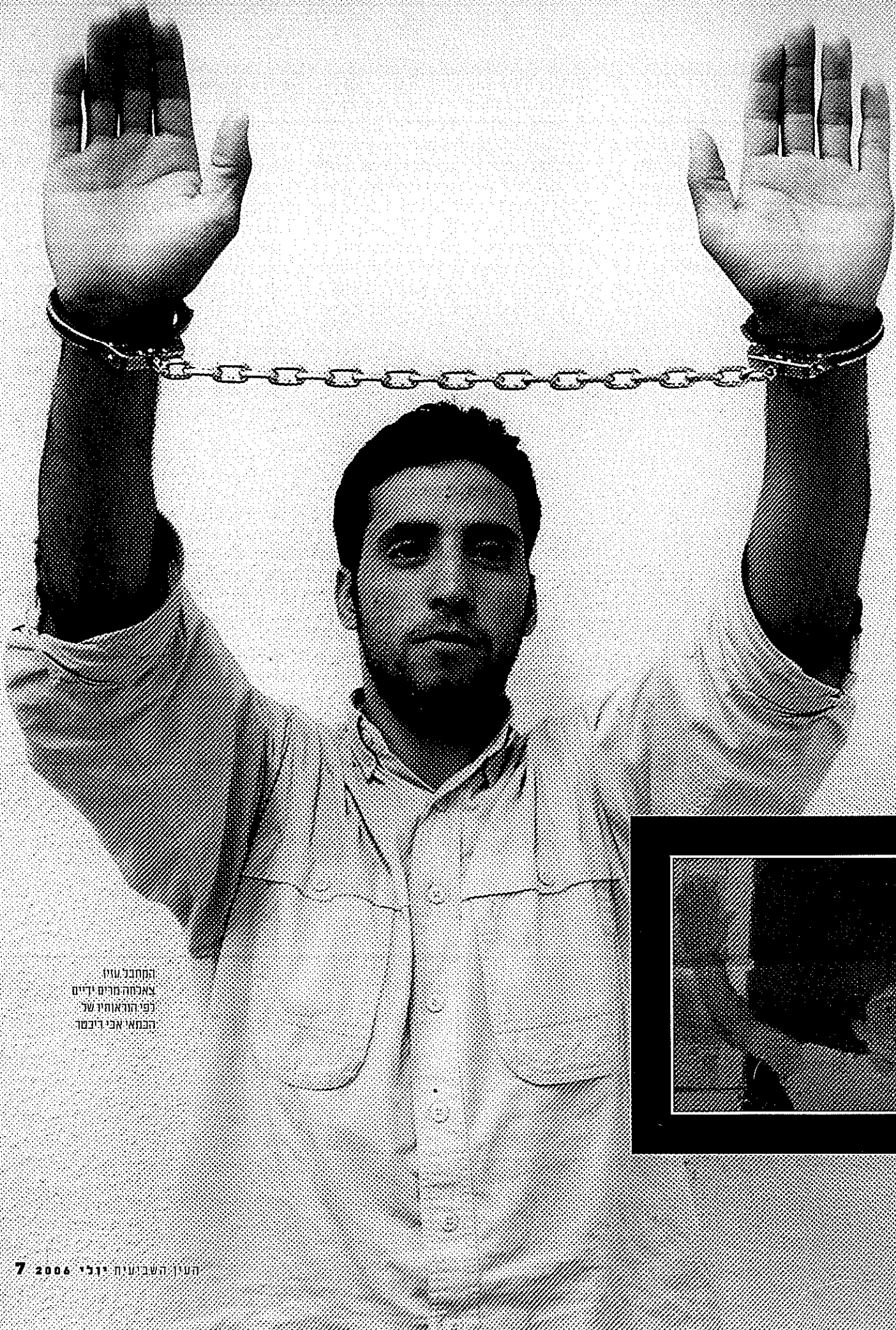
ראש שירות הביטחון הכללי נתן את ההוראה באופן אישי, והפעולה יצאה לדרך: אחר מאנשי השב"כ נכנס בשקט אל חדר החקירות ופסע לעבר המחבל. "תרים ידיים ותחשוף את כפותיך", פקר עליו בערבית. המחבל, געול באויקים, מיהר לציית ואז שלף איש השב"כ מצלמה ולחץ על ההדק. "בכל שנותי בשירות", נזכר ראש השב"כ לשעבר, השר אבי דיכטר, "זה היה האירוע היחיד שביימתי בעבור התקשורת. לאחר הליניץ' ברמאללה היה לי ברור שכאשר ייעצר הפלסטיני שמצולם בתמונה המפורסמת מניף את ידיו המגואלות ברמם של החיילים - אנחנו נצלם אותו שוב באותה פוזה, אבל הפעם עם שרשרת של אוזקים בין הידיים". ואכן, העיתונים סגרו לאבי דיכטר מעגל: עם פרסום המעצר התנוססו שתי התמונות זו לצד זו.

למי שלח ראש השב"כ את התמונה? הנה, למשל, רשימת תפוצה של אחת ההודעות לעיתונות שהעביר לאחרונה השב"כ לכתבים בדואר האלקטרוני: לצד כלי התקשורת הגדולים במדינה אפשר למצוא בה גם את ה"ניו יורק טיימס", "בשבע", "הצופה", "במשפחה" וערוץ 7. לרבים מאנשי השב"כ, שבמשך שנים חונכו שעיתונאים הם אויבים, הרשימה הזאת היא בגדר מהפכה של ממש.

אין לטעות: השב"כ לא נכנע לתכתיבי הזמן והתקשורת. הפתיחות שלו היא נקודתית, יזומה, מתוכננת היטב, ובעיקר - רחוקה מאוד משקיפות. מבחינתם של ראש השב"כ, יובל דיסקין, וקורמו, אבי דיכטר, ההחלטה לפתוח חלון לתקשורת היא הצלחה גדולה לשיפור תדמיתו של השירות החשאי. אלא שלא כמו במקרים אחרים, מההצלחה הזאת של השב"כ הציבור רווקא מפסיד: התפקיד המרכזי של התקשורת

- ביקורת - נעדר מן הסיקור השוטף. למרות שהשב"כ הוא גוף ממלכתי שנתפס כשחקן מרכזי ודומיננטי במערכת הביטחון, כמעט אי-אפשר לקרוא עליו דברי ביקורת. ההמלצות של מפקדיו מכרעות לעתים קרובות מחלוקות בטחוניות, אך לא פשוט למצוא בעיתונות סימני שאלה על צורת התנהלותם. את אחת הביקורות החריפות ביותר על השב"כ השמיע

המחבל עזין
צאחה מרים ירדנים
נפיי הולדותיו של
הכחאוי אחי ריבטר

למרבח ההפתעה דווקא ריכטר, כהופעה פומבית ונדירה לפני כמה שנים בכינוס הרצליה, בעוררו מכה: "לא סיפקנו לעם ישראל את חליפת המגן שהוא ראוי לה", הרגיש ראש השירות את מה שהעיתונאים נמנעו מלומר מפורשות (ריכטר, אגב, מתקשה להעלות בזכרונו כתבות ביקורתיות משמעותיות: "אני לא זוכר שהתקשורת הרגיזה אותי, שמשוה הוציא אותי מגררי"). התקשורת חסרת אונים בהקשר זה: במסווה של שמירה על בטחון המדינה, על אף הפתיחות לכאורה, השב"כ מצליח לשמור על עצמו היטב. כארגון עם אלפי עובדים - מוכשרים ככל שיהיו - יש טעויות, קלקולים ועבירות על טוהר המידות, אבל הציבור אינו יודע על כך. השב"כ לא חייב לתת הסברים, וגם הפיקוח הפרלמנטרי עליו (בהתאם לחוק השב"כ וחוק האזנות הסתר) מתנהל ברלתיים סגורות. הקוראים, המאזינים והצופים מקבלים, דרך התקשורת, רק מה שהשב"כ רוצה שיקבלו, וזו תמונה סלקטיבית מאוד.

העיסוק התקשורתי בשירות הביטחון הכללי קיבל תפנית מאז פרשת קו 300, וביתר שאת לאחר רצח ראש הממשלה יצחק רבין ז"ל: השב"כ עמד בפני ביקורת ציבורית נוקבת, ונחשף לציבור הרחב. אבל עד למינויו של עמי איילון, נגישות לראשי השב"כ היתה בעיקר לכתבים ולפרשנים הבכירים, והיחסים היו כמעט חשאיים (גורמים בשב"כ נזכרים בחיך כי בתקופתם של יעקב פרי וכרמי גילון קראה הלשכה לעיתונאים בראשי תיבות כדי לא לומר בקול רם את שמותיהם המפורשים).

עם תחילת האינתיפאדה השנייה, הרחיב אבי דיכטר את הפתח הצר שפרץ קודמו, עמי איילון (בראש לשכתו של דיכטר עמד בוגר לימודי תקשורת, שהבין את חשיבות העניין וסייע לקידום התהליך). לשב"כ היה חשוב לקבל את הקרדיט על סיכולים ופעולות בטחוניות, ובכך, מצד אחד, לטפח את גאוות היתירה, ומצד שני לתפוס מקום מרכזי בזירה הבטחונית והציבורית. דיכטר: "היה לנו הרבה מאוד מידע רלבנטי לציבור, ולא היתה סיבה למנוע את פרסומו. קצב האירועים היה מהיר כליכך ובהיקף

גדול מאוד, ולכן לא יכולנו שלא ליצור את הקשר עם התקשורת. אנחנו הרי חיים בתוך עמנו, והפעילות שלנו נוגעת לחיי היום-יום במדינה". דיכטר לא הסתפק רק בצוות המצומצם של הכתבים הבכירים לענייני צבא, והרצה בפני פורומים נרחבים יותר בתקשורת ובציבור. עמוס הראל, הכתב הצבאי של "הארץ", מנפק עוד הסבר אפשרי: "כחלק ממאמצי לבנות את המעמד והרימוי של השירות, בנה ריכטר גם את הדימוי האישי שלו, במיוחד בשנה האחרונה לכהונתו, וידע שזה יעזור לו במישור הציבורי". ההחלטה המשמעותית ביותר של דיכטר היתה להקים בלשכתו "מדור תקשורת", ובו שלושה עובדים

רונו ברגמן: השב"כ עצמו מחליט בדרך-כלל מה לחשוף, ובכך מקבלת התקשורת תמונה חלקית בלבד, וכמו כל ארגון - הוא אוהב לדווח על הצלחות והרבה פחות על כשלונות

הכפופים ישירות לראש הלשכה. בשב"כ מדגישים כי בראש הצוות עומדת "ראש מדור" ולא "דוברת". ממתית הפך התפקיד "דוברת" למלה גסה, שראויה לסיכול ממוקד? ההסבר איננו רק סמנטי. בגלל ההבדל הזה, ראש המדור אינה מחויבת לכללים שעל-פיהם נהג דובר: היא לא מופיעה בפומבי (גם משום שחוק השב"כ אינו מאפשר לעובדים להיחשף), ולא נהוג שהכתבים מתקשרים לטלפון הנייד שלה. במצב הזה גם קל לה יותר לא לענות על שאלות קשות ומציקות: "אין תגובה מטעמים בטחוניים" זו תשובה שכיחה, שלעיתונאים אין ברירה אלא לקבל. בשב"כ מודים שזה המצב האידיאלי מבחינתם: מדור התקשורת מוגדר כפונקציה מקצועית שמספקת מידע על העשייה של השירות, וכשאינו יכול לענות - זה נתפס כלגיטימי בקרב

העיתונאים ("אנחנו עדיין תקועים בתפיסה שהשב"כ עושה טובה לתקשורת שהוא בכלל מדבר איתה", אומר אחר הכתבים). דובר, לעומת זאת, נתפס כאיש "מטעם", שחשוד בחוסר אמינות.

מדור התקשורת של השב"כ הוא הלומם הרטוב של המפכ"ל והרמטכ"ל: שליטה בלעדית ומוחלטת במידע שיוצא מהארגון. גם הכתבים מודים בתסכול כי כמעט שאין משם הרלפות. הסיבה: אנשי השב"כ נברקים אחת לכמה שנים במכונת אמת וחוששים לאבד את מקום עבודתם אם ייחשף שעמדו בקשר עם עיתונאי (ריכטר, כיום השר לבטחון פנים, כועס עכשיו על ההרלפות שבאות מהמשרדה, וסבור שיש לבחון עריכה של בריקה דומה גם לכחולי המרים: "למשטרת ישראל חייבת להיות מדיניות ברורה יותר לגבי הקשר עם התקשורת").

המחסור בהרלפות יוצר אצל הכתבים והפרשנים לענייני צבא תלות בגורמים הרשמיים של השב"כ וחוסר יכולת לבדוק את המידע שמוציא מדור התקשורת. מעטים בכלל מנסים: ההודעות הרשמיות מתפרסמות ברוב המקרים בכלי התקשורת כלשונן. לעתים השב"כ אף מעביר לכתבים הודעות דרך דובר צה"ל תחת הכותרת המזוהה "מידע בשם הכתב": ידיעות על פלסטינים שנעצרו או חוסלו לאחר שעסקו בטרור (בהודעות מסופר מה תכננו, ומה אמרו בחקירה). הכתבים מתבקשים לפרסם את המידע בשמם - ולא לייחס אותו לגורמים הבטחוניים שעומדים מאחוריו.

יואב לימור, הפרשן לענייני צבא של ערוץ 1, מספר שדווקא יש דרכים לעקוף את השליטה של השב"כ במידע: "לא כל מה שמאכילים אותנו אנחנו בולעים בשקיקה. אפשר לבדוק את המידע ולהוסיף עליו גם מול גורמים אחרים שמשיקים לפעילותו של השב"כ: צה"ל, המשטרה ומשמר הגבול". לימור סבור כי השינוי במדיניות התקשורתית של השב"כ מאז רצח רבין הביא לארגון הרבה מאוד נקודות זכות: "עכשיו השב"כ נחשף בהצלחות ולא רק בתקלות. נכון שכל פיגוע שמצליח הוא כישלון של השב"כ, אבל כשהוא משכיל לתת לך את התמונה הרחבה, אתה מבין טוב

עפרה נחמד נדרשה להתפשט

מה ערכה של תעודת עיתונאי רשמית שמנפיקה לשכת העיתונות הממשלתית? ביחידה לאכסחת אישים לא מתרשמים ממנה במיוחד. ביום שבו הופיע ראש הממשלה בכינוס של התנועה לאיכות השלטון בירושלים: עפרה כתבת קולי ישראל, עפרה נחמד, בריקות בטחוניות השמורות בדרך-כלל לבני-לארץ ולאנשיו: הצגה של תעודת הזהות ותעודת העיתונאי, הורדת הנעליים, איתור שרידים של חומר נפץ על הידיים ובריקה מרוקרת של ציור ההקלטה - כל אלה לא הספיקו: אחת המאכטחות הרשה מנחמד, עיתונאית ותיקה ומוכרת, לחוריר את החזויה. נחמד ההמומה סירבה בתוקף: "הצירוף של תעודת העיתונאי ותעודה מזוהה אחרת צריך להקל בבריקות, לא חייבים לעבור את כל מסע ההשפלה הזה", היא אומרת (בשב"כ מציינים כי האירוע נבדק על-ידי מבקר הארגון מתוקף תפקידו ככורך תלונות הציבור).

כתב גליצה"ל, רמי שני, הותקף בירי מאכטח של ראש הממשלה ושר האוצר לשעבר, בנימין נתניהו. שני רק הושים לעברו של נתניהו את המיקרופון, אך המאכטח חשד כי הוא מתכוון לתקוף אותו. מאכטחו של ראש הממשלה גם דרשו לעיין ברשימתיו של כתב שורות אלה לאחר סיקור הפגנה מול משרד ראש הממשלה בירושלים, אולי בחשך ששרטט

תרשים של המשרד. הירישה התמונה נענתה בסירוב מוחלט.

ואחרי הדוגמאות האלה, תוכורת קטנה: השב"כ נודק כל-בקשה של עיתונאי לקבל תעודה רשמית. כעת מבקש האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל לשים סוף להשפלות ולבריקות הדרקוניות ולעותר לבג"ץ. אריה שקד, יושב-ראש האיגוד, אומר: כי אם לשב"כ יש מידע מחשיד בדוק על עיתונאי - שיטפל בו על-פי החוק, ולא יפגע בעבודה העיתונאית בשטח. בעקבות הבריקה המבוזה שנעשתה לעפרה נחמד, שלח שקד מכתב מחאה לראש השב"כ, יובל דיסקין, אך לא קיבל תשובה.

באופן רשמי נמסר מחשב"כ כי תעודה מטעם לשכת העיתונות הממשלתית (לע"מ) מאפשרת כניסה לאירועים שבהם נוכחים אישים מאובטחים. משום כך, כל עיתונאי המבקש לקבל תעודה נבדק בטחוני על-ידי השב"כ, לאחר המלצות מחליטה לע"מ אם לאשר את הבקשה או לפסול אותה.

מנהל לשכת העיתונות הממשלתית, דני סימן, אומר כי בשנתיים האחרונות קיבלו תעודת לע"מ יותר מ-6,000 ישראלים. רק חמישה נפסלו מסיבות בטחוניות על בסיס מידע שהעביר השב"כ: שלושה עובדים ישראלים שחשודים בקשר עם גורמים עוינים, ושני יהודים שחשודים בפעילות אסורה בימין הקיצוני.

**עמוס הראלי: "אני לא מזהה
שעיתונאים עושים לשב"כ
הנחות מחשש שינתקו אותם
ממקורות המידע, אבל תקופה
ארוכה, בעיקר בזמן הפיגועים
הגדולים, היתה נטייה לראות
את השב"כ כמחסום אחרון
לפני הטרוריסטים שבאים
להתפוצץ על ילדינו**

הגוף שהתקרב הכי הרבה להכרה שמוסר ממלכתי חייב בשקיפות ודיווח לבעלים שלו - הציבור, זולת במקרים קיצוניים של חשש לפגיעה בכסחון המדינה, וכי לא כל מסמך שעליו כתוב 'סודי ביותר' הוא באמת כזה. נכון, המצב עדיין רחוק מלהיות אופטימלי: אפשר היה לחשוף הרבה יותר, השב"כ עצמו מחליט בדרך-כלל מה לחשוף ובכך מקבלת התקשורת תמונה חלקית בלבד, וכמו כל ארגון - הוא אוהב לדווח על הצלחות והרבה פחות על כשלוניות. מצד שני, בהשוואה לשאר גורמי הקהילה, במיוחד למוסד, השב"כ מתגלה כאביר חופש המידע. למזלו של השב"כ מדובר בארגון ברמה גבוהה, ולכן דובריו אינם צריכים כמעט, בעשר השנים האחרונות, להתמודד עם קטסטרופות תקשורתיות. כאשר לתקופתו של ראש השב"כ הנוכחי, יובל דיסקין, סבור ברגמן כי הוא לא יסגור את החלון התקשורתי שפתח קודמו - קשה ללכת אחורה מהנקודה שאליה הגיע השב"כ - אך מסתמן היסוס אם להעמיק את תהליך ההיחשפות. גם בשב"כ אומרים בכנות כי המצב כיום טוב מאוד ואין להם שום כוונה להרחיב את תחילת ההצצה של התקשורת.

בינתיים, אם כן, יחסי האמון בין השב"כ לעיתונאים נשמרים (כמה מהעיתונאים אף מרצים על ענייני תקשורת בקורסים של הארגון); השב"כ לא נתפס (עד כה) בנסיונות לשקר או להערים על העיתונאים. וכך, בצורה מודעת וכוהירות רבה, הפך בשנים האחרונות שירות הביטחון הכללי לשחקן מרכזי בתקשורת, כשהיריעות שלו נחשבות בקרב העיתונאים אמיתיות יותר מהיריעות של דובר צה"ל. סיסמת השב"כ היא "מגן ולא ייראה". על רקע הפתיחות לכאורה שהנהיג, אולי כראי לארגון לשנות זאת ל"מגן - וייראה כשנות לו".

רן בנימיני הוא כתב קולישראל לענייני משטרה

עם נחקרים פלסטינים - הכל בהתאם לאינטרסים שלו, ותחת עיניו הפקוחות.

אלון בן-דוד, הפרשן הצבאי של ערוץ 10, אומר שבסופו של דבר השב"כ אינו יכול להסתיר קלקולים והם נחשפים. כך, למשל, פרשת קו 300 או פיגועים שיצאו לפועל, רצח רבין, רצח זאבי וכו'. "לפעמים השב"כ מנסה למנוע פרסומים באמצעות צווי איסור פרסום, גם כשאין סיבה בטחונית או מודיעינית. כשאני חושב שהצו אינו נחוץ, אני נלחם להסירו בבית-המשפט או מול הצנזורה. הייתי שמח שהיה יותר פתיחות, וזה גם אפשרי וראוי: יש תחומים רבים שאין צורך בטחוני הכרחי לשמור עליהם בסוד". אחד מתפקידיו הנוספים של מדור התקשורת הוא לעמוד בקשר עם בכירי שפרשו מהשירות ולהעביר, לאלה מהם שמבקשים זאת, מסרים עדכניים (אחידים וחיוביים, כמובן) בטרם יתראינו בתקשורת. בתקופה האחרונה הבחינו בשב"כ כי הבכירים-לשעבר נוטים לפטפט יותר מדי. משום כך, בעלון גמלאי השב"כ, "שובל", חודרה לפני כמה חודשים הבקשה לשמור על בטחון שדה ולהתייעץ עם מדור התקשורת לפני כל הופעה פומבית.

כמה כללים עיקריים מנחים את אנשי מדור התקשורת בעבודתם מול העיתונאים: לא נותנים בלעדיית לאף כלי תקשורת (עבירה על הכלל הזה היא לא פחות מאשר "עבירת משמעת"); עיתונאים לא מצטרפים לפעילויות מבצעיות; השב"כ לא מתייחס כשטובותיו לשיטות ואמצעים; לכל שאלה תינתן תשובה (כאמור, גם "אנחנו לא מתייחסים לנושא הזה" זו תשובה); ומעל הכל מבקש השב"כ לקדש את המהירות, הזמינות והאי-מינות: לא חייבים להגיד הכל, אבל מה שנאמר - חובה שיהיה מדויק ואמיתי. רונן ברגמן מ"דיעות אחרונות", העוסק לעתים תכופות בקהילת המודיעין, דווקא משבח את השב"כ: "מכל קהילת המודיעין השב"כ הוא

יותר את התנאים שבהם הוא עובד. אני גם לא יכול להתעלם מהעובדה שבמקביל להיחוי עיתונאי אני אורח במדינה הזאת, וכמו כולם גם אני או קרובים לי עלולים חס וחלילה להיחלע לפיגועים. לכן, כשבאים בביקורת על השב"כ צריך לקחת בחשבון שבביל מה הם עושים את מה שהם עושים".

עמוס הראלי: "אני לא מזהה שעיתונאים עושים לשב"כ הנחות מחשש שינתקו אותם ממקורות המידע, אבל תקופה ארוכה, בעיקר בזמן הפיגועים הגדולים, היתה נטייה לראות את השב"כ כמחסום אחרון לפני הטרוריסטים שבאים להתפוצץ על ילדינו. לא תמיד שאלנו מספיק שאלות וכינרנו דברים עד הסוף. צריך גם לזכור, שהמשמעת הארגונית בשב"כ חזקה מאוד. הוא גוף קטן ויעיל שמצליח לשלוט במידע ולשמור את הקלפים שלו קרוב לחזה, ולכן הגישה העיתונאית הנכונה היא לגלות ספקנות וביקורתיות. אני מאמין שעם הזמן תהיה יותר פתיחות".

מלבד ההודעות היוזמות שהוא מוציא, שולט מדור התקשורת גם במידע שמעבירים בכירים בשב"כ בפגישות אישיות עם הכתבים. המדור נוטה לאשר בדרך-כלל את פניותיהם של הכתבים לקיים פגישות, אך השיחות עם עובדים בשירות אינן לציטוט ומוגדרות "רקע עמוק" (הכתבים מייחסים את הדברים ל"מקור בטחוני", או ל"מקור בטחוני בכיר" במקרה של ראש השב"כ). בכל מקרה, נציג של מדור התקשורת נוכח כחדר ועוקב מקרוב אחר השיחה. לעתים התנאי הוא כלל לא לפרסם את המידע: הפרשנים והכתבים זוכים לשמוע מידע סודי, אבל מחויבים לשמור אותו לעצמם ולא לעשות בו שום שימוש. בשב"כ, אגב, לא סומכים על כל הכתבים: הבכירים מקבלים את הכשר, הוותיקים מסתפקים במנה הראשונה. לעתים רחוקות, השב"כ הוא שיחום פגישות של עיתונאים עם בכירי ואפילו

חנוך מרמרי

שמונה שנות רישות

ידידי הנס־אריק ואני נחשבים כעגת הצוות הווניא לאנשי מוסקבה-אדינבורו. יחד נבחרנו לוועד המנהל של IPI, מכון העיתונות הבינלאומי, בעצרת הכללית שקיים הארגון במוסקבה במאי 1998. ויחד, בתום הכהונה השנייה והאחרונה, כעבור שמונה שנים בדיוק, העברנו את התפקיד למחליפינו. החילופים נערכו לפני שבועיים באותו הטקס, אותו הכנס, אותו המלון, אותו המשקה, אותם החברים מקטמנדרו, אבוג'ה, לובליאנה, איסטנבול, ורשה, מנילה, בואנוס-איירס, סיאול, קופנהגן, לונדון, קייפטאון, בנגקוק, נירובי, הלסינקי - אבל כשיצאנו החוצה, העיר היתה הפעם אדינבורו והזמן לפרוש הגיע.

ידידי הנס־אריק מאטרה חזר לא מזמן לכהן כעורך הראשי של "אפטן פוסטן", היומון החשוב, השני בגודלו, בגורביה, אחרי כמה שנים שבהן שימש בתפקיד בכיר בתאגיד המו"לות הענקי "שיבסטר", שהוא גם הבעלים של העיתון. באותם ימים השיק הנס־אריק כמה מעיתוני מותג החינם "20 דקות" בשווייץ, ספרד וצרפת, עיתונים שמופצים היום ביותר מחמישה מיליון עותקים. הנס־אריק הוא כחור בעל הומור ארקטי, שהיה רוטן בכל פעם שלא הצלחנו לאזן את התקציב השנתי: "נכון שאנחנו הנורבגים יכולים תמיד לפמפם קצת נפט בשבילכם, אבל אל תבנו עלינו". והנה, כל כשרונותיו העסקיים לא עמדו לו כשקנה פשמינה במחיר מופקע בחוצות דלהי. לאיסמעילה עיסא, איל העיתונות מקאדונה, ניגריה, דבר כזה לא יכול היה לקרות.

החברות בארגון עיתונות בינלאומי היא חוויה מכווננת לכל מי שעוסק בעריכת עיתון. עוד לפני המטרה הצורקת המשותפת, ולפני התועלת הפוליטית שבנוכחות בזירה העולמית, ולפני האדרת המוניטין של כלי התקשורת שממנו באים - אפשר לסמן את הרישות, נטוורקינג, כצורך תיוני לכל איש עיתונות. עורך עיתון שאיננו מקושר למקביליו מן העולם, במיוחד אם הוא פועל במדינה מסוגרת מבחינה תרבותית, כמו מדינת ישראל, עלול להתכוסס בתוך המגבלות שמכתיב לו השוק המקומי.

שני ארגונים בינלאומיים גדולים מאגדים את ראשי העיתונות בעולם. האחד, World Association of Newspapers, WAN, הוא הגוף המקצועי המוביל, שפועל כיריד ענקי לבחינת חידושים תפיסתיים, טכנולוגיים, תוכניים, צורניים ושיווקיים. השני הוא IPI, International Press Institute, ארגון נושא שליחות מוצהרת: לטפח את חופש העיתונות, לקדם את ערכי זרימת המידע והזכות לדעת, ולשכלל את צורת העבודה העיתונאית. זהו ארגון כבד־ראש במהותו שעוסק לא רק בריונים וכהתבוננות פנימית, אלא במעקב שיטתי אחר מצב חופש העיתונות במדינות העולם, בפעולות מחאה שונות במקרים שבהם חופש העיתונות מופר, ובמעורבות פעילה במדינות שבהן חופש העיתונות נרמס.

IPI הוא ארגון שפועל ישירות מול

ממשלות, ואינו נרתע משימוש בכל סוג של לחץ פוליטי, אם בכוחו להביא לביטול תקנה מגבילה, למגיעת סגירת

עיתון או לשחרור עיתונאי ממעצרו. יתרונו הוא בעבודת שטח באפריקה ובחלק ממדינות אסיה ודרום-אמריקה, ולא פחות מזה בעבודת שתדלנות ומחאה מעורבת יותר במוסדות השלטון האירופיים. הרי האיחוד האירופי שכלל את זכויות האזרח עד כדי הקמת תומות של פרטיות שמשבשות את תפקודה של העיתונות החושפת.

כמה מן הפעילים הוותיקים ב-IPI הם עיתונאים ועורכים מיתולוגיים, בני הדור הנחוש שהוביל את העולם במחצית השנייה של המאה שעברה.

IPI וארגונים מסוגו עומדים היום לפני משבר שמוזכיר לא במעמא המושבר שפוקד את העיתונות בכלל. יחד עם ענקי התקופה שחלפה, הולכים ונעלמים ערכי העיתונות הקפדנית, המחמירה, התובענית

של העיתונות, יתגאה בפתיחותו של המשטר, כרוחב אופקיו שלו עצמו ויסיים בהדגשת הצורך בעיתונות אחראית. אחרי שנים יודעים בדיוק באיזה רגע תיורק לאוויר המלה "רספונסיביליטי". והיא לעולם מגיעה, ותמיד מאכזבת. אחד הרברים שלמרתי בשנותי בעיתונות הוא ש"אחריות" היא דרך אחרת לומר טשטוש, טיוח, צנזור, הסתרה...

ישראל, יחסית לגודל אוכלוסייתה ולתקשורת הערנית שפועלת בה, אינה נוכחת עוד בזירה הזאת. רק שני עורכים מישראל הם משתתפים קבועים ב-WAN ושלושה חברים בלבד רשומים ב-IPI. שניים מהם, דיסנצ'יק ואני, אינם עורכים פעילים. השלישית היא תמי ליטני, סגנית עורך "הארץ", שנבחרה באדינבורו לבורד.

גם אם המעורבות בקהילת העורכים העולמית נתפסת כאן כדבר מיותר, כדאי שהעורכים בישראל ייקחו בחשבון את העובדה שאין מאבטח יעיל יותר מ-IPI למקרה שהממשלה או הכנסת כאן ינסו להגביל את חופש העיתונות. במרץ 2003, כשהאמריקאים החלו להסתער מכויית אל תוך עיראק, נחתו בנתב"ג הנוטש חברי משלחת הביורו של IPI כרי לברוק מרוע אין לשכת העיתונות הממשלתית מאפשרת לאנשי צוות מורחב-ירושלמים של רשתות שידור זרות לקבל אישורי מעבר במחסומי השטחים. בעוד עיני העולם מופנות לקרבות בבצרה, חרשו חברי המשלחת את משרדי השרים והפקידים הנוגעים בדבר כרי לקרם את קבלת האישור. נוכחות המשלחת הבהירה לרשויות כאן שהן עומדות בפרשה הזאת בפני תסכוכת תקשורתית ומרינית - ולפתע נעשה מאמץ ממשלתי נמרץ לפתור את הבעיה. נכון, חברי המשלחת גם שתו כאן יין טוב והצטלמו למוזכרת במסכות הגז שהחתימו אותם עליהן בשדה התעופה.

IPI וארגונים מסוגו עומדים היום לפני משבר שמוכר לא במעט את המשבר שפוקד את העיתונות בכלל. יחד עם ענקי התקופה שחלפה, הולכים ונעלמים ערכי העיתונות הקפדנית, המחמירה, התובענית. הקוד האתי מתפוגג, השוק שולט, הכללים גמישים. המציאות הדינמית מכתובה כישורים חדשים.

כאחד המושבים בקונגרס באדינבורו נערך ריון על הקריקטורות הדניות והפגיעה באסלאם. פיטר פרסטון הזכיר בו את גורדון מקגרגור, שהיה היר"ר הראשון של נציבות קבילות העיתונות הבריטית, ואשר אמר: "הצרה היא שאם אתה מניח לעיתונות להיות אחראית, אתה מותיר לה גם זכות להיות בלתי אחראית לפעמים".

המשפט הזה, שנאמר בראגה מפוכחת, צוטט כרי לכטא צער על שקריקטורות תמימות לכאורה הביאו לשריפת שגרירויות. פרסטון רוצה לומר שזה אולי לא כבוד גדול להיות בלתי אחראי, ואולי אף מצער שזו רמת הפרסומים, אבל זוהי משמעות חופש העיתונות: הזכות להיות לפעמים גם בלתי אחראים, וכמורשת לדורות הבאים, לדור האיקס בעיתונות המודרסט והמשודרת, לפעילי האתרים ולבלוגרים כאשר הם, הייתי מציע את אותו משפט בשינוי משקל: "תופש הכיטוי צריך לאפשר לכם להיות לא אחראים, אבל נסו לפעמים בכל זאת גם את ההפך".

כעורכים כדימוס הם ממשיכים לנהל מאבק עיקש על ערכי המקצוע ועל זכויות וחירויות העוסקים בו - אנשים כמו פיטר פרסטון מה"גרדיאן", יוג'ין רוברטס מה"ניו יורק טיימס", אדם מיכניק מה"גאזטה ויבורצ'ה". וגדול מכולם הוא החבר הפעיל ריימונד לואו שערך את ה"דאנד ריילי מייל", העיתון הדרום-אפריקאי הלבן שלחם ללא חת במשטר האפרטהייד. לואו עדיין מכתת רגליים מבירה אפריקאית אחת לאחרת, כותב רו"חות, מנסח כתבי מחאה, פותח עיתונים סגורים ומחליף עורכים מכלאם. אין עוד אנשים כאלה.

בני דורו של ריי לואו מישראל היו חברים פעילים ב-IPI. חנה זמר, ארי רט, גרשום שוקן ואחרים. בסוף שנות השמונים היו לארגון 23 חברים מישראל. לנוכח מספרם ומשקלם, הוקצה לישראל מקום בבורד.

עידו דיסנצ'יק, שהיה עורך "מעריב" עד שנרכש על-ידי רוברט מקסוול, כיהן בבורד של IPI משנת 1991. בתקופתו התארח הקונגרס השנתי של המכון בבניינייהאומה בירושלים. זה היה במרץ 1996, בעיצומם של ימי פיגועי האוטובוסים. מכיוון שעיתונאים לא מבטלים אירועים כגלל סיכון מקצועי, נהרו המשתתפים כמאותיהם והנוכחות הייתה מלאה.

צריך לתקן את הרושם: חברות בארגון בינלאומי שכזה אינה כרוכה רק בסבל והקרבה, גם אם יוצאים במשלחת מעקב לאדים, נפאל, קראקאס או ירושלים. ארגוני העורכים והמו"לים מבינים שכדי להביא משתתפים באירועים ולגייס פעילים, נדרשים תנאי חמישה כוכבים, הכוללים טיולים מאורגנים למי שמוכן לשלם וסיוורים לבני הווג המלווים. לחלק מן המשתתפים זוהי חופשתם השנתית.

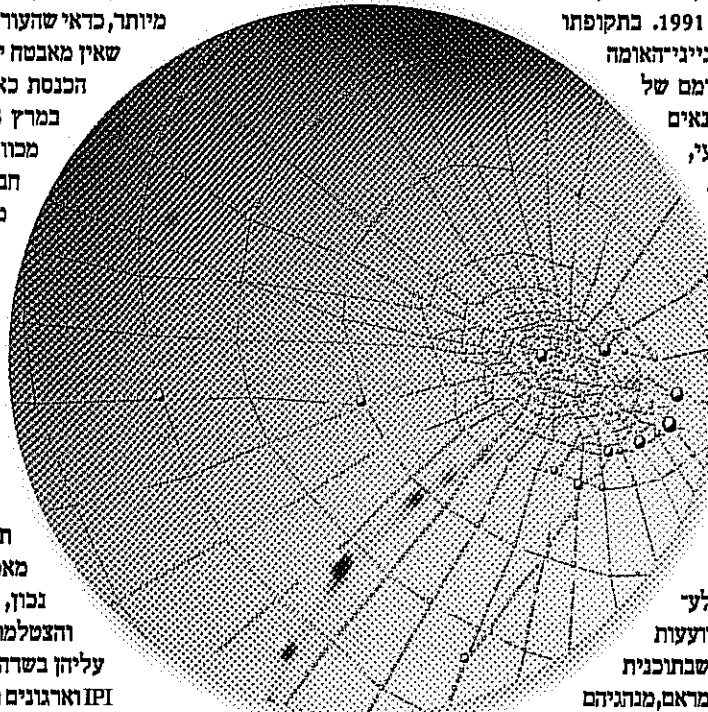
הרבה אלכוהול וזרם בכינוסים האלה, ולעיתים קרובות הפטופוטמוחן לאולמות ההתרועעות הלילית בברים מעשירים יותר מן הייצע שבתוכנית הרשמית. אנשים כהשונים זה מזה, בשפתם, מראם, מנהגייהם

ודתם, יכולים לנהל שיח קרוב וגלוי לבסביב עיסוקם המשותף, והחד כריוות הנוצרות בהקשרים כאלה הן אמיצות לא פחות מאלה שנקשרות בהפסקת הסנדרביץ' במשרד. מתי לאחרונה נכתתם בוויכוח מזדמן בין מוסלמי ניגרי למוסלמי תורכי, שניהם עיתונאים, על כפייה דתית מול הזכות לפולחן.

בשנים האחרונות הפכה התחרות את שני הארגונים הללו (המתקיימים בעיקר מדמי חבר, גבוהים למדי) לדומים זה לזה. WAN מואיל לחלק אותות הוקרה לעיתונאים נדרפים ו-IPI מתגבר את הצד המקצועי-תכליתי כמאמץ למשוך את הדרגים הבכירים לאולמי הכינוסים שלו דווקא.

IPI הוא הוותיק (והקטן יותר) בין שני הארגונים. הוא הוקם בשנת 1950 בניו יורק על-ידי קבוצת עורכים, אמריקאים בעיקר, כחלק ממאמצי המערב לתיקון החברה שאחרי מלחמת העולם, וכינס לעצרת הראשונה 34 עורכים מ-15 מדינות. לימים העביר הארגון את מטהו ללונדון, ובשנת 1993, אחרי משבר כספי וניהולי, הוקם מחדש בווינה, תחת הנהגתו הנמרצת של איש ניהול עיתונים אוסטרי, והואן פריץ, שעומד מאז בראש הארגון.

לפעמים מתברר שלא רק הכינוסים דומים אלא כל המנהיגים הפוליטיים, הנשיאים וראשי המדינות שפותחים אותם דומים: אני כבר יודע מראש מה יאמר ראש הממשלה, לא חשוב מאיזה משטר, כנאומו: הוא ידבר תמיד על חשיבותה

Ynet מול "ידיעות אחרונות"

1997
2000
2006

תחילת מיזם הקמתו של Ynet

האתר עולה לאוויר ותקבל מעמד של ילד חורג ב"ידיעות אחרונות"

מספר האולשים היומי באתר כפול ממספר קוראי הגיליון המודפס

היחסים בין העיתון המודפס לעיתון המקוון מזכירים יחסי שכנים שיש להם גינה משותפת אך הם נמנעים מלעבד אותה ביחד

בוטז גריילסטר

ה מ ל ח ה

כדי להבין את מערכת היחסים השוררת בין "ידיעות אחרונות" ל-Ynet כיום, כראי להתחיל בשחזור נסיבות הקמתו של האתר. Ynet החל כמיזם מהתרת למחצה, שנוסד בצריף על הגג של בית "ידיעות אחרונות" בתחילה 1997. למעלה משלוש שנים חלפו עד עלייתו של האתר לאוויר. במהלך אותן שנים הוחלט בקבוצת "ידיעות אחרונות" כי מערכת החדשות של האתר תפעל בנפרד מרסק החדשות של העיתון, כדי ליצור בידול ברור ביניהם. החלטה נוספת שהתקבלה היתה לבדל את האתר באמצעות שם נפרד, Ynet, שאינו כולל את השם המפורש "ידיעות אחרונות".

זאב חספר, העורך הראשון של Ynet, מספר כי עלייתו של האתר התעכבה כשל התנגדותם של עורכי "ידיעות אחרונות" באותם ימים, משה ורדי

בכלל מחשב על השולחן". בהזדמנות אחרת כתב בן: "אולמרט אוהב להיות מחובר. לקרוא חדרות באתר Ynet, לעיין בעיתונים מחו"ל, להתערוך באירועי ספורט".

הנתון הקופץ לעין משגי הריווחים של בן הוא חיבתו של ראש הממשלה החדש לאתר Ynet. ררך ארוכה עבר האתר מאז הקמתו, בשנת 2000, ועד לנחיתתו בלב הקונסנזוס של לשכת ראש הממשלה. בי Ynet גולשים כיום, לדברי אנשי האתר, בין 570,000 ל-640,000 unique users (מספר המחשבים שמהם מתבצעת גלישה באתר) מדי יום חול. בהסתמך על העובדות הללו, רומה כי Ynet מהווה איום - עתידי אך מבוסס למדי - על אחיזתו של עיתון האם, "ידיעות אחרונות", בקונסנזוס הישראלי ובהגמוניה בקבוצת "ידיעות".

ניסתו של אהוד אולמרט ללשכת ראש הממשלה הביאה לשינויים רבים בעבודת הלשכה. אחד השינויים שהכניס היה הצבתו של מחשב על שולחנו. קודמו בתפקיד, אריאל שרון, נהג לקבל ערכון טלפוני על כותרות העיתונים, ככל נוקר, באמצעות דוברו רענן גיסין. בהמשך היום היה שרון מתערוך בחדשות באמצעות פתקים מעוזריו ושיחות כארבע עיניים. הכתב המדיני של "הארץ", אלוף בן, תיאר את השינוי כך: "אולמרט קופצני, ויכול לקום באמצע ריון כדי להציץ במחשב ולהתערוך בחדשות באתר Ynet או כ'הארץ'. לשרון לא היה

איור: אופיר שרד

הקרה

אלא רק בעמוד האחרון. בתקופתי גם זה לא היה זה שעיתון לא מתפאר באתר התוכן שלו זו תופעה מזוהה מאוד.

בכיר בקבוצת "ידיעות אחרונות" אומר כי "הנהגת מערכת 'ידיעות אחרונות' של אז, משה ורדי והאנשים שסבבו אותו, לא אהבו את זה שבעלי 'ידיעות אחרונות', נוני ומימי מוזס, השקיעו מאמץ כזה בהקמת Ynet. הם פחדו ממתחרה והם פחדו מהקצאת משאבים לאתר על חשבון העיתון. כשאתה מולך בכיפה אתה לא רוצה יצורים אחרים שיסתובבו לך בין הרגליים. 'ידיעות אחרונות' סובל את כתבי העת של הקבוצה כי הם פונים לקבוצות קוראים מצומצמות ומוגדרות, אבל Ynet פונה ממש לקהל של 'ידיעות'. את זה הם ממש לא אהבו."

הביטוי ליחסם של אנשי "ידיעות אחרונות" ◀

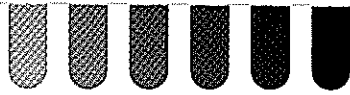
הספר מספר: "הפרדת המערכות נולדה בעצם כתוצאה מחוסר ברירה, משהתברר לנו שב'ידיעות אחרונות' כל הסביבה מתנגדת לנו - הסביבה הטכנולוגית, המערכתית והמסחרית. האפשרות היחידה היתה לצאת החוצה. את ההחלטה הזאת רחף מודי פרידמן, אז המשנה למנכ"ל 'ידיעות אחרונות', ששכנע את נוני לתת לנו משאבים כדי ליצור משהו עצמאי".

הספר מספר כי אנשי "ידיעות אחרונות" נהגו לתקוע מקלות בגלגלי האתר הצעיר: "היינו צריכים להילחם על כך שהכתבת שלנו בכנסת, לינוי ברגפון, תשתתף בתדרוכים של דובר הכנסת. כתב 'ידיעות' בכנסת (היים שיבי; ב"ג) השתתף בקמפיין שניהלו כתבי הכנסת נגד הכללתה בתדרוכים. היו מקרים נוספים. עובדה מרהימה היא שעד היום, הכתובת של Ynet לא מופיעה בעמוד הראשון של 'ידיעות אחרונות'

ואלוך שליו: "בהתחלה ההתנגדות נבעה מבורות. לאט לאט שליו ולא ורדי הבינו מה זה אינטרנט... לאט לאט הם הבינו, ואז ההתנגדות נבעה מהחשש לכרסום כוחו של העיתון. גם אני ירעתי שההתחזקות של האינטרנט תבוא על חשבון העיתונות המודפסת, אבל הטענה שלי היתה שאם זה ממילא יקרה אז כדאי שנהיה שם, וכדאי שנהיה החזקים ביותר. אני לא מאשים את האנשים ב'ידיעות' שניסו למנוע את התפתחות האתר, כיוון שאם הייתי עורך 'ידיעות אחרונות' יכול להיות שהייתי נוהג באותה צורה".

בסופו של דבר אישר נוני מוזס את עלייתו של Ynet, בהשפעת השביתה הגדולה של עובדי הרפוס בעיתון.

נסיבותיהם של אנשי "ידיעות אחרונות" להחליש את האתר גרמו, בראייה לאחור, דווקא להתחזקותו.

היה החרמה מוחלטת של האתר. אם ב"הארץ" או ב"מעריב" (שנים מאוחר יותר, כאשר הושק אתר nrg) טרחו לפרגן לאתרים שלהם ככל שאפשר, התנהגות שהיא כאוויר לנשימה למוטג בלתי מוכר, ב"ידיעות אחרונות" מתעלמים באופן בוטה מאתר הכית - הן באי מתן קרדיטים לסיפורים חשובים שנחשפו בו, והן באי הפניית מודעות למחלקה המסחרית שלו. עורך ותיק ב-Ynet אומר: "הם לא יכלו למנוע מאיתנו לעשות שימוש במשאבים של הקבוצה כמו ארכיון התמונות, אבל ברמת השוטף - אם 'ידיעות אחרונות' שלחו כתב לאירוע ש-Ynet לא יכול היה לסקר אותו, לא היתה שום היענות לרשימה שהכתב ירווח גם לאתר. זו היתה החרמה אגרסיבית ולא סימפטית. היו גם הרבה סיפורים על כתבים של 'ידיעות אחרונות' שניסו למנוע ממקורותיהם לדבר עם כתבים של Ynet. הכתב לענייני מחשבים של 'ידיעות אחרונות', רודי גולדמן, היה יכול להביא דוגמאות וציטוטים מ'וואלה' ומ'נענע', אבל לא מ-Ynet. זה לא שורדי נתן הוראה, אבל מספיק שאנשים מבינים לאן הרוח נושבת והם כבר הולכים איתה."

האיבה בין שני הגופים הגיעה לשיאה באחד הלילות ביוני 2001, באירוע שהתפרסם במדורו של איביב לביא במוסף "הארץ": יהודה שוהם, תינוק בן חמישה חודשים, נפצע בראשו מפגיעת אבן שנורקה על המכונית של משפחתו בשטחים. גלי תיכון, צלמת עצמאית, הספיקה לקלוט בעדשתה את שוהם מקבל טיפול ראשוני. ל"מעריב" הגיעה תמונה מסוכנות "פלאש 90". ב"ידיעות אחרונות" נאלצו לסרוק את התמונה משידורי ערוץ 1. אנשי Ynet ביקשו מתיכון את תמונת התינוק. היא הסכימה, בתנאי אחז: שזו לא תעבור ל"ידיעות אחרונות" - על רקע משקעים כינה לבין מערכת העיתון. ב-Ynet הסכימו. סמוך לחצות עיטרה התמונה את עמוד השער של האתר. במערכת החדשות של "ידיעות אחרונות" הבחינו בתמונה ומיהרו לבקש אותה מהאתר. רון ירון, אז ראש מערכת החדשות של "ידיעות", פנה לגיא בניוביץ', עורך ערוץ החדשות של Ynet. בניוביץ' הסביר שהוא מוכרח לעמוד בסיכום המוקדם עם תיכון, ודחה את פנייתו של ירון. למחרת בבוקר עודכן ורדי בפרטי התקרית הלילית והגיב בתקיפות: הוא הודיע על חרם חומרים מקיף מצד "ידיעות אחרונות" על Ynet: אין תמונות, אין כתבות, אין שיתוף פעולה משום סוג שהוא. אמברגו מוחלט. מאז חלו שינויים גדולים ביחסי הכוחות. "ידיעות אחרונות" היה ונתר העיתון המודפס החזק בישראל, עם שיעורי קריאה מהגבוהים

עורך בכיר ב"ידיעות אחרונות":

בעשור השנים שבהן קיים האינטרנט העברי לא יצא אף סקופ משמעותי מבית-המדרש האינטרנטי, שכולל בתוכו את Ynet

בעולם המערבי. Ynet פילס את דרכו והפך להיות גוף תקשורת חזק ומשמעותי, שרף הכית שלו נמצא על מחשביהם של ראשי המדינה. בכיר באתר אומר כי "Ynet למעשה רכש, מאז ועד היום, את מעמדו בעולם האינטרנט הישראלי לא בזכות 'ידיעות אחרונות' אלא למרות 'ידיעות אחרונות', ורק בזכות פעילותו של האתר. הבידול המוחלט מ'ידיעות' הוכיח את עצמו. היום התהפכו היוצרות - אנחנו הגדולים ו'ידיעות אחרונות' הם הקטנים. מספר קוראי Ynet היום כפול ממספר קוראי 'ידיעות אחרונות'."

לדעת גבע קראיעזר, לשעבר עורך ערוץ התרבות וראש דסק חדשות ב-Ynet, "הוא היום כלי התקשורת החשוב ביותר במדינה. עם זאת, 'ידיעות' העיתון עדיין מצליח יותר ברמה הכלכלית. אין לי מושג מה יקרה בעתיד. זה תלוי בשינויים טכנולוגיים שקשה לחזות אותם."

עורך בכיר ב"ידיעות אחרונות" מגוחך כאשר הוא שומע את ההתפארויות היוצאות מאתר הכית: "בעשור השנים שבהן קיים האינטרנט העברי לא יצא אף סקופ משמעותי מבית-המדרש האינטרנטי, שכולל בתוכו את Ynet. כל התחקירים הגדולים של השנים האחרונות הופיעו בעיתונות המודפסת או בכלי התקשורת האלקטרוניים. ההיגיון אומר שתחקירים טובים מתפרסמים איפה שיש עיתונאים טובים. מעבר לכך, אני גם לא רואה תנועה ערה של עיתונאים מהעיתונות המודפסת לכיוון האינטרנט. באותה מידה אני גם לא רואה לעתים קרובות שעיתונאים יומיים מנסים לקדם סיפורים שלהם באינטרנט, ולעומת זאת אני נתקל כל הומן במקרים שבהם מנסים אתרי האינטרנט לקדם את הסיפורים שלהם בעיתונים."

כניגוד למהפך במספר הקוראים, הכנסותיו של Ynet הן עדיין כאין וכאפס לעומת ההכנסות של

עשור שגם בתחום הזה, בנסיבות מסוימות, עשוי השינוי להתחולל מהר מהצפוי. בפברואר הונפק פורטל האינטרנט "תפוז" כבורסה לגיירות ערך בתליאביב לפי שווי חברה של 70-80 מיליון שקל. לפני כמה שבועות התפרסם ב"דה מרקר" כי בנק הפועלים וקבוצת "יורוקום" של איש העסקים שאול אלוביץ' בוחנים אפשרות להשקעה בחברת האינטרנט "וואלה" לפי שווי של 80 מיליון דולר. המספרים שנזקקים לאוויר גרמו לבכירים בקבוצת "ידיעות אחרונות" לשקול ברצינות את הנפקת Ynet. מחסום בדרך למימוש אפשרות ההנפקה היא גטייתו של נוני מוזס לשמור את הנתונים הכספיים של עסקיו הרחק מעין הציבור.

נקודה כואבת במיוחד לעיתונאים שעובדים ועבדו ב-Ynet היא הקושי לעבור מהאתר לעיתון האם. המדיניות ב"ידיעות אחרונות", שלא השתנתה מאז הקמת Ynet למעט חריגים מעטים, היא לא למלא משרות כתיבה ועריכה פנויות בעיתון בעיתונאים העובדים באתר. לאור זאת נאלצים העיתונאים ב-Ynet לחפש אפשרויות קידום בכלי תקשורת אחרים, שאינם שייכים לקבוצת "ידיעות אחרונות". המתשה טובה לתופעה הוא הכתב הצבאי של "מעריב", פליקס פריש, שהיה הכתב הצבאי של Ynet עד שהורח בשל כריחה לא מוצלחת ששילב באחת מיריעותיו

גבע קראיעזר, לשעבר עורך ערוץ התרבות וראש דסק חדשות ב-Ynet: הוא היום כלי התקשורת החשוב ביותר במדינה. עם זאת, "ידיעות" העיתון עדיין מצליח יותר ברמה הכלכלית

האינטרנטית והטלוויזיונית, ולפאר את עליונותה של העיתונות הכתובה על פניה: "היתרון הגדול של האינטרנט, הטלוויזיה והרדיו הוא במהירות הריאות. בכך אין לנו אפשרות להתחרות. אבל ברמת הכתיבה והכיסוי - אף אחד לא מתחרה בנו. קריאת חדשות באינטרנט היא בעיקר רפרוף על כותרות. בטלוויזיה צריך להגיד כל דבר תוך דקה וחצי כי זה המדיום הכי שטחי שיש. העיתונות היא זו שמביאה את החומרים הבלעדיים ברמה הגבוהה ביותר, ומכתיבה את סדר"

חשבון עיתונות הנייר. גורם ב-Ynet מסביר: "תפקיד העיקרי של רפי גינת ויואל אסתרן הוא למצוא דרך להגדיר מחדש את העיתון בעידן האינטרנט. עיתוני הנייר פחות ופחות רלבנטיים - מוצרים שמרניים, לא עדכניים - ולך תתמודד עם כל החידושים של עולם האינטרנט. כל עבודתם היא למעשה התמודדות עם Ynet. Ynet הוא לא הבעיה של מחר, אלא של אתמול והיום. מבחינה כספית דווקא אין להם (לאנשי העיתון המורפס; ב"ג) מה לדאוג, כיוון שבכל מקרה לא יתחכו

באתר. פריש היה מועמד לתפקיד הכתב הצבאי של "ידיעות אחרונות", לא קיבל את התפקיד והמשיך לעבוד באתר עד להרחתו והשתלבותו ב"מעריב". דוגמה נוספת היא זהר ישראל, כתב התקשורת לשעבר של Ynet, שהיה מועמד לתפקיד כתב דומה ב"ידיעות אחרונות", לא קיבל את התפקיד, עזב את Ynet ונמנה היום עם מערכת התוכנית של גיא פינס בכבלים. יכול להיות, כמובן, שמועמדותם של השניים נדחתה בשל שיקולים אחרים, אולם ב-Ynet מעריכים כי שייכותם לאתר היא שגרמה להעדיף כתבים אחרים על פניהם.

כתב ב-Ynet אומר כי "מה שבתחילה היה ברור - ש'ידיעות אחרונות' הוא מקום טוב יותר לעבוד בו - כבר לא מובן מאליו. היום הנראות של כתבים ב-Ynet גבוהה יותר משל הכתבים בעיתונים המודפסים. קח, למשל, את אבישי בן-חיים, שהיה כתב תרדים בולט ב-Ynet והיום די נעלם באותו תפקיד ב'מעריב'. הכתבים מבינים את זה היטב. כתבי Ynet דוחים היום הצעות מכלי תקשורת אחרים, למרות שלעיתים קרובות יש בהן כדאיות כספית". מי שהצליחו לעקוף את המדיניות הם הפרשן עופר שלח (שמשרתו מתחלקת כיום בין Ynet ל"ידיעות אחרונות"), סגן עורך מוסף "7 ימים" ומבקר הטלוויזיה רענן שקד (שהיה עורך ערוץ התרבות של Ynet ועבר בהדרגה ל"ידיעות אחרונות") ומבקרת התרבות אריאנה מלמד (שכותבת הן בעיתון המורפס והן ב-Ynet). בכיוון ההפוך נעשה לאחרונה גיסיון לשלב כותבים בכירים ב"ידיעות אחרונות" כבעלי בלוגים ב-Ynet. הניסיון, שהחל בבלוג של סבר פלוצקר, הפרשן הכלכלי של "ידיעות אחרונות", נחסם עלידי מערכת עיתונו. פלוצקר והבלוג שלו הם לפי שעה לזיוין יחיד של מערכת "ידיעות אחרונות" ב-Ynet.

עורך ב-Ynet מגדיר את היחסים הגוכחיים בין האתר למוצר המודפס כקשר של "ארגונים ירודותיים, כלומר שני ארגונים ששייכים לאותו אבא ומתייחסים זה לזה בחיבה הרדית. היום היחסים בין שני הארגונים הם שפויים יותר. 'ידיעות' כבר גותן קורדיטים לכתבים שלנו - אומנם לא בהיקף שהיינו רוצים, אבל הרבה פעמים Ynet כלייך חזק שאנחנו כבר לא צריכים אותם. לעתים הם גם מבקשים פרומאים אצלנו. זה השינוי הניכר מאז תקופת ורדי. ועדיין, 'ידיעות אחרונות' יכול לרוץ קדימה עם סיפור בלשהו ואנחנו נתעלם מהסיפור הזה לחלוטין, אם הוא לא ראוי בעינינו. אין שום תאקל - אבל כל אחד בעמרתו".

ואילו העורך הראשון של Ynet, זאב חספר, סבור כי האתר תקוע וכי הגיע הזמן לשנות את תבנית היסוד: "אני חושב שהגיע הזמן להשיק את Ynet החדש - לדעתי זה היה צריך לקרות לפני שנתיים-שלוש. אני מדבר על שינוי עיצובי וגם על שינוי תפיסתי. Ynet צריך להתחבר לטרנד הערכני של עולם האינטרנט ולפתוח את האתר להשתתפות נרחבת יותר של הגולשים".

פוטנציאל הפיצוץ העיקרי בין Ynet ל"ידיעות אחרונות", בחודשים הקרובים ואחריהם, גלום בהתחזקותו הצפויה של האינטרנט הישראלי על

זאב חספר, העורך הראשון של Ynet:

הכתובת של Ynet לא מופיעה בעמוד הראשון של "ידיעות אחרונות" אלא רק בעמוד האחרון. זה שעיתון לא מתפאר באתר התוכן שלו זו תופעה מוזרה מאוד

היום הציבורי". "אין באינטרנט ובערוץ 2 את נהום ברנע וגם לא יכול להיות. איאפשר לקרוא את נהום ברנע באינטרנט", הוסיף גינת.

גורם ב-Ynet הגיב לכותב שורות אלו על דבריו של גינת כך: "לא מעט חיובים משועשעים וגבות מורמות נראו במערכת באותו יום. איש במערכת האתר לא חושב שהתוכנות של רפי בנושא הזה שוות את הנייר שעליו נכתבו. הדברים האלה רק מעידים על חוסר ההבנה של גינת בנוגע לאתגרים שמעמיד בפניו עידן האינטרנט".

חספר משוכנע כי יש לאחד את שני הגופים: "אין לי ספק ש'ידיעות אחרונות' ו-Ynet צריכים להתמוזג, וכמה שיותר מהר. מיוזג כזה יחסוך בעלויות בצורה פראית וישפר את שני המוצרים. כרגע שנוני יעשה את זה, הוא יוכל גם לייצר מוצרים חדשים בעלויות שייחסכו - תכני טלוויזיה ועיתון 'מטר' למשל. נוני צריך לעבור לשלב הבא ולהפוך את קבוצת 'ידיעות' לחברת תוכן במקום לקבוצת עיתונים".

קרא-עוז לא מסכים: "לדעתי, בעתיד, כל גוף תקשורת חפץ חיים יצטרך לפעול כתמנון רב זרועות. השילוב ברמה המנהלתית הוא הגיוני; ברמה של הפעלת מערכות, זה יהיה די קשה למוזג שני דברים קיימים, ולדעתי עדיף לא לנסות ולהסתפק במיוזג של דברים נקודתיים, כמו צילומים, ארכיון וכו'".

"בסופו של דבר", מסכם חספר, "למרות כל הקשיים, Ynet לא היה מגיע למקום שבו הוא נמצא היום אילו לא היה מבית 'ידיעות אחרונות'. במקרה הזה, המו"ל והעיתון הם לא היינו הך. אם נוני לא היה רוצה ש-Ynet יצליח, Ynet לא היה מצליח".

בועז גריילסמר הוא עיתונאי

מהם תקציבים כל עוד הם יספקו את עיקר ההכנסות של הקבוצה".

הלחץ שבו נתונים ראשי "ידיעות אחרונות", מול האינטרנט בכלל ו-Ynet בפרט, בא לידי ביטוי בהופעה של גינת בכנס השייחוק של איגוד המפרסמים, בינואר השנה. בנאומו בכנס בחר גינת לתקוף את העיתונות

יון פדר:

דו-קיום דו-תמימי

יון פדר, העורך הראשי של Ynet, סירב לשתף פעולה עם הכתבה ומסר בתגובה: "אינני מוצא עניין בדיון ביחסים הפנימיים בתוך קבוצת

'ידיעות'. הרבה העיקרי הראוי לציון הוא שהקבוצה השקילה לקיים את שתי המדינות 'ידיעות' ו-Ynet, כמו גם מדינות נוספות שתיהן הן הרומינגטיות בתחומן בישראל וימשיכו להיות כאלה זו לצד זו. עוד שנים רבות. תגובתו של רפי גינת לא התקבלה. דודי גולדמן סירב להגיב. חיים שיבי מסר בתגובה: "תמיד ראיתי בכתבי האינטרנט עמיתים שווי זכויות לכל דבר, ובמקומות שהם יכולתי לסייע להם. עשיתי את זה ברצון". אלוו שליו ביקש שלא להגיב על הדברים, ואמר: "אני מניח שלכל אחד יש זכרונות היסטוריים שונים".

מחליף כובע

המנכ"ל החדש של רשות השידור מפיח תקווה חדשה, זהירה, במסדרונות המוסד. הוא נשמע כמי שעתיד השידור הציבורי בווער בעצמותיו וכמי שמחק מתודעתו את האינטרס של השידור המסחרי שעל שמירתו היה מזונה עד כה

כרמית גיא

השתגעת? להכניס את הראש הבריא למוטה הולה? אין לך הצעות טובות יותר?"

ניכר במוטי שקלאר שהוא שמע את השאלה הזאת פעמים אין ספור לקראת כניסתו ללשכת מנכ"ל רשות השידור בבית היפה ששימש בעבר את בית החולים שערי צדק בירושלים. התשובה שלו מגור בשת ומפורטת. מעמרת מי שעמד עד לאחרונה כראש הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, הוא מכיר היטב את מפת התקשורת הישראלית. "לא השתגעתי. מי שמר סתכל נכוחה על המציאות התקשורתית וחושב שני צעדים קדימה, מבין שמרתחשים בה שינויים. ערוצי הברודקאסט, ובייחוד ערוץ 2, הולכים ומאבדים מכור חם. הם קיבלו מוגנפול על הפרסומות ועל התדר החרי פשי, שני משאבים מוגבלים, שמיצבו אותם כערוצים שנדרשים להיות ציבוריים, אך ממומנים מפרסומות. ומשום כך הוטלו עליהם מחויבויות להשקיע בתכנים בעלי משמעות ולא רק כמוצרים מסחריים מובהקים. אבל זה היה בימים אחרים, וזו רק שאלה של זמן עד שגם הכבלים והלוויין ישררו פרסומות - דבר שאני חושש מפניו מאוד. עוגת הפרסום תתחלק ולא תהיה נחלתם הבלעדית של ערוץ 2 ור10. זה בא על רקע של ירידה בכלל עוגת הפרסום לטלוויזיה, בגלל התכסי סות האינטרנט והתוכן השיוקי לסוגיו השונים. ברגע שיהיה פחות תקציב לערוצים האלה, יהיה קשה מאוד לחייב אותם במחויבויות הציבוריות המוטלות עליהם היום. התוצאה תהיה שחיקה גדולה ברמת התוכניות".

אחת הרעות החולות הקשות ביותר, לרעת שקלאר, היא חרידת מה שמכונה התוכן השיוקי, ובעברית פחות צחה פרסום סמוי, לשידורים. "ככל שהתוכן השיוקי יגדל, יגדל כוחו של המפרסם, והוא ינתב את השידורים לכיוון הבידורי. זה יגזור את אופי הדרמות והתוכניות הדוקומנטריות, והרגולטור לא

יוכל לעשות הרבה. התוכן השיוקי ירד עוד יותר את תכני הערוץ המסחרי. ינסו לגייר את ההגדרות ה'אנריות לטובת התכנים הבידוריים. כך יותר ויותר תוכניות דוקומנטריות יהיו, למעשה, תוכניות בידור. הבעיה היא, שההגדרות של הקטגוריות השונות הן משפטיות, ולא תוכניות. הן מגדירות תוכניות לא על פי תוכן, אלא על פי התקציב המושקע בהן, מספר ימי הצילום וצילומי החוץ. עכשיו יגבר הטשטוש בין ה'אנרים". שקלאר מוזכר לדוגמה ויכוח שניהל עם "קשת" על הגדרת תוכניה של ערי אשכנזי, "מה זה השטיות האלה". אנשי "קשת" דורשים להכניס אותה למכסת התוכניות הדוקומנטריות שהם מחויבים בה, בעוד שלרעת שקלאר זו תוכנית בידור מובהקת. גם ההבחנה בין דרמה לטלנובלה תישטט ותלך".

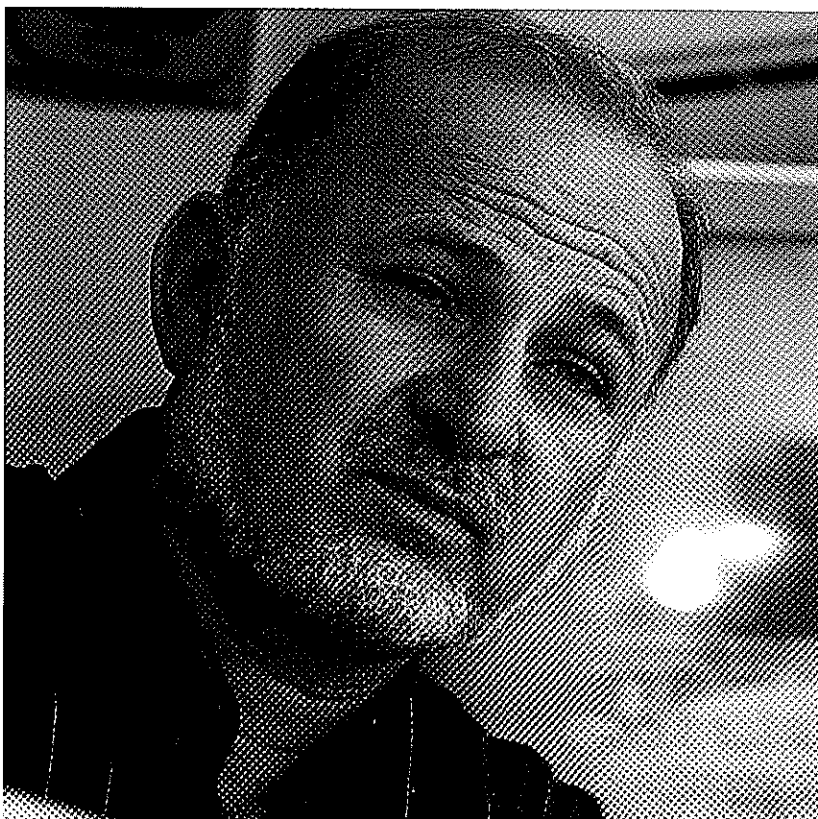
ערוצי האינטרנט והטלפון הסלולרי לא רק ייטלו, וכבר נוטלים, נתחים של פרסום מערוצי

"חברה לא יכולה להיות רק חברה צרכנית. האמונה הזאת ברוח האדם, שליחה על הביטוי הבומבסטי, היא חלק מהגישה ההומניסטית-האמונית שלי"

בעלי משמעות. "בלי פזילה לכיוון הכלכלי הוא יכול להציע אלטרנטיבה למי שרוצים תרבות פנאי שלא נגזרת רק ממרכיבים בידוריים. ככל שהאינטרנט והמדריה האחרות יהיו מרכיבים חשובים יותר בתרבות הפנאי, יגדל הקהל שיחפש תשובות אחרות. מכאן, שמכלל הלאו יימצא ההן". וכצעד ראשון הורה להוציא את רשות השידור מוועדת המדורג, הבחנת את הרייטינג של השידורים, צעד שקומם עליו רבים. "רשות השידור לא תלויה ברייטינג, ולא צריכה שהרייטינג יכתיב את התנהלותה ושהיא לא תפול לעניין החיצע והביקוש", אמר לא אחת.

בשיחה לקראת כניסתו לתפקיד מצייר שקלאר כסוג אחר של מנכ"ל ממה שרשות השידור הכירה עד היום. הוא אמנם מונה בידי פוליטיקאים, אך דומה שתפיסת העולם שלו אחרת, או לפחות יש בה פוטנציאל למשווה אחר. הוא מדבר במושגים של אחריות ציבורית, אזרחית, תרבותית, ובשידור הציבורי הוא רואה שירות שהמדינה מחויבת להעניק לאזרחיה, כמו חינוך, תרבות, ספריות, תיאטרות, מוסיקה ושירותים אחרים. "כשם שהאוניברסיטאות חייבות להמשיך להחזיק חוגים שעוסקים בתחומי הרוח, גם אם אין להם ביקוש, קל וחומר יש למדינה חובה ציבורית לעסוק גם במרכיבים משמעותיים של החיים, לספק תרבות שבלעדיה היא אינה חברה ראויה. אם ישאלו אותי על הצורך לעסוק בחומרים קלאסיים, הקשורים לקאנון התרבותי, לד.ג.א התרבותי שלנו, ולא יצפו בזה, אני אומר, הייתי

הברודקאסט, אלא גם משנים את אופי השידורים. "הערוצים המסחריים שירצו להתקיים, יהיו חייבים לייצר תכנים שיוכלו לפרמט אותם ולהעביר אותם לטלפונים הסלולריים, לאינטרנט ול-VOD", מסביר שקלאר, וזה מה שמביא אותו דווקא אל השידור הציבורי, כמי שיהיה היחיד שיוכל לייצר מוצרים

צילום: ג'ורג' פראנצ'ו

לנצל זאת לייצור אלטרנטיבה. אפשר לבנות רצועות שידור שבועיות נוחות. אבל אי־אפשר לשרר יצירה חשובה כמו הסרט 'השביתה' בשעה הלא נכונה, בלי להתחשב במה שקורה בערוצים האחרים, כך שכאילו לא שידרת אותו. אי־אפשר ליצור הבלחות בלי בנייה כוללת של ערוץ בעל אופי מסוים. צריך לבנות קהל נאמן, שידוע שיש לו אלטרנטיבה".

הוא מדבר על ניהול ערכני. "שידור הניהול תהיה חייבת לכלול אנשים שמאמינים בחזון הזה, באפשרות ליצור תעורת זהות ברורה ואבחנה בין השידור הציבורי למסחרי. מתוך היכרות שטחית מאוד מבחון, יש ברשות עדיין די אנשים שאפשר לעשות איתם את השינוי הזה. לא הייתי נכנס לסיפור הזה אלמלא חשבתי שיש לו סיכוי, ואם לא היו אנשים שמבינים, שאם לא עכשיו, אם הרעיון ייכשל, לא יהיה עוד ערוץ ציבורי".

מוטי שקלאר שמע היטב את הרעיונות לסגור את רשות השידור ולפתוח אותה מחדש במתכונת אחרת. הוא מבין בהחלט את האינסטינקט והרצון לסגור את מה שלא מתפקד, "אבל אם יסגרו, לא יפתחו מחדש. מהר מאוד יבואו גורמים שונים, בעלי כוח רב בקרב מקבלי ההחלטות, ויציעו לאמץ את המלצות ועדת האזור, למשל, שהציעה להעביר את תקציב רשות השידור לערוצים המסחריים, שיוטלו עליהם מיני מחויבויות תרבותיות. הם יגידו לראש הממשלה, 'נצל את ההצלחה שלנו. אנחנו מדורות השבט'. ואולי זה יצליח במשך שנתיים־שלוש, ונגיד 'בא לציון גואל'. עד למשבר הכלכלי הבא. אז הם ייקלעו לקשיים ויבקשו להתחשב בהם, והשחיקה תהיה גדולה".

חלון ההזדמנויות שמזהה שקלאר אינו מורכב רק מהשינויים במפת התקשורת, אלא גם מהשינויים במפה הפוליטית. הרעה החולה המוכרת של רשות השידור, הקשר הגורדי עם הפוליטיקאים, היא לדעת שקלאר ניסיון להילחם את המלחמה הקורמת. בעידן של ריבוי ערוצים, קשה להפעיל לחצים פוליטיים מהסוג שהיה קל כליכך ומוכר כליכך בהיסטוריה של הרשות כשי היתה עדיין מונופול. הפוליטיקאים מעורבים עדיין עד צוואר ברשות השידור, אבל דומה שמשנה השתנה. ראש הממשלה אולמרט מחויב לדו"ח המנכ"ל שלו, רענן דינור, שכולל רעיונות מעניינים לשינויים מבניים ברשות השידור והקשר בינה לבין הדרג הפוליטי, וסעיפים אחרים הרבה פחות מעוררים. גם נוכחותו של שר בלי תיק, שכל עיסוקו הוא רשות השידור, והוא לא רק הסעיף האחרון והפחות מעניין על סדר־יומו, מבטיח אולי גישה אחרת. אולי. ממש לא בטוח. אך כפי שצוטט פעם עומרי שרון, "מה הטעם שיש לנו רשות שידור משלנו, אם היא פגרה מת?". לא מדובר בגילוי המסעיר שבדמוקרטיה יש צורך בעצמאות השידור הציבורי, או בפילנתרופיה ואחריות ציבורית פתאום מית, אלא ביתר תחכום מצד הפוליטיקאים, שידועים שהתערבות יתרה שלהם כשירותים תהיה בומרנג, שיר תר משיעיל להם, יזיק. הם יודעים שמוטב להם לבסס את יחסיהם עם התקשורת בדרכים אחרות, מתוחכמות יותר. אולי. לא בטוח.

משוכה קשה אחת שניצבת מול מוטי שקלאר היא העובדים, שכבר האכילו מרורים לא מעט מנהלים. ◀

עם ראש הממשלה, בני משפחתו וחבריו, וכתורה על מיני שירותים שהעניקו להם, כאילו היו התפקידים האלה תוארי אצולה שמעניקה המלכה. שקלאר מסרב לדבר על כך ערב כניסתו לתפקיד, אך מכלל תפיסתו את צורת העבודה הנדרשת, אפשר להבין מה רעתו על מה שמתרחש היום בערוץ 1 ובקול ישראל. "חייבים להיות ערכניים. היום אי־אפשר ליצור נוכחות טלוויזיונית בלי מערך שיווקי מסיבי של מיתוג ושל תכנון נכון של לוח משדרים. גדהמתי

"ערוצי הברודקאסט, ובייחוד ערוץ 2, הולכים ומאבדים מכוחם... זו רק שאלה של זמן עד שגם הכבלים והלוויין ישדו פרסומות - דבר שאני חושש מפניו מאוד"

גלגות שאצלנו", הוא כבר מדבר בלשון אנחנו, "אין מנהל לוח שידורים שידוע איך לבנות את הזימת הצופים ולמנף את המוצרים בעלי הערך. מה נכון לשרד באיזה ערב, באיזה רגע, מול נקודות התורפה של הערוצים האחרים, וכיצא באלה. אם, לדוגמה, מאתרים יום שבו יש נקודת תורפה לזכיי, אפשר

עושה את זה גם אם יהיו רק ארבעה אחוזי רייטינג. חברה לא יכולה להיות רק חברה צרכנית. האמונה הזאת ברות האדם, סליחה על הביטוי הבומבסטי, היא חלק מהגישה ההומניסטית־האמונית שלי. מה גם שאני מאמין, שאם תעשה רברים בצורה מעניינת, תוכל לבנות גם מכנה משותף רחב וגבוה. האקסיומה שהמכנה המשותף הרחב ביותר צריך להיות הנמוך ביותר לא מקובלת עלי".

ראיה לכך שגבוה לא חייב להיות צר, מביא מוטי שקלאר מנסיונו בתקופת המכרז האחרונה של ערוץ 2. "לפני שנה וחצי־שנתיים לבש ערוץ 2 מולצות של ערוץ 1, ועשה תוכניות 'רציניות', 'גבוהות', והפלא ופלא, הרייטינג עמד על כמעט 20 אחוזים. אם עושים דברים בעלי משקל סגולי בצורה מעניינת, הציבור נותן אמון ומצביע באצבעות".

התפיסה מעניינת, בוודאי שונה מזו של מנכ"לים קודמים, שכל ימיהם ולילותיהם עברו בתחזוק הקשרים עם הפוליטיקאים שהביאו אותם עד הלום ויבטיחו שיישארו שם עוד קצת. ובכל זאת, לפני הדיבורים הגבוהים הללו ייאלץ שקלאר להתמודד עם קשיים הרבה יותר דחופים ופרוואיים. תקציב שהולך ומצטמצם מדי שנה בשנה ומופנה רובו ככולו למשכורות, ועדי עובדים שמתחרים זה בזה בדאגה לאנשיהם - לא דווקא מתוך ראיית טובת המוסד כולו, ומעל לכל - בעיית ניהול קשה של אנשים שהגיעו לתפקידיהם לא בגלל כישורי ניהול או הישגים מקצועיים מרשימים, אלא בגלל קשרים

בא לעיתון עורך חדש

1. בגדי הליידי ("גלובס")
החדשים (התרשמות)
מעלעול בגליונות 90-91

"בחדשים האחרונים חשכנו עליכן הרבה", פונה אל קהל לקוחותיה קוראונה יעל וינר, עורכת "lady גלובס" (כך בדר'לשונית) החדשה (גיליון 90). "ערכנו סקר, התייעצנו עם התכרות שלנו, פתחנו עיתונים מהארץ ומחו"ל, גייסנו להבין מה אתן אוהבות לקרוא, מה אתן מחפשות כשאתן פותחות את ה'ליידי'".

או מי אתן, דיר ליידיז שאינן עלמות או לאשות, ולא מפנות ראש לקריאות כמו "את" או "מותק"?

עליפי וינר (פסי בלונד, עגילי זהב משתלשלים עד לכתף) הנכנ "חכמות, אינטליגנטיות, מצליחות" - "כן, זה נשמע כמו הפרסומת לדיאודורנט של 'מיסטר ביג'. אבל וואלה זה נכון", וגם וואלה מעיד על עולמן התרבותי ריק המסך של העורכת וקהלה. עליפי וינר (צעיר לבן מעל חולצה שחורה), "אתן, ואולי נכון יותר לומר אנחנו, יודעות ליהנות מהחיים ולא מפחדות להודות בזה. ולכן השתדלנו להכניס ל'ליידי', לצד הכתבות הרציניות, גם הרבה 'ג'וי והפינס'".

ג'וי והפינס לאשת הביזנס, ירחון כמור מקצועי לאשת העולם גדול המדבר אלייך בשפה שאת אוהבת ומבינה ומכירה מן הנסיעות שלך לחו"ל ומן הרייטינג פרי. "טיים אאוט", "ביץ' פארטי", "מצ'אפ", "שופינג", "בייבי בום", "דייזי", "סטילינג", "דליסס" - אלו הם מקצת שמות המוריים שאליהם תוכלי להימלט - גברת מלהטת בין הבית לקריירה שכמותך - מעול הבעל והילדים, או לחלופין, לקרוא על - שכמותך ולהתנחם: ככה עושות כולן, ובעצם, מה חדש?

שני הגליונות החדשים של "ליידי גלובס", כמו קודמיהם, שורצים מצליחניות. חיוביות.

להצביע בבחירות אחת לכמה שנים. אתה חייב להיות מעורב ולהשמיע קול. אם לא ניתן לכל הקולות האלה להישמע, הקבוצות השונות בחברה יהיו מנוכרות ויסתגרו בתוך עצמן, ונתווור לתקופת השופטים שבה כל שבט מבודל לעצמו. אנחנו כבר קרובים מאוד למציאות הזאת, לחברה ארישה, מנוכרת, נטולת טולייריות, שבה הפרט הוא חוות הכל".

בכלל, והקיטוב בחברה כבר אינו מה שח"י שבים. דוגמה לכך מביא מוטי שקלאר מהבית, מעפרה: "אני אומר לחברים שלי שמתעקשים על המאוזים. אני מבין את הכאב, כשבבית הפרטי שלך מתגלים פתאים סרקים. אתה עושה הכל כדי לתקן את מה שדרוש תיקון, כדי שהבית לא ייפול. אבל בינתיים אתה לא שם לב, שהסרקים נגרמים מזרמים הרבה יותר משמעותיים, מרע" שים טקטוניים מתחת לפני הקרקע, ומחר תהיה רעידת ארמה, והכל ילך לאיבוד, בזמן שאתה נלחם על הבית הפרטי שלך. הוויכוחים הפוליטיים הנוכחיים הם הסרי משמעות בהתייחסות לכאן ולעכשיו. בעוד שכל התקשורת סוגרת לכאן ולעכשיו הוה, לריגוש המיידי, והרי תמיד יהיו קונפליקטים רגשיים, בעוד שהמציאות העמוקה יותר, המגוונת יותר, המורכבת יותר, לא קיימת בשית. לכן פתות ופחות אנשים צופים בחדשות בטלוויזיה. כי הן משעממות. אתה כבר יודע בעלפה מי גייר מה. אפילו תחקירים לא נוגעים ברברים העמוקים יותר של החיים, אלא רק במיידי ובעכשווי, מי גנב ומי ליטף ועשה מעשים מגונים, עם כל החשיבות של החשיפות האלה. השאלה היא של פרפורציות ותמחיל נכון. רוב התקשורת חוטאת בחטא היהרה, משום שהיא לא נותנת לציבור קרדיט, שהוא יכול להתעניין בדברים משמעותיים ומורכבים יותר. כמנכ"ל, כעורך ראשי, אנסה להשפיע בכיוונים האלה. אין לי בעיה עם דעות. אדרבא, החוכמה טמונה בדיווי הדעות והקולות".

לחן ההזדמנויות שעליו מדבר שקלאר הוא באירועים לציון שישים שנה למדינת ישראל, ארבעים שנה למלחמת ששת הימים וארבעים שנה לטלוויזיה - אז תהיה הזדמנות לעסוק בנושאים, בדמויות, בתופעות ובאירועים מתולדות המדינה. יש לו המון חוכמות - ערוץ אינטרנט מושקע שיהיה חלק מהפלטפורמה השידורית, ועוד ועוד ועוד. ואם ייכשל "בשבילי" זו עבודה ציבורית נטו. אני לא מצפה שהמשרה הזאת תוביל למשרה אחרת. באתי כדי לעבוד, בגלל חשיבות העניין. ואם זה ייכשל, אם בתוך שנה שנתיים המכשולים הרבים יכשילו את כל המאמץ, לא יהיה עוד שידור ציבורי בישראל, על כל המשתמע מכך".

במסדרונות רשות השידור שוררת בימים אלה אופטימיות זהירה, והרברים של המנכ"ל הנכנס אכן מבטיחים סיכוי דק לשינוי. עכשיו תוכת ההוכחה עליו. הרי גרוע יותר לא יכול להיות.

הוא מקווה ומאמין שימצא בתוך הרשות אנשים שאיתם יוכל להוליך את המהפכה. "הכורה רצינית של אנשים טובים תצטרך לעבור ולבנות את המקום החדש, והאחרים יצטרכו לקבל תנאי פרישה, כדי שלא יזרקו לרחוב. זו חוכמת המדינה". שקלאר מדבר גם על הכשרה מקצועית שתאפשר לעובדים להתעדכן בטכנולוגיות החדשות ביותר, על הבאת חברת ייעוץ שתסייע בגיבוש הרפורמה, ובעיקר על שיתוף פעולה עם העובדים. "הוועדים מבינים שעכשיו זה להיות או לחרול, לכן אני אופטימי". מאחר שבחוק הסדרים כבר נקבע, שמחצית ההפקות בערוץ 1 יצטרכו לצאת לגופים חיצוניים, שקלאר לא רואה כל בעיה בכך שעובדים שיעזבו את הרשות יתארגנו בחברות הפקה ויפקו שירותים לרשות. "נוסף על כך תהיה הערפה לירושלמים. זה לא רק סימבולי, שרשות השידור הציבורית ממוקמת בירושלים. גם המתח שבין תל-אביב לירושלים, שמאפיין את שוק היצירות וההפקות, מחייב נוכחות משמעותית של יצירה בירושלים".

שמדברים על רבתיכותיות, ניצת אור בעיניו של מוטי שקלאר, שהעלה את הנושא על סדר-היום גם במכרזים של ערוץ 2 ונשטף על כך בקיתונות של בוז. לאחר שנים רבות שבהן כל עובד רשות השידור שהעו

"ככל שהתוכן השיווקי יגדל, יגדל כוחו של המפרסם, והוא ינתב את השידורים לכיוון הבידורי. זה יגזור את אופי הדרמות והתוכניות הדוקומנטריות, והרגולטור לא יוכל לעשות הרבה"

להביע את דעתו על המתרחש, ולא רק לרווח דיווח ניטרלי ברוח "מסמך נקרי" הידוע, קיבל ערימת מכתבים ותלונות לתיקו האישי והסתכן בעונשים מעונשים שונים, נשמע עכשיו קול אחר. אולי. "אני לא מתכחש להוויית כאיש רתי ומתנחל, מתוך הנחה שמנכ"ל אחר, גלוי ראש מתל-אביב, גם הוא בעל השקפת עולם ותודעה. אין לי שום בעיה עם זה שמי שכאה מקיבוץ קומוניסטי תביא את השקפת העולם שלה לשידור, ובלבד שזה יהיה בצורה הגונה ומקצועית. אני חסיד העולם הריאלקטי. תפיסת העולם היהודית שלי אומרת, שחייבים להיות כל הזמן בתהליך של שקלול בין ערכים, וזו תרומה למקום שצריך לשקף את ההווה הישראלית. בלי לתת ביטוי לקולות השונים אתה יוצא חסר בשני מישורים, בעושר היצירה ובגיוון הקולות, שמניבים יצירה טובה יותר... כפן השני, הקיומי, הרמוקרטי, אני מאמין שדמוקרטיה אינה יכולה להתקיים כאשר המתויבות היחידה שלך היא

עוברת המגמה תאוצה בדמות כתבות מצולמות על מלחמת האזרחים בסריילנקה, אסון רעידת האדמה שהחריבה את סן־פרנסיסקו בי1906, על ילדים נפגעי הרעלה בטנזניה, על האופנים שבהם מנצלות חברות מערביות משאבי טבע

באיים נידחים וזאת מבלי לתגמל את תושביהן העניים, על סמים, פשע והפלות באירלנד ועוד כהנה ויהוים ממבחר מחוזות שלא תבחרו לבלות בהם ירח רבש או חופשה חלומית. אחד משיאי המגמה, בגיליון 174, היה הכתבה המצולמת ובה "תמונות קשות לצפייה" על טקס קבורת השמים הבורהיסטי, כתבה אשר

עוררה לא מעט תגובות קשות ונועמות מצד קוראים רגישים ש...באו ליהנות.

אך לא רק הכתבות, גם דבר העורך התורשי של פויר מעיד על התגייסות למשימת חינוכו של התייר־טייל הישראלי. כך, למשל, בפתח הגיליון השני בעריכתו, בפתחה של שנה אורחית חדשה, כותב העורך מחרב המסיבות: "האם העולם הפך להיות מקום טוב יותר מאשר בשנה שעברה? חוששני שלא. (...) העולם נעשה מלוכלך יותר, חם יותר, פחות ופחות צודק. (...) לא הכל מעגלי. (...) אפשר להרוס חוף ולבנות בו מלון, לדוגמה, אבל אי־אפשר להרוס מלון ולבנות במקומו ריף" (שם).

לצר אלה - כמעין מס עינוגים - מתקיימים, כבועתם הגהנתנית, מדוריו הקבועים של המגזין שבהם נסקרים אתרי סקי וגאדג'טים (תפיצים - מחירושי האקדמיה) לטיילים משוכללים, כגון מערכת ניווט לווייני אישי, קומקום המגיב לאס.אם.אסים ומצלמת וידאו מתחברת לקסדה לעוסקים בספורט אקסטרים.

יישר כוח מר פויר! העולם זקוק לשכמותך.

העולם ההולך ונחשף בגליונות הבאים עשוי להנחיל קלקולי קיבה ובחילה לתייר הנהנתן המצוי. למעשה, כבר לגיליון זה, אשר במרכזו סקירת "100 המקומות והמסעות הנבחרים לשנת 2006", מכניס פויר עז תרנית בדמות

"העשירייה האומללה" - "עשרה מקומות שיעשו לכם חשק להישאר בבית" (ובהם אתרי מלחמות אזרחים, ניצול מיני, פשע, אסונות טבע וכד'). עור באותו גיליון כתבה של תמר גולן על ליבריה השסועה וכתבה השוכה ועוכרת שלוה המהווה כמו מנשר רעיוני, "באנו, ראינו, הרסנו" (מאת גלי וולוצקי) על התיירות כניאוקולוניאליזם (מלווה בשעשועון בחן־את־עצמך סרקסטי, "האם אתה תייר ניאור קולוניאליסטי?").

גיליון זה אינו אלא סנונית ראשונה המבשרת את בוא... החורף. בששת הגליונות הבאים

צחורי אמיל, הן לבושות בגדי מעצבים, מסופרות טיפ־טופ, מאופרות מאובורות ומתוכשטות בשיק; קשה להבדיל בינן לבין המצליחניות הנשקפות מעמודי הפרסומות למוצרי יוקרה (שעון "קארטייה", "מדויקל ספא", טיסות "לופטהאנזה" ליעדים בסקנדינביה וכו'). איך אומרת הכותרת בפרסומת ל־Hummer, שבה נראית גברת מחויטת־חליפה משתמשת במראת הצד של רכבה כמראת איפור לתיקוני ליפסטיק אחרונים: "האופי שלך, הסגנון שלך, ה־Hummer שלך... במידה שלך".

זהו - שוב ושוב - אותה הגברת באותה אדרת. מה מעניין אותה? נשים כמותה, שיחה קלה על כלכלה, עיצוב, אופנה, מזון גורמה - בתנאי שמישהו אחר מתקין אותה. "לא תמצאי שם טיפים לקילוף שום", כך מבטיחה לך העורכת בתגיגות. "ליירי" איננה "לאשה".

2. אכן, מסע אחר

גם ל"מסע אחר" עורך חדש יחסית, מזה כחצי שנה. "נעים מאוד, שמי רדור", כך הציג עצמו, סחבק, רדור פויר (גיליון 171, דצמבר 2005),

ומגיליון לגיליון הוא הולך ומבסס את דימויו כעורך וכטייל־לא־תייר, אזרח עולם מוסרי ובעל מודעות חברתית ואקולוגית השואף לחנך את קוראיו, ולא רק להציג בפניהם אוסף גלויות נוף מפעימות של פלאי תבל.

"העולם", כך הוא מזכיר לנו בפתח הגיליון הראשון בעריכתו, "הוא לא רק גופים עוצרי נשימה ודילים משגעים לסוף־שבוע רומנטי, הוא גם מקום מסוכן, מזוהם וקשה באופן כללי (...). העולם הוא מקום שצריך להיות בו. להיות בו באמת, עם הידיים והרגליים וקלקולי הקיבה וכוויצי השרירים וגיהוצי כרטיס האשראי". אכן,

פ

עם הכל היה יותר פשוט. מדור הכלכלה היה עוד מדור - אלמנט אינטגרלי של העיתון, אחד ממרכיבי הזהות שלו. אבל כיום המדורים האלה התרחבו לממדים של עיתונים עצמאיים (לאחרונה גם "ידיעות אחרונות" חנך מוסף עצמאיות יומי מורחב), עם קהל קוראים עצמאי ויחידות עצמאיות (אתרי אינטרנט, חברות כנסים) וסדר-יום עצמאי. וגם הרבה עמודים למלא. וככל שהמדור/

עיתון הולך ומשתכלל ומתמקצע, וכיוון שהאידיאה "שוק תחרותי" - כל שוק תחרותי, גם שוק העיתונות - היא נר לרגליו, העיתון מתחרה תמיד על מעמדו כמורה דרך בסבך "הכלכלה החדשה". הקורא ("הצרכן") שלו נתפס כשחקן כלכלי מתוחכם והוא שואף להציע לו את הכלים המקצועיים היעילים והמעולים ביותר שיסייעו בידו. בין השאר, הוא מפרסם המלצות של אנליסטים - סוכנים פרטיים שמנתחים את שוק המניות ומייעצים ללקוחותיהם היכן להשקיע את כספם.

"כי"ל מעלה מחירים: מייקרת

כ-5% -10% את מחיר מעכבי בעריה על בסיס ברזם מתוצרתה" ("גלובס", 7.6)

מה מבין מזה הקורא מן השורה - שצריך לכרוך אם מוכרים ב־ebay מעכבי בעריה על בסיס אתילן? "בעונת הדו"חות הרבעוניים, מתפרסמים פה דיווחים מלאים בפרטים טכניים שמעניינים מעט

מאוד אנשים, בעצם רק אנליסטים ומנהלי תיקי השקעות", אומר אורי רונן, רו"ח ובעל טור ב"דה מרקר". "בעיתונות המקבילה בארה"ב, 'ניו יורק טיימס' ו'פינינגשל טיימס' בעיקר, יוזכרו רק דו"חות שיש בהם ללמד על שוק המוצרים. אם, למשל, הגידול ברווחי 'ג'נרל מוטורס' נובע מגידול במכירות רכבי שטח, אולי יש פה בעיה - בעיה לאיכות הסביבה ולנפגעים בתאונות מהמכוניות המסוכנות, שרק עשירים יכולים להרשות לעצמם. אבל מה זה אומר לציבור הרחב כשהעיתונים כאן מרווחים שהרווח התפעולי של חברת 'פרוטרום' עלה ל-4.7% לעומת 2.4% בשנה שעברה, כתוצאה מגידול בסעיף 'הנהלה וכלליות' בדו"ח הרווח וההפסד? אלה מדורים משעממים, אפילו אותי, שמחוייב לקרוא אותם בשביל הטורים שלי".

אלא שהבעיה לא מסתכמת בהצפת מידע. זה כמעט מאמר מוסגר. הצרה היא שאיכות המידע מפוקפקת בעליל.

"הרבה יותר מדי אנליסטים בוויל
סטריט משמשים כשופרות של
הנהלת החברות" (גרטשן מורגנטון,
בעלת טור, "ניו יורק טיימס")

"בהרבה מקרים, חברה תיתן תמונה חיובית יותר

הכוחות המצוינים
אנחנו ילדנו
בשנת 1990-1991
הרעיונות
החוקים והמקורות
מלוא ההפסד
החברות והיות

החברות והיות
אנחנו קוראים ורוב
החברות והיות
אנחנו קוראים ורוב
אנחנו קוראים ורוב
אנחנו קוראים ורוב
אנחנו קוראים ורוב
אנחנו קוראים ורוב

החברות והיות
אנחנו קוראים ורוב
אנחנו קוראים ורוב
אנחנו קוראים ורוב
אנחנו קוראים ורוב
אנחנו קוראים ורוב
אנחנו קוראים ורוב

המלצות האנליסטים

חושבים

הדור הכלכלה הפרסטיגיוזית העיתונותית האנליסטים -
שהם סופרים פרטיים שהנחתים את שוק ההתייחסות העיניים
מלקוחותיהם הלבן להשקיע את כספם - תובל להחליט
המפיק שהשינוי הזה תופס ומתחבר בקטגוריה של
המחפשים עם החברות שהם מחפצים עליהן

יאיר לוי

מהמציאות", מספר רוני כירון, אנליסט בחברת "אוסקר גרוס". "האינפורמציה הפחות טובה תצא, אם בכלל, מאוחר מדי, אחרי שכבר נרשמו נפילות. אנליסט טוב צריך למצוא לעצמו מקורות מידע אחרים - לקוחות, ספקים וכו', כדי להבין מה מצבה האמיתי של החברה. אבל רוב האנליסטים ניוונים בלעדיה מהחברה, ולכן לא מייצרים תמונה אונייטיבית וביקורתית".

שלומי גולובינסקי, עורך מדור "שוק ההון" של "דה מרקר", מכיר את הטענות אבל מסרב להתרגש. "לא צריך להכתים את כל ציבור האנליסטים", הוא אומר. "אנליסט הוא כמו כותב, הוא חוקר נושא וניגש למקורות שקיימים".

כמו כותב גרוע, שבהרבה מקרים ניגש רק למקור האחד שיש לו אינטרס להטעות אותו; כתב שהדיוט מופטר מיד?

הם לא כתבים שלי ולא עובדים בשבילי. אנליסטים אכן אינם כתבים. כתבים מחויבים לציבור קוראים רחב וסטנדרטים של אתיקה עיתונאית; לאנליסטים יש לקוחות, ששילמו ממיטב כספם עבור המלצות השקעה.

"היתרון התחרותי של הלקוחות מתבטא בכך שהם מקבלים את הר"חות קודם, לפני העיתון", אומר אנליסט. "אפילו שעתיים קודם - מספיק זמן לבצע קנייה לפני כולם. אנחנו מצרנו רוצים לשלוח את החומר בהקדם האפשרי לעיתונות, כדי לנסות להשפיע על השוק ולעשות לעצמנו יחסי-ציבור. כשאנליסט מאמין, למשל, שיש בעיות בהתנהלות של החברה, הוא רוצה שהשוק ילך איתו, ולא רק שהלקוחות שלו יידעו מזה. כשדו"ח כזה יוצא, מופיע ב'גלובס' וב'דה מרקר', ומופיע במהדורות שלהם

באנגלית ובמאגרי מידע לשוק ההון באינטרנט - ההשפעה שלו גדלה בקצב שמכפיל את עצמו; אתה ממש יכול להשפיע ככה על השוק".

"האנליסטים מתבססים בעבודתם על הקשר עם החברה, ובתת-מודע הם מעוניינים לשמור על קשרים טובים איתה ולא להסתכסך", מסביר כירון. "יש חברות שממש נעלבות אם אנליסט יוצא עם המלצות שליליות והן יצמצמו את שיתוף הפעולה איתו, יקדישו לו פחות זמן וכו'. קרה לי שממנכ"לים עשו את המינימום הנדרש בהתקשרות איתי אחרי שפרסמתי על החברה שלהם המלצה שלילית. האינסטינקט הוא לתת המלצה חיובית".

זו אחת הטענות הנפוצות והמוכחות נגד אנליסטים: הנטייה שלהם לאופטימיות קוסמית.

"הממצאים העיקריים שקיבלנו במחקר הם כי המלצות של אנליסטים מאופיינות באופטימיות רבה... גם כאשר הפעילות בשוק ההון מצומצמת וישנה מגמה חזקה של ירידות במחירי המניות" (חרווה בר וקוסטנסטין קוסנקו, "האם אנליסטים של מניות משפיעים על שוק ההון והאם השוק מבין את הפוטנציאל לניגודי עניינים?", מחלקת המחקר של בנק ישראל, אוקטובר 2004)

כן; לא. אלה התשובות לשאלות שבכותרת המאמר של בר וקוסנקו. מי שמפקפק ביכולתו של כותב שורות אלה לתמצת טיעונים מורכבים לשתי מלים חריגות ממוזגות מוזגות לגולש לאתר www.bankisrael.gov.il/deptdata/mehkar/papers/dp0412h.pdf מבין אלף המלצות מהשנים 1999-2001, שבחנו בר וקוסנקו, כמעט 80% (!) היו המלצות קנייה ו-3% בלבד המלצות למכור מניות. תוצאות המחקר הן לא חרשות לכתבים המסקרים את התחום, לפחות בכל

מה שקשור להטיה של ההמלצות; הם אולי לא הכירו את הנתונים המדויקים, אבל המגמה ברורה לכולם: קדימה ולמעלה.

"זה ברור", אומר גולן פרידנפלד, כתב "שוק ההון" של "גלובס". "האנליסט לא שש לפרסם המלצות מכירה, כי ברגע שהוא עושה את זה, הוא יודע שהחברה לא תאהב את זה, ומחר בבוקר כשהוא ירצה לדבר עם סמנכ"ל הכספים, לא בטוח שהוא יענה לו לטלפון. מי שמוכנים לפרסם את המלצות שלהם הם בדרך-כלל אנליסטים שנותנים המלצות קנייה".

הסיבה לכך היא לא רק התלות בהנהלת החברות. בר וקוסנקו מונים שורה שלמה של גורמים אפשריים לניגודי עניינים בעבודתם של האנליסטים, ומסיקים שהם אכן מתממשים בהמלצות שהם משחררים: האנליסטים חושבים חיובי, גם כשאין הצרקה.

"צריך לזכור שאם יש שנה טובה, כולם מרוויחים וכולם מקבלים ברוגוסים גבוהים", אומר אנליסט. "באיושור מקום זה מחלחל לתודעה ומשפיע על ההמלצות. כולם רוצים לשרר אופטימיות, כי שוק טוב - טוב לכולם".

"רבעון 17 רצוף של צמיחה ל'פלאם': המכירות עלו ב-30%; הרווח זינק ל-10.8 מיליון שקל לעומת 3 מיליון שקל ברבעון המקביל" ("דה מרקר", 18.5.2004)

חברת "פלאם", המייצרת חומרי גלם מפלסטיק, הונפקה בבורסה בקיץ 2004. סדרת כתבות שהתפרסמו במהצית הראשונה של אותה שנה, רובן מהדהרות הודעות מטעם הבורסה, חיממו את האווירה לקראת גיוס ההון: ב"דה מרקר" דיווחו על קו ייצור חדש של קירות אקוסטיים שחנכה החברה (סקופ), וסיפרו על רכישות ושיתופי פעולה ועל התוצאות הכספיות; "גלובס" עדכן לגבי אופן ההנפקה ושאל: "איך הפכה לפתע החברה בבעלות קיבוץ רמת-יוחנן ללהיט הכי סקסי בשוק ההון?".

ההנפקה היתה, בסופו של דבר, הצלחה גדולה. החברה גייסה את ההון הדרוש, עשתה קופה ונעלמה מהשטח: אחרי ההנפקה מוכרת "פלאם" פעמים ספורות בלבד בעיתונים.

"כל מדור שוקיהון הוא פלטפורמה של הרצות", אומר אורי רונן, בעל טור ב"דה מרקר". "עושים קמפיין למניות, והתקשורת משתתפת. כשהחברה מסוימת נמצאת לפני הנפקה, מחלקת ה-IR (Investment Relations) שלהם דוחפת את המניה לאנליסטים, מנהלי תיקים ועיתונאים, ומבטיחה להם

היווני

"הציבור לא תמיד מודע לניגודי העניינים, וחושב שההמלצות נועדו באופן טהור לעזור לו להתחיל את להשקיע במניה מסוימת או לא", אומר עומר שרביט, כתב "שוק ההון" ב"דה מרקר".

איך הרבה איזורים של הסטנדיארט לניגודי עניינים.

נכון. אנחנו, הכתבים, מפשלים הרבה פעמים בזה שאנחנו לא מגסים לברוק מה עומד מאחורי ההמלצות. זאת בעיה. מעבר לזה, גם כשמנסים, לרוב לא מקבלים את פירוש האחזקות או עסקאות מהותיות של בית ההשקעות במניה. לפעמים אנחנו כליכך טיפשים, שאנחנו לא עושים אחד ועוד אחד על מידע שכבר יש לנו על מעורבות של בית ההשקעות במניה מסוימת - ברוב המקרים אנחנו מפספסים גם את זה, כי אנחנו עובדים בלחץ זמן. חרשות, וחרשות כלכליות בפרט, נעשות במסגרת שלא מאפשרת לך להרהר ולהתפלסף על כל דבר. זה מקרה של רפיון של הכתבים בעבודה תחת לחץ והעדר גילוי נאות מצד מחלקות האנליזה.

יש להמלצות האלה ערך עיתונאי בעיניך?
 בעיני, ברוב המקרים - לא. פשוט ככה. יש הרבה שטריות שנכנסות, אבל יש להן ערך כאינדיקציה למה שמנסים לדחוף לנו. אחרת זה יישאר בתיבת הרזאל של העיתונאי. במקרה הכי טוב, האנליסטים שהמלצותיהם מופיעות בעיתונים יודעים איזה ניירות החברים שלהם מה-Buy Side מחזיקים - הם לא יכולים שלא לדעת - ולפעמים הם קולטים את "רוח המפקד" ופועלים לפיה. חלק מהעבודות הן שיוקיות לגמרי, וזה בסדר כשמציגים אותן בהקשר הזה למשקיעים מוסדיים מתוך כוונה למכור להם נייר מסוים; אבל לשחרר את אותה המלצה לתקשורת במסווה של מחקר נטול פניות זה לא הוגן כלפי ציבור הקוראים. יש המלצות שהן פשוט תמוהות".

כמו, למשל, זו שבה בית ההשקעות "אקסלנס" נשואה" המליץ על מניית "מלח" לאחר שרכש בעצמו ממניותיה ב"18 מיליון שקל. כש"דה מרקר", בצעד נדיר, פרסם ידיעה שחושפת את ניגוד העניינים הבוטה בעסקה הזאת, רתחו מנהלי "אקסלנס".

"אנחנו, הכתבים, לא ממהרים לתת ידיעות מהסוג הזה, כי בתני ההשקעות הם אחד מצינורות המידע הכי חשובים שלנו", אומר שרביט. "כמו לשאר הגופים בשוק ההון, גם ההתייחסות אליהם מתמצית בעיקר בחנופה וביריעות מפרגנות".

איור לוי הוא עיתונאי

מצב שבו ההמלצה של האנליסט ניתנת על החברה שבה הוא מחזיק מניות מעלה חשש כי... האינטרס שלו כבעל אחזקה עלול לעמוד בניגוד לאינטרס של הציבור לקבל המלצה אמנה ואובייקטיבית בעיתוי האופטימלי" (בר וקוסנקו, "האם אנליסטים של מניות משפיעים על שוק ההון")

ב"יריעות אחרונות" וב"מעריב" לא מעוררים כתבים לאסוף המלצות של אנליסטים. המרורים הכלכליים שלהם קטנים ועממיים יותר, וזה לא נחשב שם לחדשות. המלצות מופיעות רק כשהן נחשבות

אורי רונן, בעל עור ב"דה מרקר": מדור שוקיהן הוא פלטפורמה של הרצות; עושים קמפיין למניות, והתקשורת משתתפת

"סנסציה", כלומר כשהם ממליצים למכור מניה - דבר חריג כשלעצמו, כאמור. אבל זה כך גם מפני שלמרורים האלה לא מסונף אתר אינטרנט, שמעורכן באופן שוטף בהתרחשויות בשוק ההון; הפורטלים הפיננסיים של "דה מרקר" ו"גלובס" מחוללים דינמיקה של מיידיות שמקשה על סינון החומר. לבתי השקעות רבים יש מחלקת אנליזה פומבית (המכונה ב"רגון מחלקת Sell Side), שממנה מגיעות ההמלצות לתקשורת, לצד מחלקת אנליזה פנימית (Buy Side), המנתחת את שוק המניות לצורכי השקעה עצמיים. רשמית, אמורה להתקיים הפרדה מחמירה בין המחלקות; בפועל זה לא תמיד קורה.

שהמניה תראה תוצאות טובות. אפשר לראות מתאם בכל העיתונים והמרורים הכלכליים סביב אירוע כזה. פתאום, משומקום, יש כתבות על החברה הזאת בכל העיתונים. חברת "סאפינס" היא דוגמה כזאת. לקראת ההנפקה ב-2003 היו המון ידיעות וכתבות עליה. בזמן ששיווקו אותה המניה זינקה, אחר-כך היא צנחה. כששאלתי למה לא כותבים על הצניחה, אמרו לי: 'זה כבר לא סיפור'. זה לא סיפור כי לא דוחפים אותה, למרות שהמון אנשים נפגעו".

"כולם מדברים מהפוזיציה" ("המשקיען", טוקבקיסט אקראי)

לא כל המידע למשקיע מגיע מאנליסטים. העיתונים מפרסמים טורים וכתבות של כתבים-על-תקן אנליסטים, שמנתחים דו"חות כספיים ומעריכים את מעמדה של החברה. כדי להבטיח שאף אחד לא ינסה להרוויח בדרך זו כמה גרושים, אוסרים "גלובס" ו"דה מרקר" על הכתבים להחזיק בניירות ערך. אבל על כותבי הטורים החיצוניים (ההולכים ומתרבים) לא חל איסור כזה. כשהם מנתחים מעל גבי העיתון ביצועים של מניות ומפיצים מידע שמשמש בסיס להחלטות השקעה, הם מחויבים רק בגילוי נאות משפטי, מעורפל, בסגנון "הכותב משקיע בניירות ערך שונים" ו"לכותב עשוי להיות עניין בחברות שעליהן הוא כותב". חשיפה אמיתית של המניות שהוא מחזיק - יוק.

הטור של שלמה גלינברג "גלובס" הוא הכליאר משונה ביותר שגילוי וול סטריט ובין היתר מנסה בתשקעותיו הפרטיות: כפיון שבספר הזה הניחו לא פעם, הוא פותח לאחר שתחזיתו לגבי מניית "דומינג" לא התממש (ישוה צפונה, 26/2/2002), אנחנו מקליטים את סליחת הקוראים על שלא הזכרנו בהודו: "ואת זה הוא אמר" עם כל הכאב האיש, כמו אצל כל בעל המניות האחרים ב"לומנס". שלא לייחס, אמרים עמיתים על גלינברג שהוא "הכלי מתפוצצת שיש" - ליגנו שוקהונו שפירושו: ניסיון להשפיע על המסחר. גלינברג עצמו מסביר: "זה סוה הכלילות בעיקרה אני לעולם לא ממליץ להפך, אני ממליץ לקבל חוות דעת שונות" הבילות על מניות שאחת מהן בהן לא בחפדח: גם וגם ואין בזה עטם זכום בעיניך. זה הררי יבול לשרת אותך, אני מציע שתלך לקנות ציניות עירף לפני שאתה פונה אליי המחזורים: היום הם כלכך גדולים שצריך להיות "לאומי פיא" (הפרדה לגיחול קרבות באמנותי "לו" כדי להשפיע. זה פשוט שטויות. למה אני גילוי נאות: מפורש של המניות שאחת מהן בהן כי אני לא רוצה. אני מכליל לא בעסק הזה אני עושה את זה בתחבופ. מה זה עניינה בכלל? מי אתה? כתב שר "העני השבועות" הולד היליט

סערה בכוס קפה תורכי

יך נראה גילוי נאות לסיפור שלא קיים? זו לא שאלה בן־בדוהיזם לעיתונאים, אלא תהייה אמיתית שמופנית למערכת "גלובס".

זה היה הסיפור הכלכלי האינדיבידואלי הגדול של התקופה האחרונה (אולי חוץ מעסקת "ישקר" הסופר־מתוקשרת של משפחת ורטהיימר): אליעזר פישמן, אחד מאנשי העסקים העשירים ומרובי הנכסים במדינה, בעל השליטה ב"גלובס" ואחר מבעלי השליטה ב"יריעות אחרונות", הפסיד יותר ממיליארד שקל בהימור שכשל על הלירה התורכית. פצצת רכילות עסקית במשקל כבד, ועוד פרק דרמטי בעלילותיו העסקיות של איש רב מעללים, שהתעמת בקול גדול עם נציגי הרגולציה על עסקיו בכבלים ואיים שהנהיגה הוא מושך את כל עסקיו מישראל. אבל לא סתם פיקנטריה מציצנית: לסיפור הזה יש הרבה זוויות כלכליות אחרות, מעבר לזוויות האישיות. פישמן ידוע כלווה כבד וכל מעירה שלו נרשמת בדאגה אצל ראשי ענף הבנקאות (כמעט כל הבנקים בישראל היו מעורבים בסכומים נאים בהרפתקה התורכית); ההפסדים הכבדים שספג אילצו אותו למכור חלק מנכסיו היקרים.

ובכל זאת, קוראי "גלובס" בקושי קראו על כל זה. העיתון שלהם כיווץ את הסיפור ככל שרק יכול. מי שידוע שפישמן הוא בעל־הבית ודאי ניחש את הסיבה. לטובת האחרים, הופיעה בתחתית כל אחד מהאיזכורים הבורדים לפרשה שורת גילוי נאות המציינת שפישמן הוא בעל השליטה בעיתון. נותר רק לבאר איך קרה שב"גלובס" התעכבו לצאת עם הפרטום; למה לא מצאו לפרשה מקום בכותרת העיתון באף אחד מהימים הרבים שבהם התגלגלה; הכיצד לא הופיע ולו טור פרשנות אחד שמתייחס לעניין; ואיך זה שהטון של הסיקור היה כל־כך מלסף.

...

כשפישמן התראיין לפני כשנה למשה פרל מ"מעריב" (העיתון היחיד שזכה בראיון המבוקש גם בסיבוב הנוכחי), הוא העיד על עצמו שהוא מקפיד למשוך ידיו מהנעשה בעיתון. פרל שאל אותו למה בכלל השקיע בעיתונות. "בטעות", ענה פישמן. הבעלות על "גלובס" ו"יריעות

אחרונות" רק הביאה לכך שהרגולטורים ייטפלו אליו, התלונן. לפחות דבר אחד טוב יצא לו מזה, בכל זאת: מועדור נזקים תרמיתיים. בזמן ש"רה מרקר" חוגג את מפלתך, עם יותר מקורטוב של שמחה לאיד – בכל זאת, לא כל יום הבוס של המתהרה הגדול מתרסק, מה גם שפישמן חתום על תביעת דיבה שמנה נגד העיתון בפרשה קורמת מ־2004 – טוב שיש לך עיתון שאפשר לסמוך עליו שיצנן את ההתלהבות.

המעט שנכתב ב"גלובס" על הפרשה נכתב כמו להרגיש שאצל פישמן עסקים כרגיל; נכון, ההימור על הלירה התורכית הסתיים בהפסדים לא נעימים, אבל לא צריך לעשות עניין. הבנקים מאשרים ש"קיבלו את כל הבטחונות"; החברות שנאלץ למכור אינן "בליבת עסקיו של פישמן", ובכלל, מדובר ב"נכסים פרטיים שממילא היו על מדף המכירות". בקיצור, סערה בכוס קפה תורכי.

ב"גלובס" הולכים על קצות האצבעות כשזה מגיע לעסקיו של הבוס. בעיתון לא מכחישים שיחסו לפישמן נוטה למידד להצניע ולגמד את מעלליו. התחושה שם היא שבכל מקרה ייצא רע: או שיגידו עליהם שהם מתגייסים לייחצן את ההצלחות שלו, או שיאשימו אותם שאינם ביקורתיים מספיק כשהוא מתרסק. ולכן הם מעדיפים לא להרטיב את הרגליים כשפורצת פרשת פישמן חרשה; לפזר בהצנעה כמה יריעות לקוניות בטעם טוב, ולהוריד את הראש עד יעבור זעם. אלא שהפעם הסיפור כבר התפוצץ. וכשאינו טיפול רציני בפרשה מתוקשרת היטב (ש"גלובס" היה מסתער עליה, אילו היה במרכז איש עסקים אחר), זו הרי גם נקיטת עמדה. כשסיקור דליל נופל בקרחת יער ריקה ואיש לא שומע – כנראה שאין סיפור.

...

תגובתו של עורך "גלובס", חגי גולן, אינה מתפרסמת כאן בשל תנאי שהציב לפרסום דבריו, אשר לא היה מקובל על מערכת "העין השביעית".

בעיתון לא מכחישים שיחסו לפישמן תמיד נוטה להצניע ולגמד את מעלליו. התחושה שם היא שבכל מקרה ייצא רע: או שיגידו עליהם שהם מתגייסים לייחצן את ההצלחות שלו. או שיאשימו אותם שאינם ביקורתיים מספיק כשהוא מתרסק

סיפור ענק עם חור גדול

איתן ורטהיימר עשה לתקשורת הכלכלית בישראל בית ספר שטרם ראינו במקומותינו

נו איתן, אני מת מסקרנות, אמרתי לו. גיא, באתי להגיד לך שאני לא יכול להגיד לך כלום. מצטער... אתה רציני?

אני רציני לחלוטין, באתי לבקש ממך שתפנה את סוף השבוע הקרוב. אני רוצה שתגיע לניו יורק ומשם אני רוצה לקחת אותך לאירוע גדול שעליו אני לא יכול לדבר.

איתן, אני מודה לך על ההזמנה, באמת תודה, אבל אני לא רואה את עצמי עולה על מטוס ונוסע לארה"ב כלי סיבה ברורה".

...

רולניק מתאר מהימנה לא רק איך הוא שמע מוורטהיימר, אלא איך שמעו ממנו כל העורכים והכתבים הכלכליים שוורטהיימר בחר להזמין לטיסה. במשפט האחרון הוא מספר איך לא הסכים לקנות חתול בשק. אז הוא מספר. בסופו של עניין הוא הצטרף לכל הבראנו'ה שטסה לנבראסקה דרך ניו יורק.

לפי התיאור הזה, ורטהיימר לא מסכים לספר שום דבר, וזה מתאים לדברי דינור על הצורך בחשאיות. אבל יש בו עדות כי שבוע לפני העסקה כל העורכים הכלכליים, וכמה כתבים, ידעו שמהו קורה. ידעו ושקרו.

יש בתקשורת, וזה קורה לעתים תכופות, הסכמה לקבל מידע שלא לפרסום. זו הפעם הראשונה שאני נתקל במקרה שבו יש הסכמה שלא לקבל מידע שלא לפרסום. ובמילים פשוטות: מדוע רולניק וחבריו למנהיגות התקשורתית-כלכלית לא יצאו ביום שני עם הכותרת הרעשנית: "מתבשרת עסקת ענק שבה מעורבת 'ישקר'". ולחלופין: "בישקר' מבשרים עסקה", ידיעה שתוכנס למדור הרכילות היומי. שאלה.

רולניק חריג בכך שנתן תיאור מפורט של השתלשלות העניינים. מהתיאור הזה ברור שוורטהיימר לא דרש הסכמה ל"שתיקה". ומה שחל על רולניק, חל על האחרים. כולם ידעו שמתבשר משהו, נדמו והרמימו מניוזמתם את הכלי התקשורתית שבו הם (והן) מועסקים.

נניח שוורטהיימר אמנם לא דרש במפורש חיסיון, אבל פשוט לא היה נעים לנצל את המצב, אפילו כאשר מקור המידע לא מוסר דבר וחצי דבר פרט להזמנה לטיסה. מלוח הזמנים יוצא שלכולם ניתנה התראה של כשבוע. שבוע שבו יכלו העיתונאים להפוך כל אבן, מקור מידע, עובר מדינה, מעריד שווי של חברה, רואה-חשבון ועורך-דין כדי לגלות מה מתבשר. אף אחד לא עלה על העסקה. ביום ראשון, 7 במאי, פצחה כל התקשורת בשיר הלל,

ב ראיון עם מנכ"ל משרד ראש הממשלה (וקודם לכן מנכ"ל משרד התעשייה והמסחר) אמר רענן דינור ל"מעריב" (16 ביוני 2006): "פתאום קיבלתי טלפון מאיתן ורטהיימר, והוא ביקש פגישה עם אולמרט ואיתי. בפגישה הוא סיפר לנו על העסקה עם וורן באפט, וביקש שנעביר לו את כל המידע הדרוש לגבי היבטי המיסוי... התרגשנו מאוד... התחייבנו בפני איתן ששום דבר לא ידלוף החוצה, וכך היה - במשך חודשיים שמרנו את הסיפור בכטן".

הנה תיאור ממקור ראשון של הפאשלה העיתונאית הראשונה בסיקור העסקה שכלי-כך דובר בה. וורן באפט, איש עסקים אמריקאי מצליח ושנוי במחלוקת, קנה את "ישקר" - חברה ישראלית בענף המתכת - בארבעה מיליארד דולר. הבטן של אולמרט ודינור אינה כלי-כך קטנה. שותפיהם לסוד היו, כך דינור באותו ראיון, גם מנהל רשות המסים ג'קי מצא, מנהל מרכז ההשקעות שבמשרד התעשייה חזי צאיג, ומנכ"ל משרד האוצר יוסי בכר. אפשר לשער כי גם אלה לא שמרו על סוד כמוס לפרה ולסוס, אלא שיתפו אחרים בתרגיל המס המבוקש. די ברור שגם ורטהיימר לא בנה עסקה רק על סמך הבריקות של ממלא מקום ראש ממשלה וכמה פקידים. הוא לבטח העסיק רואי-חשבון ועורכי-דין שברקו ומצאו את כל הדרכים האפשריות כדי שמשלם המסים הישראלי ייתן הטבות מס לעסקה של באפט ורטהיימר. די הרבה אנשים ידעו, ושום דבר מכל המידע הזה לא הגיע לתקשורת חודשיים תמימים. די מביש.

אבל לא מכיש כמו מה שקרה אחר-כך. ורטהיימר בנה קריירה מצניעות תקשורתית. "ישקר" לא נולדה אתמול; היא ידועה כחברה גדולה ומצליחה. במשך שנים, על אף שחברה ציבורית - "ריסקונט השקעות" - היתה שותפה, נמנעה "ישקר" מלתת פרסום ל"חות הכספיים שלה, קשה למצוא ראיון שוורטהיימר נתן. מבחינתו, תקשורת היתה אאוש.

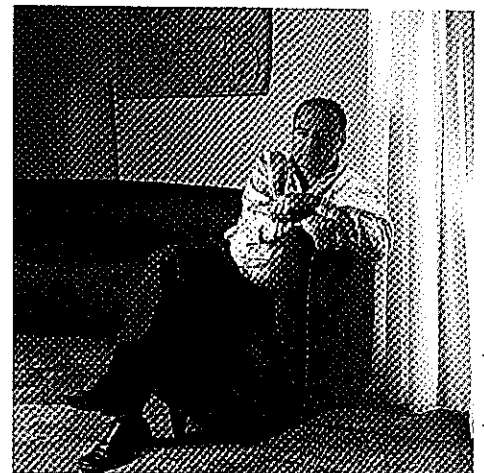
ולפתע זה משתנה. מבין לקרוא את התיאור של גיא רולניק, העורך הכלכלי של "הארץ":

"ביום ראשון בצתריים קיבלתי SMS מפתיע: אנה תקשר אלי בחיפוף. איתן ורטהיימר..."

אני צריך להיפגש דחוף, אמר לי. כמה דחוף? עכשיו.

זה מאוד לא נוח, יש לי יום מאוד עמוס... איפה אתה? אני מגיע אליך, הוא הודיע. אם ורטהיימר מתעקש להגיע אלי מיד - כנראה שזה חשוב. הסכמתי מיד.

"עסקת המיליארדים", בנוסח "יריעות אחרונות", "החלום הישראלי" ב"מעריב" ו"באפט: אשקול השקעות נוספות בישראל", כתיאורו של "הארץ". התקשורת האלקטרונית חגגה אף היא. הרבה צבע נשפך. "הארץ" הקדיש לעסקה שני עמודים גדולים בעמודי החדשות ר"11 (מתוך 21) עמודי ה"מקור". "יריעות אחרונות" פרסם שבעה עמודי

צילום: אילן טוואג
 איתן ורטהיימר: שלט על הטיקור

חדשות ר"5-3 (מתוך 4) עמודי ה"כלכלה". "מעריב" נתן חמישה עמודי חדשות ר"5-2 (מתוך 3) עמודי "עסקים". סיפור ענק.

...

סיפור ענק עם חור גדול. כולם ייחזרו מקום לא רק לרווחי הענק של ורטהיימר, ולהישג בכך שעסק ישראלי נמכר במחיר גבוה כליכך, אלא גם לרווח הכספי הצפוי למדינת ישראל. "מעריב": "לפי הערכות שונות תרוויח מדינת ישראל כ-4.5 מיליארד שקל ישירות... מתשלומי מס של משפחת ורטהיימר". "יריעות אחרונות": "בעקבות מכירת 'ישקר' לוודן באפט תשלשל משפחת ורטהיימר לקופת המדינה מס עצום בגובה של כ-4.5 מיליארד שקל". העיתון הגדיל לעשות כאשר חישב ומצא כי "התעשרו אזרחי ישראל 'על הגייר' ב-642 שקל כל אחד". בהמשך מפרט העיתון מה אפשר לעשות עם הכסף שייכנס לקופה ומתברך בחלופות כמו הכפלת קצבת ילדים, מעונות חינוך לפעוטות + כיתות עם לא יותר מ-25 תלמידים. ועוד ועוד. כתב העיתון מצטט ביריעה "גורם בכיר ברשות המסים", עניין שחשיבותו תובהר להלן.

רולניק התהדר בראיון עם באפט בכבודו ובעצמו,

שוכה להגררה "אלוהי ההשקעות והכסף" מפי עורך בכיר אחר ב"הארץ". רולניק ובאפט דיברו על השקעות עתידיות ("אשקול"), ועל ההנהלה הככירה ("צפויה להישאר"). בראיון ל"יריעות אחרונות" דיברו על תחושות ("אני נרגש מאוד"), על רכילות ("התרשמתי עמוקות ממשפחת ורטהיימר"). ב"מעריב" שאלו על טיולים ("אני מתכוון להגיע לביקור בישראל").

רק שאלה קטנה לא נשאלה: כמה זה יעלה לנו? כל קורא של כל עיתון וכל צופה טלוויזיה או מאזין רדיו היה בימים ההם תחת רושם אחד: ורטהיימר יקבל 4 מיליארד דולר, שרבע מהם ייכנסו לקופה הציבורית. כמה שזה טוב.

את כבוד התקשורת הישראלית הצילה עיתונאית אחת, וגם את זה היא עשתה בפיגור קל. הרס מנור מ"גלובס" פרסמה יומיים מאוחר יותר (ל"גלובס" אין עיתון ביום ראשון, אך גם אתר האינטרנט לא הוזן במידע של מנור), כי אמנם המדינה תקבל מיליארד דולר מורטהיימר, אך תשלם כמיליארד דולר לכאפט. איך תשלם? בהטבות מס.

שאלתי את מנור איך היא הגיעה למידע הזה. חשבתי שתשיב לי, כמנהג עיתונאים, שזה עניין חסוי. מנור הפתיעה: "טלפנתי לחזי צאיג, מנהל מרכז ההשקעות". כן, זה כליכך פשוט. מה שצריך זה רק לשאול את השאלה הנכונה. וחזי ממנה, אף אחד לא שאל. פקידי המדינה, בטח בשלב הזה, שמחו לעזור, כפי שמעיד דינור בראיון עמו. אלא שכולם היו באופוריה, כפי שכתב נחמיה שטרסלר: "רכישת 'ישקר' על-ידי גדול המשקיעים הפרטיים בעולם... היא הצהרת אמון ששווה מיליארדים". מנור היא היחידה שחשפה שחלק מהמיליארדים זזים מאיתנו לבאפט, ולא להפך.

...

אחד העיתונאים שהיו מעורבים בכתיבה הודה, כמה שבועות לאחר מכן: "נסחפנו. זה היה רגע (שבוע) לאומי. הגויים גילו אותנו, ואנחנו גדולים". איתן ורטהיימר עשה לתקשורת הכלכלית בישראל בית-ספר שטרם ראינו במקומותינו. בעת שכל אדם אחר במצבו היה שוכר חברה ליחסי-ציבור לניהול המערכה התקשורתית, ורטהיימר לא התעצל, רץ מעיתונאי לעיתונאי ונתן להם יחס אישי חם. הוא שבה את לבם, ובעיקר את מוחם. כליכך שבויים היו - שלא ראו אלא מה שוורטהיימר הראה להם. ■

גדעון עשת הוא, לפי הגדרתו, פרשן כלכלי ב"יריעות אחרונות" שלא הוזמן על-ידי איתן ורטהיימר לניו-יורק. מי שבוחר לעשות זאת, יכול גם לקרוא את המאמר כ"ענבים חמוצים"

שבוע לפני העסקה, כל העורכים הכלכליים, וכמה כתבים, ידעו שחששו קודה. ידעו - ושתקו. יש בתקשורת, וזה קודה לעתים תכופות, הסכמה לקבל מידע שלא לפרסום. זו הפעם הראשונה שאני נתקל במקרה שבו יש הסכמה שלא לקבל מידע שלא לפרסום

עורך טוב הוא עורך מת

שיקולים כלכליים הביאו את המו"לים לצמצם את דרגי העריכה בבלי התקשורת שבעלותם. הוויתור על העורכים היה סימן לכרסום בשליחות העיתונאית. כך החליף היח"צן את העורך

**איתמר ב"ז
ושוקי טאומיג**

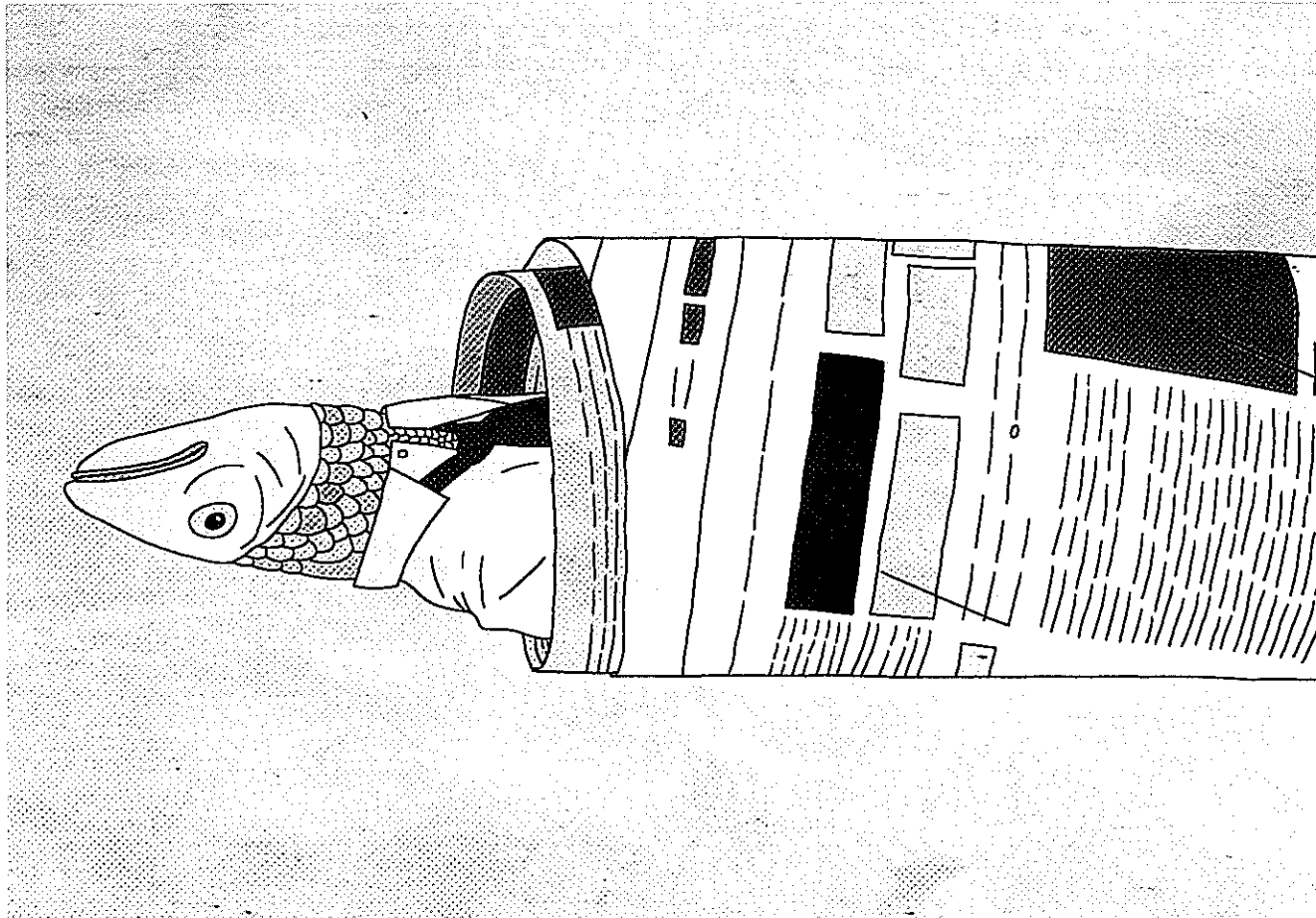
ארם זול יותר. גם בתקשורת האלקטרונית המצב אינו שפיר. עובדים זוטרים, תחקירנים ואנשי מערכת, מתלוננים על תנאי עבודה מחפירים, וספקי התוכן - מפקים ויוצרים - מתלוננים על מוסר תשלומים ירוד ועל קיפוח זכויותיהם.

המקום שבו הקול הזה, המגמה הזאת, ברורים ומוכתנים, הוא כדרכי העריכה בבלי התקשורת. כרדיו, למשל, מעברן של תוכניות אקטואליה לפורמט של שידור חי מייתר את הצורך בעורכים. בעיתונות, משרות העריכה - עורכי מרורים ועמודים, משכתבים ועורכים לשוניים - הולכות ומצטמצמות. עריכה הופכת למטלה נוספת של בעלי תפקידים אחרים (כתבים ואפילו צלמים), והדרישות לכישורים מקצועיים, או לניסיון מעשי במלאכה זו, הולכות ויורדות. בעיתונות המקומית הדבר כולט ביותר, אך התופעה קיימת גם בעיתונות הארצית.

כך, למשל, בכמה ממקומוני רשת "זמן מעריב" ויתרו כליל על שירותיהם של עורכי משנה, ובחלק מהם גם על שירותיו של עורך ראשי, כשהעיתונים עוברים לעריכה בסינדיקציה. מגמה דומה קיימת גם ברשת מקומוני שוקן. כך, לרוגמה, ב"כל העיר", המקומוני הירושלמי של הרשת, הצטמצמו מספר משרות העריכה לחצי, העריכה הלשונית לשליש

עיון בגליונות "העין השביעית" מהשנה האחרונה מגלה כי משהו רוחש - איזשהו צל - בצמרות העיתונות הישראלית: הבעלים של חברת הטלוויזיה החזקה במדינה מזהיר כי הוא מתנגד לשידורן של תוכניות תחקירים ואקטואליה קשה; לעורך העיתון הנפוץ במדינה נבחרת דמות האמונה על עיתונאות פופוליסטית; עורך המוסף המוביל של אותו עיתון מאשים את מעביריו בעיכוב תחקירים הפוגעים באנשי שלום - פוליטיקאים ואנשי הון; עורך העיתון לאנשים חושבים פורש בשל חילוקי רעות עם המו"ל; שרת התקשורת מואשמת בכיפוף החוק לטובתם של בעלי אינטרסים; מנהל גוף התקשורת הציבורי מואשם בשחיתות ומודח.

בעור שרחש האירועים הללו בא מלמעלה, מלמטה מהדהר קול עמום, מתמשך, של שינוי. לאו דווקא שינוי לטובה. במערכות העיתונאים, היכן שהמלה "קיצוץ" הפכה מזמן לכת-בית, התאוששות הנוכחית של המשק אינה מורגשת: המשכורות הולכות ויורדות, ועובדים ותיקים מפוטרים כדי לפנות מקום לכוח

איור: כהיה קולפון

פונקציה שבדרך-כלל עורכים בדרגי ביניים ובדרגים הגבוהים מספקים, וזאת איוושהי שכבת ביניים שכמעט לא קיימת באינטרנט."

מרוע ויתרו גופי התקשורת על אנשי העריכה שלהם? נראה שאייאפשר להאשים בכך רק את "עליית מחירי הנייר". ההתעצמות הטכנולוגית - קרי: הטלוויזיה הרב-ערוצית, האינטרנט, וגם ההתפתחות של אמצעי הרפוס שהקלו על הוצאה לאור עצמאית - שינתה את שוק התקשורת, שהפך מבוזר כפי שלא היה מעולם. כלי התקשורת המסורתיים נאלצו להתחלק בקהל הלקוחות שלהם - קוראים, צופים ובעיקר מפרסמים - עם המון כלי תקשורת חדשים, כמו גם עם עיתונאים מוזן חרשי-שן, עצמאיים, שצצו ברשת האינטרנט בכלוגים או באתרי "הרשת גולשים" (ראו מסגרת). המציאות הכלכלית החדשה הכתיבה למו"לים הוותיקים הסתגלות לרמות רווח נמוכות בהרבה. אולם במקום להזקק חגורות בעצמם, הירקו את חגורות עיתונייהם, פיטרו עובדים וצמצמו עלויות. חלק גדול מכלי התקשורת החדשים, אלו ששינו את המפה, יישרו קו עם הסטנדרטים הנמוכים המעורכנים שקבעו המו"לים הוותיקים.

את התוצאות ניתן לראות בכיורו: מטעויות דפוס ועד ויתור על אימות מידע העומד להפרסם. "אין

גדי שמשון, לשעבר עורך ברשת "ידיעות תקשורת" והעורך הראשון של אתרי האינטרנט "וואלה" ו"נענע": דרגי ביניים של עורכים שקיימים בעיתונות המודפסת לא תמיד קיימים בעיתונות האינטרנט. לרוב יש כתב וישר מעליו נמצא עורך הערוץ

מגע יד עורך. גדי שמשון היה עורך ברשת "ידיעות תקשורת" והיה העורך הראשון של אתרי האינטרנט "וואלה" ו"נענע". "דרגי ביניים של עורכים שקיימים בעיתונות המודפסת לא תמיד קיימים בעיתונות האינטרנט. לרוב יש כתב וישר מעליו נמצא עורך הערוץ. לפעמים הכתב הוא בעצמו העורך, ולפעמים אותו עורך מטפל ב-17 ערוצים ובעוד 12 פרויקטים במקביל, ומלמעלה יש אולי עוד שני אנשים שלא מתעסקים בתפקוד השוטף. אנשים מנוסים יותר במערכת יכולים לא רק לשכתב טקסט שיהיה קריא, אלא לנסות להוציא מהסיפור הקשירים רחבים יותר. זו

השכתוב לרבע. בעיתון "הארץ" ויתרו על שירותיהם של רוב העורכים הלשוניים. "אם תיקח למשל עיתון כמו 'מעריב', כשבארון לשם היתה שם מגמה מובהקת של הצערה של כל צוות העורכים והעיתונאים", אומר טוביה בסקינד, בעבר עורך ברשת שוקן ובדסק החדשות של "מעריב". "אני בהחלט זוכר אנשים בתוך 'מעריב', אחרי שהושלם המהלך הזה, שהתגאו בכך שיש להם רסק חדשות צעיר יותר וזול יותר. עריכה היתה פעם מקצוע שהיו בו פחות אנשים צעירים, היית צריך איוושהו זמן על הכביש בעיתונות לפני שהגעת לערוץ. אני חושב שבאופן כללי יש ירידה - לא בכישרון אלא ירידה ברשימה למיומנות. פעם, לפני שהיית נכנס לתפקיד עריכה, היית עובר סדרה של בחינות שהיום לא קיימות. ברשת שוקן עשו פעם עיתונות לתפארת, למרות הביטוי הפלצני, עיתונים מדהימים, ובאיוושהו שלב, כשהרברים לא התיישרו בקטע הכלכלי, חלה לאט לאט נסיגה שחלחלה הלאה, לעיתונות הארצית. יש בזה חלק לכל המו"לים. זה כמו התנהגות של כיבוש בשטחים. אם נורמות מסוימות קיימות שם, הן לא יכולות שלא לחלחל הלאה."

בעיתוני האינטרנט המצב לא יותר טוב, ואולי אף גרוע יותר, כיוון שהטכנולוגיה והנגישות מאפשרות לכתבים להעלות ידיעות ישירות אל הרשת, ללא

העורך חת ופתח בלוג

יש גם צד חיובי, או לפחות אחר, ל"מותו של העורך". ההתעצמות הטכנולוגית שיצרה זירות תקשורתיות חדשות - התעצמות שגרמה למו"לים לוותר על העורכים שלהם ועל האג'נדה - הניבה תופעה של כותבים בלי עורכים, עיתונאים עצמאיים. "העיתונות האזרחית" החדשה התגשמה בדמותם של אתרי חדשות המבוססים על חדשות גולשים, כמו "Ohmynews" הקוריאני, רשת "איג'מיה" העולמית או "סקופ" הישראלי, ובדמותם של בלוגים פרטיים העוסקים באקטואליה - מפוליטיקה ועד סקירת גאוג'טים - מהם שצברו כוח השפעה לא מבוטל. אל כל אלה מתווספים אתרי פלטפורמה כמו "בלוגר" האמריקאי או "ישראלוג" המקומי, ורשתות חברתיות כמו "My Space", שמאפשרים לכל מי שידו מקלדת להוציא את דברו לאור. העורך מת, אולם בעור שבבלי התקשורת המסחריים החליף אותו היח"צן, כלי התקשורת העצמאיים אפשרו לו לחזור בהלת האחריות. התוצאה: יש עורך, אבל לא אחר, או שניים, אלא מאות ואלפים: כל אחר הוא המו"ל והכתב והמעצב - וגם העורך - של עצמו. ומכל השפע הזה של בלוגים ורשתות חברתיות ומה לא, עולה שוב, אולי ביותר תוקף, הצורך בעורך.

פותח עיתון וקורא - נראה לי שפעם לא היו נותנים להם לעבור. אני מתכוון לרמות פשוטות של הגהה ולתחושה שמעבר לכתב יש מישהו שעבר על הסיפור וירע להוציא עיקר מטפלו.

כהן: "בין הצד המסחרי של העיתונות לצדה הערכי ולשליחותה הציבורית קיים מתח מובנה, לעתים מפרה. אלא שבתחילת העשור הנוכחי האיזון הופר. קו פרשת המים של תהליך הטיהור מצוי כחורשים הראשונים לפרוץ אנתרופאדת אלזקצא והמיתון העמוק שבא בעקבותיה, שהביא לירידה דרסטית בגופי הפרסום. בנקודת הזמן ההיא, קיצוצים מסיביים בתקציבי העיתונים נראו כמהלך מוצדק של הישרדות. אבל כל אקולוג יודע שהמשאב הנדיר הוא המשאב החשוב. וכך קרה שבסיטואציה זו הפכו המנהלים המסחריים של העיתונים לרמויות הדומיננטיות, והשפעתם על בחירת עורכים, בעיתונות הארצית והמקומית כאחת, הגיעה לרמה

מי שילמד כתבים חדשים מה הן חרשות ומה לא", אומר יוסף כהן, עורך "כל העיר" בשנים 1996-2002, שפרש לטובת הקמת הוצאת הספרים "עברית". "אין מי שיזכור שאייטם מאאממו' פורסם כבר לפני שבע שנים. אין מי שירמוז לכותב מהו טקסט רהוט ומה על הפנים. אין מי שיהפוך את המוכשרים שבין החדשים הללו לעיתונאים טובים יותר, אולי עורכי העיתור".

לכאורה, בעידן של "הלם המידע", כשהאינפורמציה פורצת ללא הרף מכל עבר, "עורך" הוא אלמנט חיוני שאי אפשר לוותר עליו. לא רק עורך המטפל בטקסטים, אלא עורך תוכן, זה שמסנן את המידע, מפריד עיקר

יוסף כהן, לשעבר עורך "כל העיר": המנהלים המסחריים של העיתונים הפכו לדמויות הדומיננטיות, והשפעתם על בחירת עורכים, בעיתונות הארצית והמקומית כאחת, הגיעה לרמה שלא נודעה קודם

מטפל ומגיש אותו בצורה יעילה ומובנת; מישהו שיהשוף את האינטרסים העומדים מאחורי ספקי המידע, שיגביר את ערך האמת הגלום במידע המתפרסם. אלא שרוקא בעת הזאת, ננטש התפקיד המסורתי של העורך. את העורך האנושי מחליף עורך אלקטרוני: אלגוריתמים כמו זה של "גוגל ניוז" מסננים תוכן לפי מדרגים כמו פופולריות, או - מאחר שמדובר בסופו של דבר בנוסחה מתמטית - בפשטנות הטקסט. תחליף אחר הוא היח"צן ההופך לעורך. החלל שנוצר כתוצאה מהיחלשותו של ררג העריכה מוביל לכך שההורעות לעיתונות, ששולחים משרדים ליחסי ציבור ובעלי עניין אחרים, מוצאות את דרכן, לעתים ללא שינוי כלשהו, אל עמורי העיתון. המחיצות בין תוכן שיווקי ומערכתי נשברות, ושיקולי דעת עריכתיים נרחים - או שמוותרים עליהם לגמרי - מפני שיקוליים מסחריים.

שמשו: "תוכן עיתונאי הוא הדבר הכי יקר לייצור באינטרנט. כל סוג תוכן אחר, בין אם הוא מבוסס גולשים ובין אם זה תכנים בסינדיקציות, עלותו יחסית זולה. אני חושב שגם בעיתונות המורפסת, בחלקים גדולים ממנה, מה שנחשב היום לתוכן עיתונאי ברמה נאותה לא היה נחשב כך בתחילת שנות התשעים. אם אני מסתכל, הגיסיון שלי הוא מר'89' כעיתונאי, או אני חושב שדברים שהיום עוברים בחלקי החדשות של היומנים - אני לא מבפנים, אבל לפחות כשאני

שלא נודעה קודם. הם מיהרו, בחשיבה קצרת טווח ישראלית אופיינית, למנות לכל תפקיד עריכה שהתפנה את המועמדים עם האיכויות - והררישות הכספיות - הנמוכות יותר. תנאי הכרחי נוסף היה הסכמה לחיתוך התקציב הכולל של העיתון, והיה גם תנאי בלתי כתוב - אוזן קשבת לדרישות מחלקת המודעות, נציגיהם של המפרסמים, שהם גם המסוקרים. עורכים עם ערכים קלטי אטראט שמצפים מהם למשהו אחר. התהליך הוביל לשחיקה מהירה ולתחלופה גבוהה, מה שבתורו הופך את העיתונות לפחות ופחות מקצועית".

על התגברותה של מוטיבציית הרווח על זו של השליחות הערכית של העיתונות כותב החוקר האמריקאי פיליפ מאייר בספרו "The Vanishing Newspaper". מאייר טוען כי בעלי העיתונים שגו כשבנסיונם לשמור על שולי הרווח הגבוהים, קיצצו במצבת כוח האדם של העיתון ורידדו את תכניו, משום שנכסיו הפיזיים של העיתון הם רק חלק קטן משווי, שרובו נקבע על-ידי כוח ההשפעה שמייחסים לו הקוראים והמפרסמים, כלומר, המוניטין שלו. כהן: "ההתנהלות של המו"לים הביאה, מטבע הדברים, לצניחת איכות הקוראים לא טיפשים - לוקח אמנם זמן עד שהם מצביעים ברגליים, אבל זה בלתי נמנע. ואו יורדים אחוזי החשיפה של העיתון בסקרים, ויורד המחיר שניתן לגבות על מודעת עמוד. בתחרות מול הטלוויזיה והאינטרנט, העיתונות הכתובה הכניסה גול עצמי".

שמשו: "הכל נובע ממחסור באמצעים, והאמצעים הם יותר עיתונאים שיכסו ועורכים שיעבדו, ועורכים שגם יוכלו להתפרנס ויהיו מיומנים. חוסכים איפה שאפשר, מקצצים איפה שאפשר, ורק שיקולים כלכליים מובילים את זה. אני לא חושב שזאת תופעה חדשה, העיתון שלכם מסקר אותה לא מהיום. המגמה הזאת באיזושהו שלב תיעצר, כי אנשים כן ירצו לקרוא חדשות אמיתיות, וכן ירצו לדעת מה קורה מסביבם, ולא משנה כמה בידור ישווק להם מכל הכיוונים. אני כן חושב שיש לזה מקום, ואני כן חושב שיש לזה בסופו של דבר הצדקה כלכלית".

נראה כי בעלי גופי התקשורת ויתרו על ה"עריכה" במובן העמוק יותר שלה: הם ויתרו על אג'נדה. ב-15 השנים האחרונות נעלמה לגמרי העיתונות המפלגתית ממפת התקשורת. מגמה זו לוותה באנחת הקלה על שתררו של המידע מעולה של הדעה המוטה של המוטיבציות טיבציות הפוליטיות. אולם את מקומה של העסקנות כמתוללת תקשורת לא תפסה שאיפה לאמת, רדיפת צדק ומאמץ לשיפור חברתי. שתי סיסמאות פרסומת של שני עיתונים מסכמות את המצב היטב: למי יש זמן לקרוא עיתון כשהכל כסף?

איחמר ב"ה הוא כתב תרבות בעיתון "העיר" וסקי טאוטיס היה עורך התרבות ב"כל העיר"

שלמים; מעט מההערות שהעברתי התקבלו בסופו של דבר; הסעיפים העקרוניים נותרו על כנם.

שיחת הסיכום עם מנכ"ל העיתון דאן, לקראת החתימה, היתה נעימה בהחלט. אני חושדת שהוא היה משועשע מעט מהמחזה שנפרש לפניו לאורך כשבועיים. הוא הסביר לי בסבלנות מדוע העיתון לא יוכל להיענות לרוב ההערות שהעברתי והוסיף כי מדובר בסך-הכל בחוזה סטנדרטי. אולי הכחין שאני מרגישה מעט מוכסת בסוף התהליך. נדמה לי שבאמת ניסה להיות נחמד. לקראת סוף הפגישה שלנו אמר לי בטון מנחם ובחצי חיוך: "לא נורא, לוחמנות זו תכונה טובה לעיתונאי. מעריכים את זה פה". היה לי ברור שחלף בינינו רגע אירוני קטן; לאחר שהוכחד לעיתונאי מה מעמדו מול המעסיק, הוא נשלח לתעל את האנרגיות שלו מול שאר העולם. בן שיחי, כך נדמה לי, לא היה מודע לו בכלל. לא יכולתי להעריך באותו שלב, עם זאת, עד כמה גדולה האירוניה ובאיון מידה מייצג המעמד בחדר ההוא את המתרחש בתחום שאותו עמדתי לכסות.

במשך ארבע השנים האחרונות הייתי כתבת התקשורת של העיתון. אלה היו שנים סוערות, מרתקות ומרגשות כמעט באופן יומיומי. אבל הנה מה שמתבהר לי במבט לאחור: בכל התקופה הזאת לא הזדמן לי להביא בכתבותי אף לא בשורה חיובית אחת בנוגע למתרחש בעולם העיתונות. במיוחד לא בכל הקשור למעמדם של העיתונאים. יוצאת דופן, צריך לסייג, היתה הקמתה של חברת החדשות של ערוץ 10, שליוחתי מקרוב. מהלך זה יצר, לזמן קצר, תחושה שקיימת בעולם העיתונות הישראלי תהרות של ממש על כשרונם, תעוזתם ומקצועיותם של עיתונאים. החברה סיפקה מקומות עבודה חדשים, קידמה עיתונאים צעירים אל מרכז המסך ונתנה כמה מכובדת לוותיקים (ואפילו עדנה מחודשת לוותיקים עוד יותר). אלא שבכך מסתיימים הסייגים. מעבר למהלך הזה, נערמים בזכרוני הסיפורים שהבאתי, סקנדלים גדולים וגם הערות שוליים קצרות, לתיעוד עצוב, מדאיג ומתמשך של שקיעת מעמדם של העיתונאים ושל מקצוע העיתונות בכלל. התהליך הזה משמעותו, בסופו של דבר, כרסום מתמשך ומבהיל ביכולת להפיק עבודה עיתונאית אמיצה ובעלת ערך. הוא אמור, לפיכך, לעורר עניין לא רק בקרב מי שמוצא את פרנסתו בעיתונות.

עקבתי, למשל, אחרי לא מעט פרשיות פיטורים של עיתונאים, בעיקר מהעיתונות הכתובה. בארבע השנים האחרונות ביצעו כל העיתונאים מהלכי פיטורים וצמצום, בגלל המשבר העובר על תעשיית העיתונות המורכסת בעולם כולו. אלה לא זכו לרוב לתיעוד מסודר ועקבי, גם לא עליידי. הם נעשו באופן לא מוצהר, הדרגתי, כמעט במסתור, ולפיכך לא נרשמו כתהליך של ממש בתודעתו של איש. פוטרו עיתונאים צעירים ופוטרו גם, כלאחר יד, לא מעט כאלה שהגיעו לגיל חמישים ויותר. האחרונים מוצאו את עצמם לפתע ללא המקום שבו ראו בית, וכלי חלופה תעסוקתית של ממש. הראשונים התקשו

אין אל מי להתקשר

אם התוכן הוא המלך, כפי שאוהבים לנסח הפרסומאים, הרי שיוצרו, העיתונאים, הם כמעט עבדים, כותבת **ענת בלינט** במאמר פרידה (זמנית) מהמקצוע

שמחויק בתפיסת עולם חברתית. ההערות שהעברתי לא נגעו לעניין השכר דווקא, אלא לסוגיות הקשורות למעמד שלי כעיתונאית מול מעסיקי. האם באמת ניתן לדרוש ממני לעבוד ללא כל מגבלת שעות? (כן); האם העיתון מחויק בכל הזכויות על כתבותי ויכול לעשות בהן שימוש נוסף לפי שיקולו הבלעדי? (כן); האם מובטחת לי הגנה משפטית במקרה של תביעה? (לא עליי החוזה, אני צריכה לסמוך על מסורת ארוכת שנים שמבטיחה זאת; היא הופרה רק פעם אחת, הסבירו לי, אבל זה לא אמור להטריד אותי בכלל). כאשר ראו מעסיקי העתידיים שאני נחושה בפעילותי, הציעו לי מחוזה קטנה - אפשר להגדיל לי את ימי החופש השנתיים בשנה הראשונה ביומיים

העבודה שלי ב"הארץ" החלה בחילופי פאקסים גמרציים. כעצם, צריך לדייק ולומר שהפעילות התקיימה בעיקר מהצד שלי. היה נדמה לי בשלב ההוא שתווה העסקה הוא עניין הנתון למשא ומתן בין המעסיק לעובד. לפיכך עברתי בקפידה וברצינות גמורה על החוזה שנמסר לי, שקלתי את משמעותו של כל אחד מהסעיפים והעברתי את הערותי. מי ששימש לי כיועץ סתרים נאמן בתהליך היה ידידי ג', פרשן כלכלי מוערך ומוכר, היחיד כיום בתחומי

פעמים רבות למצוא מקום עבודה חדש ונרחקו לשולי עולם התקשורת או שעזבו אותו לחלוטין. אף אחד מהם לא הקים קול מחאה בגלוי ואיש לא עמד לצד המפוטרים.

הלשים

עסקתי בדרך-כלל בפרשיות פיטורים כאשר ענן של שעוררייה ריחף מעליהם. הרקע היה בדרך-כלל לחצים פוליטיים וכלכליים על כלי התקשורת, או סגנון ניהול קפריזי וכושל של מי שעמד בראש המערכת. לפעמים הניהול היה כושל עד כדי כך שרבר הפיטורים הגיע אלי עוד לפני שידע על כך המפוטר עצמו. זהו מצב מביך. בכל המקרים האלה הרהימה אותי בדידותו של העיתונאי המפוטר. איש לא עמד לצדו, לא היתה לו שום כתובת פורמלית לפנות אליה כדי לקבל גיבוי או סיוע, שום סעיף חוק

כאשר עיתונאים נקלעים למאבק על הערכים המקצועיים שלהם מול המו"ל, הם אינם מסוגלים לעשות את מה שהם יודעים הכי טוב: לספר את סיפורם

שמספק הגנה. באופן מוזר נתפס מעשה הפיטורים עליידי הסביבה המקצועית, ובסופו של דבר גם עליידי המפוטר עצמו, כ"סכסוך אישי", "כישלון" או סתם "חוסר כימיה". מהכיסא שבו ישבתי ראיתי תמונה שונה לחלוטין: העיתונאי המפוטר היה עוד אחד בשרשרת של עיתונאים שאיבדו את מקום עבודתם, ללא אזהרה מוקדמת. זה קרה להם מאותה סיבה שזה קרה לאחרים: זה היה מאור קל. פשוט היה צריך לקרוא להם לחרר ולהודיע להם שהם הולכים הביתה.

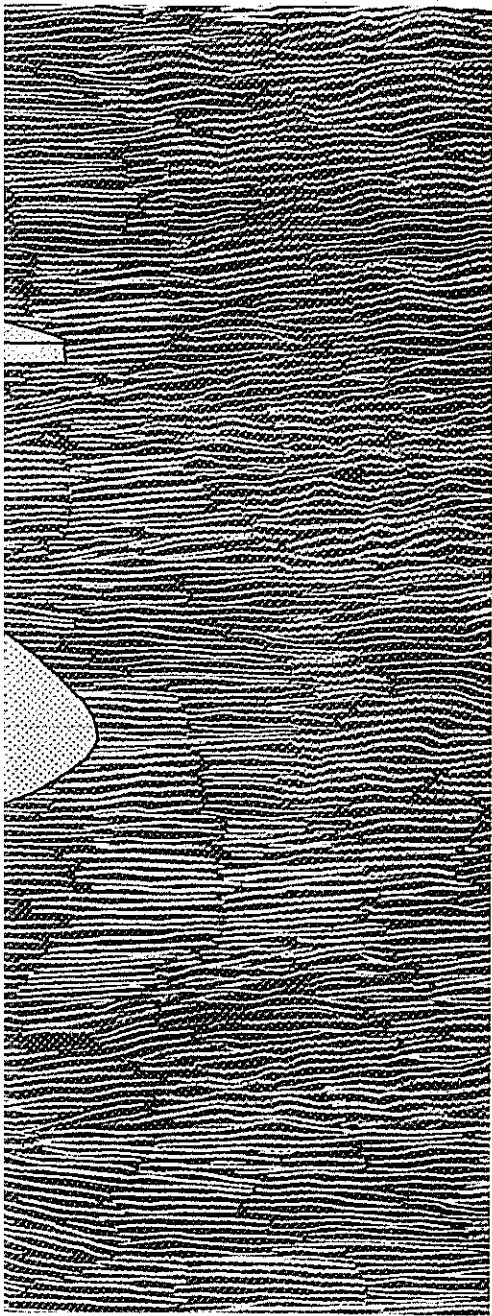
במקביל, עקבתי אחר התפוררות הגופים המעטים שהיו אמורים על דאגה לחופש העיתונות. מועצת העיתונות, שמעולם לא היתה גוף משמעותי ככל הנוגע להגנה על העיתונאים, נקלעה למריבות קטנות ואינסופיות וקרסה לחלוטין. גם כעת, לאחר שהוכרו על הקמתה מחדש כביכול, היא למעשה אינה מתפקדת. כבר כמעט שלוש שנים שחבריה אינם מצליחים להגיע להסכמה על מינוי נשיא חדש. בכל מקרה, המועצה תפקדה בעיקר תחת הכסות הפורמלית של "הגנה על חופש העיתונות", כמנגנון שמירה על החופש של בעלי העיתונים. מכיוון אחר, איגודי העיתונאים, שנרמה היה כי זכו לחיזוק מסוים לאחר שהוקם מחדש האיגוד הארצי,

נשלטים כבר זמן רב עליידי עסקני רשות השידור. הטלטלה העצומה שחולפת על עולם התקשורת, בעיתונים ובטלוויזיה, טרם הגיעה לאזניהם של אלה. הם שקועים במלחמות עתירות יצרים נגד, למשל, ערוץ 33. כמה ימים לאחר שהתפוצצה פרשת פיטוריו של עורך "7 ימים" ניר בכר, שוחחתי עם יו"ר האיגוד הארצי של העיתונאים, אריה שקד, איש קול-ישראל, בעניין כלשהו. שאלתי אותו, לקראת סוף השיחה, אם האיגוד נקט עמדה בפרשה או אולי ככוונתו לעשות כך. הוא חשב רגע והשיב לי: "אה, זה. חשבנו להעלות את זה בישיבה שלנו, אבל ירד גשם והישיבה בוטלה". כאשר חיפשתי לא פעם תגובה מגופים רלבנטיים שיוכלו להשמיע קול מחאה או לנקוט פעולה של ממש בסוגיות הנוגעות לחופש העיתונות, גיליתי שבעצם אין אל מי להתקשר.

איני מפחיתה, כמובן, מהשיבות המאבק למען המשך קיומה של רשות השידור, שאיגוד העיתונאים הוא אחד הגורמים הפעילים בו. אני מכירה בחיוניות קיומו של שידור ציבורי, ולכן עקבתי באדיקות ולאורך תקופה ארוכה אחרי הנעשה שם. הרגשתי שאני מתעדת, כמעט יום אחר יום, קריסה הדרגתית של מבנה אדיר אל תוך עצמו. לעניין זה יש השלכות לא רק על העיתונות, אלא גם על היצירה בטלוויזיה, אבל אם בעיתונות עסקינו, הנה מה שקרה בשנים האחרונות בחדשות ערוץ 1 ובקול-ישראל: עיתונאים בולטים עזבו בתקופת כהונתו של יוסף בראל, אחרים פרשו בהמשך, מעט עיתונאים צעירים הצליחו להיכנס פנימה דרך סבך ההעסקה הבלתי הגיוני, מנהלים בינוניים וחלשים מונו דרך מכרזים נגועים בפוליטיזציה, התקציב קוצץ והרייטינג המשיך לרדת. השידור הציבורי, הגוף העיתונאי היחיד כיום שאינו נמצא בידיים פרטיות, ולפיכך, באופן פוטנציאלי, היה יכול להביא את קולם של החלשים ולהעניק סיקור ביקורתי ועצמאי לפעילותם של בעלי ההון - הלך ונחלש בעצמו. בעידן של מדיניות הפרטה נמרצת, שבו בעלי הון משפיעים על חיי אזרחים לא פחות מהממשלה, זה תהליך מדאיג. רי האיזוך בפיטוריה של אורלי וילנאי-פרדבוש, שעבודתה הביקורתית נגד מדיניות האוצר נחסמה באלימות עליידי יוסף בראל ("מי את שתגידי לגדולי האומה, שטרית ונתניהו, מה לעשות?", הטיח בה), כדי להבין מדוע קשה היום לעשות עיתונות אמיצה ומשפיעה במסגרת השידור הציבורי.

מבוהלים

המעקב אחרי רשות השידור עלול להיות מתעתע. למי שאינו מכיר היטב את זירת התקשורת נרמה כי השידור הציבורי סובל מלחצים, פוליטיזציה ושחיתות, בעוד שבתקשורת המסחרית נהנים העיתונאים ממרחב פעולה בלתי מוגבל. זהו אינו

המצב. עיתונאי רשות השידור נהנים מחופש שאינם קיים אצל עמיתיהם בשוק הפרטי: חופש ההזלפה. הם בטוחים במשרותיהם, מוגנים על ידי ועדים ואינם חוששים לפרסם כמעט כל דבר - מרכילות טפלה ועד שערוריות גדולות. לא פעם חשתי תסכול כאשר היה מגיע אלי מידע ראשוני על לחצים שהופעלו על עיתונאים באחד העיתונים הגדולים. כאשר התקשרתי אל העיתונאי הנוגע בדבר, נתקלתי בעמית מבוהל המפציר בי להצית לסיפור ולא לפרסמו. לא היתה ררך לפרסם את המידע הזה מבלי לאמת אותו אצלו ולפיכך הוא לא פורסם מעולם. פוליטיקאים שניסו להביא להדחת עיתונאי חוקר, תחקירים נגד בעלי הון ופוליטיקאים שעוכבו במשך שבועות בתוך עיתון, מועמד לראשות הממשלה שנהנה מקשרים בצמרת העיתונות וזכה לשכתב כמעט כמו ידיו כתבות שנסוכו עליו, שרה שזכתה ליחס מועדף בשל קשרים דומים - כל אלה ועוד נשארו קבצים בלתי גמורים במחשב הפרטי שלי.

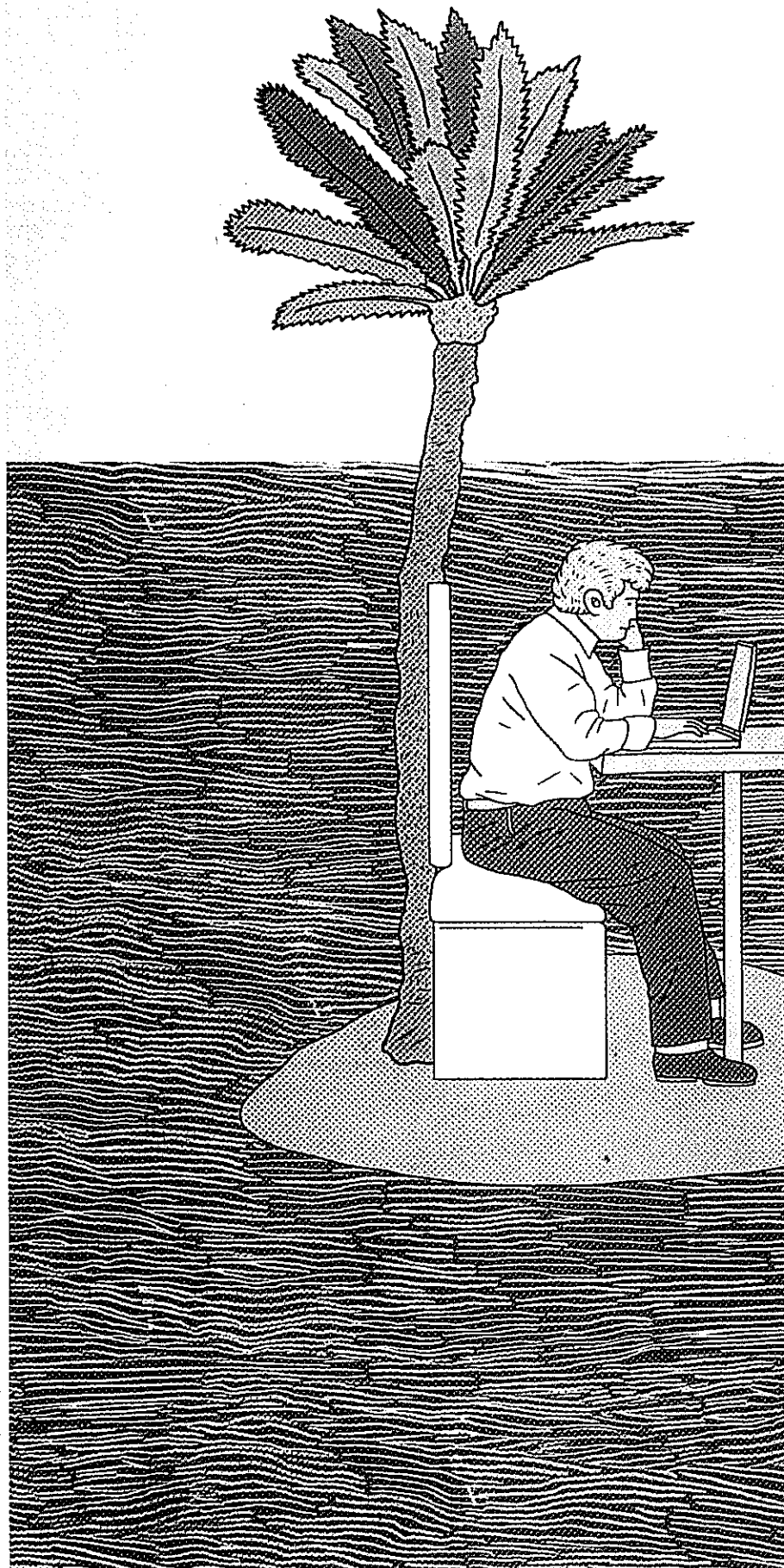
לפרק זמן קצר, בדצמבר האחרון, היה נדמה שסוגיית חופש העיתונות ומעמדם של העיתונאים צפה סוף סוף על פני השטח וזכה לדיון ציבורי. בפרשת תחקיר "ישראיר" של התוכנית "עובדה" היו כביכול כל המרכיבים הנכונים לדיון כזה. בדיעבד, אפשר לומר שהיא הניקה לשיח על חופש העיתונות יותר משהועילה. היא אישרה את הדימוי הסטריאוטיפי שקיים אצל רבים על הרכיבים שבהן מופעלת צנזורה על העיתונות: בעל הון רב כוח מתקשר בדיסקרטיות לאחד, ההוראה נחתת כעבור דקות אחדות על שולחן עורך התוכנית, הכתבה נגנזת. מי שעקב אחר הפרשה חווה את הקטרזיס המיוחד: התחקיר שודר אחרי שבועיים, ה"טובים" ניצחו, הציבור זכה למידע שכמעט הוסתר, הסדר שב

שקיעת מעמדם של העיתונאים
הוא תהליך שמשמעותו כרסום
מתמשך ומבהיל ביכולתם להפיק
עבודה אמיצה ובעלת ערך

על כנו. בפועל, מהלך העניינים בפרשת "ישראיר" היה חריג במידת הדרמטיות שלו ובעיקר בכך שנפרש באופן שקוף כליכך מול הציבור, מה שהביא לסיכום ה"טוב".

לא כך הם פני הדברים בדרך כלל. מה שנחשף בפיטוריו של ניר בכר, עורך "7 ימים", על ידי רפי גינת, עורך "ידיעות אחרונות", כאמצעות שורה של תצהירים שהגיש בכר לבית המשפט, משקף באופן נאמן הרכה יותר את ההתנהלות היומיומית, החונקת והמסרסת, בכלי תקשורת שבהם נעשית עיתונות

איור: בתיה מורטון

אפילו לעשות את מה שהם יודעים הכי טוב: לספר את סיפורם. המידה שבה יעזו לעשות זאת תלויה, כך למדתי, באומץ האישי שלהם, בזעם שצברו, וגם במידה שבה הם תלויים במקום העבודה לפרנסתם. תהליך היחלשותם של העיתונאים איננו רק סיפור ישראלי; הוא מתרחש בכל העולם, על רקע התפתחות האינטרנט והשינויים העצומים שעוברים על עולם התקשורת, ובוראי יחייב ריון בשנים הקרובות על רמותו ועתידו של המקצוע. אבל בישראל, כך נדמה, התהליך חמור ועמוק הרבה יותר. קו פרשת המים היה זמן רב לפני שנגלדו המלים "בלוג" או "פורטל", עם המעבר לחזוים האישיים באמצעות העיתון "חרשות". המפנה הזה סימן את ריסוק הסולידריות העיתונאית. יחד איתה אבד האיזון העדין המתבקש בין בעלי כלי התקשורת למועסקים בהם.

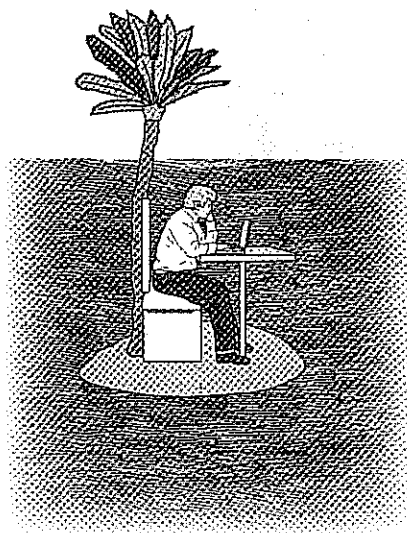
מרבית העיתונאים מתנהלים כיום ללא מודעות לתהליכים שעוברים עליהם ומבלי שמתקיים על כך ריון רציני. איש איש לנפשו, כל עיתונאי מול מעסיקו. המודעים יותר מקטרים בחריירי-חדרים, אחרים צפים בתודעה מזויפת ומאושרת של זוהר ותהילה. לא פעם צפיתי בהשתאות בהתחככות העליזה של עיתונאים במנהלים בכירים ובעלי הון במסיבות עיתונאים ואירועים נוצצים. כוסות היין הזוחות שהחזיקו גרמו להם כנראה להאמין שהם באמת שייכים לאותו מעמד.

באופן אירוני, מי שעוסק ברצינות בעתיד עולם התקשורת הם פרסומאים, אנשי שיווק ואנשי עסקים. אלה פורסים מצגות מפוארות ככנסים המתנהלים באולמות עם שטיחים רכים, לפני ארוחת צהריים עשירה, המספקת הזדמנות ליצור קשרים עסקיים נוספים. עד כמה שהצלחתי להבין את שפתם המקצועית, הם תמיד מסיימים בשורה התחתונה החביבה עליהם מאוד: "התוכן הוא המלך". אני מתקשה לחשוב על מלה שהיא חסרת תוכן יותר מ"תוכן", אבל אם "התוכן" הוא המלך, אז יצרניו כיום הם כמעט עבריים.

•••

בטקס הענקת פרס סוקולוב השנה החליטה יו"ר ועדת הפרס לעיתונות הכתובה, פרופ' זוהר שביט, לגעת במעמדם של העיתונאים. "אייאפשר לצפות שהעיתונאים יפתרו את המשבר המקצועי של העיתונות בעצמם", אמרה בנאומה. "העיתונאים אינם יכולים להגן על עצמם יותר מכפי שיכולה לעשות זאת פועלת טקסטיל שזוכויה נעשקות". אני חולקת על החלק השני של קביעתה. עיתונאים אינם שווים לפועלת הטקסטיל העשוקה. שיקוף המציאות, שרטוט תהליכים ופרשנותם הם מלאכתם. הם אינם פטורים ממנה כאשר הרבר נוגע להם. הם מחויבים לפחות לרבר, לכתוב. לפי השקפתי, הם נדרשים לעשות הרבה יותר מכך: להקים ארגונים שידאגו לחופש העיתונות, לספק סיוע משפטי הרדי, לעשות לובינג, לפעול למען חקיקה מתאימה. החופש חייב להגיע מבפנים. כמו שזה נראה בשנים האחרונות, אף אחד אחר לא יעשה את העבודה במקומם. ■

העבודה שלהם ונדרו אל הטלוויזיה (המסחרית, כמובן), בתקווה ששם ימצאו תגמול נאות יותר לכשרונם ולמאמציהם. הם מוצאים את עצמם צפים על איי שידור בודדים, בין תוכניות בידור וריאליטי, בסביבה שהתרבות העיתונאית זרה לה לחלוטין. "הם כולם בוכים לי כמה הם מתגעגעים לעיתונות הכתובה", סיפר לי אחד המו"לים. "אז תיתנו להם לעשות עיתונות", אמרתי. הוא לא הגיב. פרשת פיטורי בכר היתה מעניינת במיוחד מפני שהיא חשפה באופן בהיר את המלכוד שבו נתונים העיתונאים. בכר תבע את "ידיעות אחרונות" על

הדהימה אותי בדידותו של העיתונאי המפוער. איש לא עומד לצדו, אין לו שום כתובת פורמלית לפנות אליה כדי לקבל גיבוי או סיוע

מיליון שקל, אבל בעצם ספק אם היה לו קיים משפטי. אין כיום שום חוק שמכיר בייחוד של העיסוק העיתונאי ומספק לעיתונאים הגנה מול פגיעה בחופש שלהם מצד מעסיקיהם. מקומו הראוי של הדיון בתמונת המצב שעלתה מהתצהירים של בכר היה הוירה הציבורית ולא המשפטית, והדיון הזה היה צריך להיערך זמן רב לפני שפוט. אבל לא כך היה. כל עוד ההויק בכר בתפקידו (וכך נהגו גם קורמיו כתפקידו), דבר מהמתרחש בתוך עיתונו לא הוכא לידיעת הציבור. כאשר התעורר אצל מעסיקיו חשש שמשוה מהתנהלותם יפורסם, הוא איבד את משרתו. זו היתה המחשה חרימשמעית לכך שהעיתונאים חסרי כל הגנה כאשר הם נקלעים למאבק על הערכים המקצועיים שלהם מול המו"ל, והם אינם מסוגלים

היוצאת נגר מוקדי כוח כלכליים ופוליטיים. בתגובה שיצאה מטעם העיתון נאמר, בין השאר, כי בשימוע שנערך לבכר הוא הודה כי לא היה אפילו חוקיר אחר שנפסל לפרסום בעיתון. זה כנראה נכון וחושף בדיוק את מצוקת העיתונאים: לא צריך לגנוז תחקירים ולצנזר כתבות כדי לפגוע ביכולתם לעשות עיתונות כהלכה. יש דרכים רבות, המקמקות ולא גלויות, לעשות זאת. מסכת הלחצים המתישה שבכר גולל בתצהיריו, שהופעלה עליו במשך חודשים ארוכים, היא רק אחת מהן.

אפשר, למשל, לשאול איך קרה שהעיתונאי החוקר גיא לשם זכה בפרס סוקולוב על עבודתו ב"ידיעות אחרונות" (ושכללה, בין השאר, תחקירים שהוכילו להרשעתו של עמרי שרון), אך כשביקש לחזור לעיתון מחופשה ללא תשלום שלקה, לא שב לשם בסופו של דבר. הצלחתו המקצועית לא התבטאה בקידום או בתגמול כלכלי בתוך עיתונו, וגם העיתונים האחרים לא עשו עליו בהצעות מפתות. הוא עובר כיום ככותב חופשי ב"דה מרקר" ומועסק לתחקירן ב"עובדה".

או, למשל, סיפורו של דוד רטנר, עמית מ"הארץ". התקשרתי אליו כדי לכתוב ידיעה קצרה על זכייתו בציון לשבח במסגרת פרסי "פראט" לתקשורת בנושאי איכות הסביבה (על כתבות שתרם לסדרה על מצב הגחלים). זה היה ימים אחדים לאחר שעזב את העיתון והפך לרובר ביתיהחולים רמב"ם. דיברנו על החלטתו לנטוש את המקצוע, למרות אהבתו אליו. "את יודעת מה היה רגע השבירה שלי?", סיפר. "עמרתי באמצע גחל נעמן, שקוע בכוח עד מעל הברכיים, והתקשרו מהמערכת. הם התעקשו שאעזוב הכל ואלך לכסות איזה סיפור של התאבדות על רקע פסיכיאטרי. העומס היה בלתי נסבל והמאמץ הפך לחסר תוחלת, משום שזה לא שינה דבר שכולם ידעו שאתה יכול להביא סיפורים נהדרים, עדיין היו מריצים אותך על כל שטות שאפשר לקחת מכל סוכנות ידיעות". כן, גם ניצול חסר גבולות של עיתונאים ככותב עבודה הוא דרך לפגום באיכות עבודתם, או פשוט לשבור אותם סופית.

בכלל, נדמה שלעיתונאי ישראלי, זכייה בפרס על הצטיינות היא סימן מבשר רע. זמן קצר לאחר שזכה עיתונאי "ידיעות אחרונות" מירון רפפורט בפרס "נאפולי" הבינלאומי על סיפור עקירת עצי זית של פלסטינים בידי מתנחלים, הוא פוטר, לאחר שנתן כותרת לא מספיק "רכה" כלפי ראש הממשלה דאז אריאל שרון, כפי שהורה לו עורך העיתון ערב קודם לכן.

חסרי הגנה

פיטורים בהיגף יד, שכר נמוך, העדר גיבוי, עומס בלתי סביר, חוסר תגמול וקידום, מינוי עורכים חלשים - כל אלה הם היום מאפיינים של העיסוק העיתונאי כמעט בכל מערכת. כמה מהעיתונאים הבולטים בעיתונות הכתובה גמלטו או נפלטו ממקומות

המחשב שזוק חיים

בגלל קיצוצים בתקנים ובשכר העורכים הלשוניים, נפוצות יותר ויותר שגיאות כתיב והגהה בעיתונות המודפסת
ניב ליליאן

הרסונסקי תיאר את המוסיקה בתקליטור החדש של מדונה כ"אנגרית" - בניגוד לכללי התעתיק הלועזי המקובלים. האם הקורא הסביר חש בטעויות? תלוי מי נחשב לקורא הסביר. "ידיעות אחרונות", יחסית לשני מתחריו, נקי משגיאות. בכריקה שערכנו לא נמצאו בעיתון טעויות חמורות.

מי שאמורים לאתר את הטעויות ולהורגן בעורך צעירות, כשהן במצב של טיוטה, הם המגיהים והעורכים הלשוניים. הגררת תפקיד המגיה בעייתית. האם הוא אחראי לשכתוב התוכן? האם הוא עורך לשוני אשר תפקידו להציב פסיקים במקומם? האם מתפקידו לבדוק ולאמת עובדות המופיעות בכתבה? בכל מערכת עיתון תמצאו תשובה אחרת לשאלות הללו, אך על דבר אחד אין עוררין: תפקיד המגיה והעורך הלשוני לא נתפס בעיני המוציאים לאור כחיוני, והם מוותרים עליו משיקולים כלכליים. וכך, כשחבר הקיצוצים התנופפה במערכות בקרליבך ובשוקן, הראשונים שנפגעו היו המגיהים. מחלקת ההתקנה, כך היא נקראת ב"הארץ", איבדה עוד ועוד אנשים. התוצאה - עיתונים עתירי שגיאות מופצים לתנויות מדי בוקר.

ב"הארץ" מספרים על אדם אחד בלבד שאחראי לשכתוב הלשוני של כל חלק החדשות בעיתון, וגם הוא מספיק לעשות זאת רק פעם אחת בלבד, עוד לפני שהידיעות ירדו בכלל לדפוס (המגיה אינו רואה את עמודי העיתון הסופיים). יתרה מזו, לפחות בחצי השנה האחרונה, עורכים מן המניין, הסרי הכשרה לשונית מסודרת, הם האחראים להגהה במה שמכונה

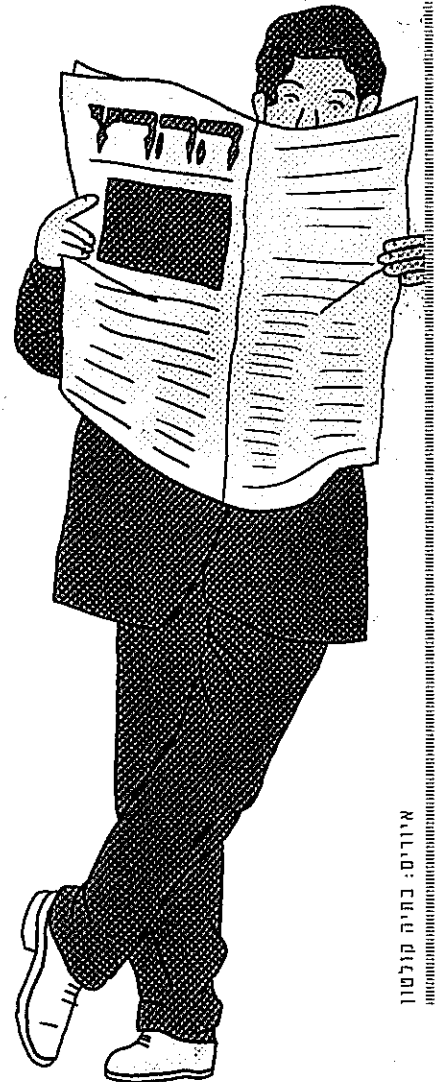
לא כחל וסרק, השחיטות באלטיות הצבאית והאקדמי הביאה באופן תחליטי למעל לחמש עשר מקרים של שימוש לא חוקי בנשקים". אם זעתם באי נוחות על כסאותיכם למקרא המשפט האחרון, הרי שהתחושה שלכם משותפת באחרונה ללא מעט חובבי עברית וצרכני

עיתונים יודעי לשון. אוסף הטעויות שמרכיב את משפט הפתיחה בנוי כולו ממקרי אמת שנמצאו בעיתונים במרוצת השנה החולפת. טעויות לשוניות, פליטות קולמוס ורמת ירודה של עריכה לשונית הפכו לרבר שבשגרה במוצר הסופי היוצא מהדפוס.

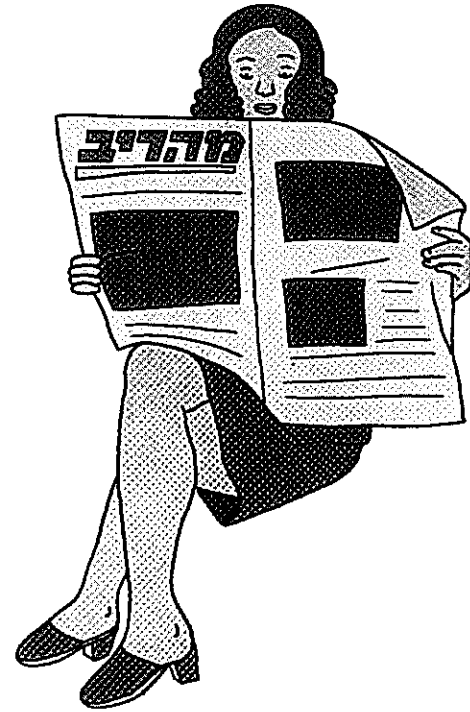
בכריקה שערכנו בעיתונים יומיים מהחודשים האחרונים נתגלו טעויות הגהה לא מעטות, בעיקר בחלק החדשות, המועד יותר לפורענות. ב"הארץ" וב"מעריב" נמצאו שגיאות קלות, כמו אותיות לועזיות ללא שייכות שהופיעו בתוך ידיעות או בשורת הקרדיט, פסיקים ורווחים שלא במקומם. נמצאו גם טעויות קשות של החלפת עיצורים הדומים בצלילים ובלבול בין זכר לנקבה, הנובעים מבורות לשונית: "ניקוש עשבים" במקום "ניכוש", "ארבע אחים ואחיות" ו"צלב כרס" (בכותרת).

גם במוספים פשט הנגע. במוסף הספורט של "מעריב" קראנו "משחק תחליטי" במקום "משחק תכליתי", במדור הפותח של אחר ממוספי "אנשים @ מחשבים" סופר על מחשב כ"ר ש"שווק חיים", ויוסי

ל

יוריא: תיה קולטון

► "משמרות הגהה". המשמרות האלה נחשבות למטלה מאוסה, שכן העובד בהן נתון למכבש לחצים אדיר והתמורה הכספית מועטה. עובדי המשמרות האלה מתחלפים בתדירות גבוהה ואין עורך שלא ביקש להשתחרר מהן. התוצאה בפועל היא, שבחלק החדשות של העיתון לא נעשית הגהה מסודרת ורבישלבית ביד מיומנת. הרוגמה הטובה ביותר היא מה שמכונה שם בעגה הפנימית "עמוד מתים". הכוונה לעמוד חדשות פנימי, שבו מתפרסמות מודעות האבל, התופסות את רובו. עמוד זה לא נערך עד שעה מאוחרת בלילה, בהמתנה למתים של הרגע האחרון, ובדרך-כלל מי שעורך אותו הוא המגיה התורן עצמו, שכן הוא נחשב לקל לעריכה. הבקרה הלשונית, אומרים ב"הארץ", כה ירודה עד שאין מצפים כלל מראשי הרסקים שיעברו על הידיעות שמגישים העורכים תחתיהם. ואם בארזי "הארץ" נפלה שלהבת, מה יגידו מקומוני העיר? מגיה באחד המקומונים באזור המרכז מלין על הירידה בקרנו של המקצוע: "אף אחד לא יבוא לעורך במקומו ויאמר לו, 'שב בגרפיקה ועצב את העמוד מתחילתו ועד סופו'. יש איזו סברה מוטעית, שלפיה אם כולם היו בבית-הספר, כולם בטח יודעים לכתוב, ולכן אפשר לתת לעורכים להיות לא רק עורכים, אלא גם משכתבים ומגייהים. לחסוך כסף על גבם. אלא שגם העורך הכי מוכשר בעולם, שנולד עם עין של מגיה, לא יספיק. טקסט צריך לעבור כמה עיניים". גורם נוסף להירדרדות הלשונית במקומונים היא רמתם של הכתבים. כיוון שהעיתונות המודפסת נמצאת במצוקה כלכלית אין לה אפשרות לגדל כתבים איכותיים היודעים את מלאכתם, ולכן התוצר הראשוני המגיע לידי העורכים ירוד ומכיל שגיאות כתיב וטעויות לשוניות בהיקף גדול מבעבר. מאחר שהזמן לעריכת הכתוב נותר בעינו - איכות המוצר המודפס פגומה.

אורית ענבר, סגנית עורך המקומון "מלאכס", נוהגת לאסוף שגיאות הגהה של כתבים. "יש עלייה בשגיאות הכתיב", היא אומרת. "חוסר הניסיון של הכתבים מופיע. אנחנו מקבלים הרבה כתבים בלי ניסיון ואפילו כאלה שלא עסקו בעיתונות כלל. יש מקום להכניס יותר מגייהם לשוניים, כי טעויות לשוניות משתרשות".

האקדמיה ללשון העברית אמנם אינה מתערבת בעבודתם של העיתונים הפרטיים, אך עוקבת בדאגה אחר ההתפתחויות, שכן העיתונים הם ממעצבי השפה. ד"ר אורנה בן-נתן, חברת האקדמיה ומרצה ללשון, מסכימה כי ניכרת הקלת ראש בהגהת הטקסטים לפני הבאתם לרפוס. האקדמיה מנסה להתוות מה מצופה מבתי-הספר להקנות לתלמידי ישראל (שמהם יבואו מן הסתם כבוא היום אנשי התקשורת), אך דומה כי מערכת החינוך עושה כרי לגרום לעיתוני המחר להמשיך ולהירדד. כך, למשל, מהבהינה המשולבת בלשון עברית השנה הוצא פרק ההבעה בכתב.

דווקא ב"מעריב", שם נפלו הטעויות הכבדות ביותר, ניכרת אנומליה מסוימת. כסגל העורכים לא נערכו קיצוצים משמעותיים בשנה וחצי האחרונות, על אף תחלופה גבוהה של עובדים. גם כאן, אדם אחר אחראי להגהה של כל עמודי החדשות. המגיה בודק אותם אחרי העורכים, לפני שלב העיצוב הגרפי וההבאה לרפוס, וגם כאן רוב האחריות נופלת על כתפי העורך העמוסות עבודה ממילא. כמו עמיתיהם בשוקן, עורכי העמודים ב"מעריב" נאלצים להתמודד עם עומס עבודה כבד. ההכרה בחשיבות ההגהה אינה מגיעה לעמודים הפנימיים, שם הבדיקה שטחית בלבד. ב"מעריב" מספרים על תחרות מתמדת בין הרצון להיות מעודכנים לכין איכות ההגהה, שיוצאת תמיד וידה על התחזונו. אמנם על-פי עדויות, הדרג הניהולי בעיתון מקפיד על מניעת טעויות לשון, אך התוצאה מלמדת שמאמציו אינם עולים יפה. בעיה נוספת היא רמת האחידות. בגלל חוסר

ההגהה והפיקוח, נפגמות גם ההגשה ואחרות התעתיק של העיתון. "ידיעות אחרונות", לדוגמה, לא הצליח עד היום להחליט, אם שמו של העבריין העולה מרי פעם לכותרות הוא אמיר מולנר או עמיר מולנר. כך גם מפלגת הגמלאים. אצל נחום ברנע מופיעה המלה בצורתה הנכונה (לפי האקדמיה) - גמלאים, בעוד שאצל כתבים אחרים היא מופיעה כך: גימלאים. כך גם כתיב של מספרים ב"הארץ": לעתים יופיע המספר עם מקף ולעתים בלעדי, אפילו באותה השורה עצמה (שלושה-עשר ושמונה עשר). באי-הקפדה על שפה נכונה ותקינה פוגעים העיתונים במחויבות שלהם לדיוק, ולעתים פוגעים חשלים האלה בריווח העוברתי עצמו: כך, למשל, טעות הגהה שנפלה ב"הארץ" גרמה להחלפת "פרס" ב"פרץ" ושינתה את משמעות הידיעה. צרה נוספת: שגיאות משתרשות בשפה והופכות לחלק מן השיח הטבעי. רוגמאות טובות הן ה"נשקים" וה"רכבים" הצה"ליים (מוסף הכלכלה של ה"ארץ" ובעיתון כולו), שתפסו את מקום כלי הרכב וכלי הנשק ונכנסו לתודעה ומתגלגלות על הלשון בקלות, אך אינן קיימות בשפה התקנית.

אסף שור, עורך לשוני ב"כל העיר" ומבקר ספרות, אומר שעבודת המגיה היא ליצור טקסט בהיר ואחיד ולהקל על הקורא ככל האפשר - גם אם הרבר אומר לבחור בכללי התקנה שונים מאלה שקבעה האקדמיה. אלא שבכל זאת יש לשאוף לקיים שפה עיתונאית תקינה, לא בגלל דאגה למשלכי הלשון הגבוהים אלא דווקא לנמוכים. אי ההפרדה ביניהם היא שהופכת את השפה לענייה, הוא אומר. "לעברית העכשווית ממי" לא קשה עם ריבוי המשלבים ולך תאפיין רמות בספר כשכל האנשים מדברים אותו דבר". שור גם סבור כי אדם מן היישוב לא יבחין בטעויות ההגהה. ■

ניב ליליאן הוא עורך אתר ביקורת התרבות והחברה "נביאים אחרונים"

האקדמיה ללשון העברית עוקבת בדאגה אחר רמת השפה בעיתונים. ד"ר אורנה בן-נתן, חברת האקדמיה ומרצה ללשון, מסכימה כי ניכר שיש הקלת ראש בהגהת הטקסטים לפני שהם מובאים לרפוס

{ השורה התחתונה }

אירועי תקשורת

■ מאי

1 | אושר "התו האתי". איגוד חברות הפרסום אישר את ההסכם להענקת "התו האתי" לפרסומאים ולמפרסמים. לשם קבלת התו נדרשת השתתפות בהשתלמות על מדריך האתיקה בפרסומות מטעם הרשות השנייה, איגוד חברות הפרסום ואיגוד המפרסמים בישראל, וכן התחייבות חתומה לקיים את כללי מדריך האתיקה. "התו האתי" יפטור את הפרסומאים והמפרסמים שיזכו בו מהצורך להעביר תשדירי פרסום לאישור מוקדם של הרשות השנייה.

4 | יותר פרסומות בחדשות. ועדת הטלוויזיה של הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו הסירה את המגבלה על אורך מקבצי הפרסומות והקדימונים בחדשות ערוץ 2 וערוץ 10. עד עתה הותר לשרד רק שני מקבצים כאלה, כל אחד באורך מרבי של שלוש דקות.

4 | כבל השר הממונה. איתן כבל, השר בלי תיק בממשלתו החדשה של אהוד אולמרט, מונה לתפקיד השר הממונה על רשות השידור. כבל, בן 47, מכהן גם כמזכ"ל מפלגת העבודה.

8 | המודעות יפורסמו באינטרנט. בידיהמשפט העליון דחה את תביעת "מעריב" לאסור על אתר האינטרנט "אולג'ובס" להעתיק ולפרסם את מודעות הדרושים (הצעות לתעסוקה) שמתפרסמות ב"מעריב". "מעריב" ביקש להוציא צו זמני, עד שתתברר תביעה שהגיש בביד"המשפט המחוזי בניין העתקות מודעות ופרסומן באינטרנט.

8 | פרסים ל"ארץ המתנחלים". סדרת הטלוויזיה הניתעודית "ארץ המתנחלים" של חיים יבין זכתה בשלושה פרסי הקולנוע הדוקומנטרי, שחולקו השנה

אירועי תקשורת: אבי ניריה

עיטונות גזור והדבק

איך להלבין קומוניקט

גלויה, לא השתנה. אלא שעכשיו, במקום ש"רן רהב, דובר עופר גלזר אחזקות" יהיה חתום על המירע, חתום עליו כתב העיתון. השרץ הוכשר. רהב עשה את שלו.

הצביעות הבושה הזאת היא לא מעידה הרפיעמית. מידע יח"צני מולבן בצורה כזו כל הזמן. כלי התקשורת מרוויח חדשות כלי מאמץ וגם שומר על מראית עין של יושרה - בייחוד אם העורך שלו משחרר קריצה לקוראים, שאצלו יודעים יפהיפה איך העסק מתנהל; עליהם לא יעבדו.

בטור שהתפרסם מוקדם יותר השנה קורא אבריאל להמלצות ההשקעה של הבנקים "כדיחה". טור מגומק, מחכים, שמוזיח משקיעים חסרי ניסיון מפני מי שמתיימר לעזור להם. כדאי להצמיד אותו כקריאת חובה לכל אהת מהמלצות הבנקים שמתפרסמות, מדי סוף-שבוע, באתר שאבריאל עורך.

פשוט יותר, כמוכן, להימנע מלפרסם את החומרים המסחריים האלה ולחסוך לעצמך את המוסר הכפול. אם המלצות הבנקים הן בדיחה, שלח אותן למגרסה. אם קיבלת קומוניקט יומרני ומופרד, תעטוף איתו דגים. אבל את זה אבריאל לא יכול להרשות לעצמו. כי אז תופיע אצל המתחרים "דיעה" שאצלו אין. את החשבון הוא מאון בחצי לעג מתחסרים שהוא משגר מטור העורך.

יאיר לוי

עופר גלזר (איש עסקים בטור-גורל בינוני, בעלה של הטייקונית שרי אריסון) שלח קומוניקט למערכות העיתונות הכלכליים. היח"צן רני רהב ניסח אותו למענו, תיאר את פועלו במובנים מגלומאניים ("רכישת חברת 'חום טוב' תייצר מקור מות עבודה בהיקפים משמעותיים בנגב") ושם בפיו אמירות יומרניות ("עופר גלזר מביע אמון בכלכלת ישראל"). כשאתן אבריאל, עורך אתר "דה מרקר", קיבל את הקומוניקט, הוא גיחך. בצדק גיחך. והגיחוך הוליד טור שגון ("כשעופר גלזר מביע אמון במדינה", 9.5), שבו מספר אבריאל שהוא רגיל לקבל "הודעות לעיתונות" בעלות גוון הדיצדרי, כמו גם ספיינים וחצאי אמיתות, אבל מכיוון ש"זו היתה הודעה סהרורית במיוחד", החליט להפוך אותה לרוגמה מהדהרת. הפעם יחשוף את קלוגם של המיחצנים והמיחצנים, אלה שחושבים לעצמם "שנפרסם או נרפיס את החומר כמו שהוא". כי אבריאל לא משחק לפי הכללים של גלזר ורהב ושאר חבריהם. הוא לא יפרסם את הקומוניקט כמות שהוא.

לא, הוא יעשה דבר גרוע בהרבה (טוב בהרבה, אם אתה רני רהב או עופר גלזר): כתב "דה מרקר" גשלח לערוך את ההודעה - אותה הודעה - ולפרסם את עיקרי הדברים כיריעה חדשותית ("עופר גלזר רכש 70% מחברת 'חום טוב' שפיתחה פטנט להפקת נפט ודלק נוזלי מפצלי שמן", 8.5). אפילו הניסוח המקורי, זה שאבריאל לועג לו בהנאה

לראשונה ביחמת פורום היוצרים הדוקומנטריים ובמימון הרשות השנייה. "ארץ המתנחלים" ששודרה בקיץ 2005 בערוץ 2, זכתה במרס הסדרה הטובה ביותר, וכן בפרסים על הבימוי והתחקיר.

8 | "קשת" נגד שנער. "קשת", זכינית ערוץ 2, טוענת כי תביעתו של נשיא החברה לשעבר, אורי שנער, לקבל פיצויים של יותר משבעה מיליון שקל היא בבחינת "סיפור מעשה הזוי על מלחמת בני אור ובני חושך". בכתב הגנה שהוגש לבית המשפט דוחה החברה את דרישות שנער וטוענת שהוא עצמו גרם לטיוט עבודתו.

8 | הצעה: אגרה לגל"צ. חבר הכנסת דני יתום יזם הצעת חוק, שעל-פיה תקבל תחנת גלי-צ"ל נתח מאגרת הרדיו של רשות השידור, הגנבית מבעלי מכוניות. לדברי יתום יש לתקן את העיוות הקיים בכך שתחנה ציבורית כגל"צ אינה נהנית מן האגרה.

8 | פרס "בני ברית" לירון דקל. פרס העיתונאות של המרכז העולמי של "בני ברית" יוענק השנה לעיתונאי ירון דקל, שליח פרשת השידור בווינגטון. רשות יוענק לדקל על סדרת כתבות שסיקרה את יהדות ארצות הברית ועדת השופטים החליטה להעניק ציון לשבח לשדר קול-ישראל אליהו בן-און על תוכניתו "הקשר הישראלי", שבה משוחחים מאזינים בקהילות יהודיות ברחבי העולם.

8 | מכבי תל-אביב בערוץ 1. מליאת רשות השידור אישרה את ההצעה לרכוש את זכויות השידור של משחקי קבוצת הכדורסל מכבי תל-אביב גם בעונה הבאה. המליאה אישרה החלטה של ועדת הטלוויזיה, שעל-פיה תשלם הרשות כ-7 מיליון שקל למכבי תל-אביב תמורת הזכויות. ההחלטה התקבלה בניגוד לדעתו של השר הממונה איתן כבל, שקרא לרשות השידור להימנע מהרכישה בשל מצבה הכלכלי החמור, ואמר כי יש להשאר עסקות כאלה לטלוויזיה המסחרית.

9 | המבקר: ליקויים בערוץ 1. איסורים בהתקשרויות

הקריקטוריסטים הפכו ליצנים

ציור לי כביסה

הפוליטיה כמשחק תפקידים: כאשר על הפיל כתוב מפא"י, על הסוס - ליכרלים ועל התוכי מפ"ם. כך גם נעלמו קריקטורות הועם, התוכחה ולפעמים ליכוי היצרים. את המהפכה הזאת הובילו ערן וולקובסקי (שמצייר עד היום ב"הארץ") ודודו גבע. במקביל המשיכו וממשיכים קריקטוריסטים מהאסכולה הישנה - בניגוד ניתן לצייר את יעקב שילה (שפרש) ואת מושיק לין, שניהם מ"מעריב" - לפרסם מעבודותיהם, אך גם הם מושפעים ומשתנים בהדרגה.

למרות הפיחות המשתמע לכאורה במעמדו של הקריקטוריסט, השינוי - שממשיכה להוביל אותו רשת שוקן (וולקובסקי, בידרמן, לונרוד-דקל) - החזיר בסדר-הכל את הקריקטורה למעמדה הראוי בעיתונות. משום שלמעשה, העיתונות כולה השתנתה וחר עם הפוסט-מודרניזם, שבגרסתו המתונה הוא פיוס מבורך. אין יותר "שופטי כל הארץ" וגם הקריקטוריסטים, שעיקר אומנותם היא הליכה על חבל-רק של פרופרציות והקשר, לעבר קלות הראש והבידור הומיו, אבל אי אפשר לצפות שרוקא המגור הכי מוזנח בעיר תונות יכונן את התנועה. חבל-רק ש"דיעות אחרונות", המנוע הגדול של העיתונות בישראל, נראה אריש לכל תחום הקריקטורות כעשורים האחרונים ונגרר בחוסר עניין גלוי אחרי "הארץ" ו"מעריב".

ארינון אבני

ארינון אבני הוא גרפיקאי וקריקטוריסט

פעם, כשהעולם היה קצת יותר שטוח והקריקטורה צויה בטוש ומכחול, גם לקריקטוריסט היה מעמד אחר. הוא היה פובליציסט, ממנסחי העמדה של העיתון, שעמדתו אומנתו. כשרון הציור היה ערך מוסף. בין המייצגים הבולטים של אותה אסכולה היו דוש ומייק (שמפרסם עד היום ב"דיעות אחרונות"). דוש אף התבטא בהדרגות שונות והצהיר שעבודת הציור כלל אינה מעניינת אותו, ואכן הרבנים ניכרו לעומתם, היו מי ששמחת הציור והעניין בו היה עיקר כוחם: אריה נבון, זאב ושמוליק כץ (שמפרסם כיום קריקטורות בעיתונות הקיבוצית).

השינויים בתפיסת הקריקטורה כמוצר עיתונאי היו הדרגתיים. אם צריך להצביע על נקודת זמן, הייתי בוחר את הופעתו של העיתון "חדשות" מבית שוקן ב-84. מהות המהפך הייתה במעבר של הקריקטוריסט ממעמד של מבקר למעמד של ליצן, המתרוצץ בין הבריות ועסוק בעיקר במאמץ לשעשע את הקורא. הקריקטוריסט החדש אמנם לא היה חף מעמדות פוליטיות, אבל ברדר-כלל עסק בהארת האקטואליה באור מגוחך. הקריקטורות החדשות עוסקות בחיבור אבסורדי של האירועים שנראו ערב קודם על מסכי הטלוויזיה, בהקצנתם או בתגובה משעשעת של האזרח הקטן לסלטות האקטואליה הישראלית. הביקורת כאילו באה מלמטה: לא עוד קריקטורות כבדות שבהן מוצגת המפה

סיקור פרשת חלפון השחקן

במקהלת צריקוב היו גאים. איחוד שורות כזה לא נראה כאן מזמן. והפעם לא היה מדובר בנושא פגוע כמו שחיתות ציבורית, המאבק בתאונות הרכבים או מצוקת המובטלים. הפעם זה היה אירוע מכונן הרבה יותר - החלפוניאדה. מי לא סיפר, איזכר, שידר, כתב וצילם מכל זווית אפשרית את הרגע הזה: פליקס חלפון, שחקן הכדורגל לשעבר שהסתבך בחובות לשוק האפור והורשע במעורבות בהברחת קוקאין כדי להיחלץ מהסכך, מגיע לעמוד מול ועדת השחרורים של שב"ס. אפילו הערוץ הראשון, שנמנע בדרך-כלל ממצהכחות, לקח חלק בהגיגה. פליקס העבריין הפך בן לילה לפליקס הארנב. זה שמלטפים, מחבקים ומאמצים בחזרה ללב הקונסנוס.

כשהוא חמוש בעורף-דינו ובסיפורי הוועה על הג'וקים והחולדות שהסתובבו לו בתא המעצר, האיזמים מצד גורמים בשוק האפור ובנותיו שהושפלו בבית-הספר, לא נצפה עיתונאי אחד שניסה להרוס את החגיגה. אחד שיבקש את דעתה של עמותת נפגעי סמים, או יראיין הורה שכנו מתמנת יתר כדי שייציגו את הצד השני. מעניין שהעיתונות הישראלית מצטיינת בדרך-כלל במציאת גורמים אלמונים

עיתונאים מייחצנים תרופות

להקדים תרופה למכה

שביתת הרעב של חולי הסרטן בגן הוורדים בירושלים משכה סיקור תקשורתי נרחב. כנחוג בהפגנות, הורכב הסיקור מאמפתיה, סכרין ושטחיות. כתבות רבות מספור העבירו אל הציבור את מסר החולים ולפיו התרופות הנן מצילות חיים, ולכן רק אנשים רעי לב ונטולי מצפון לא יכניסו אותן לסל. העובדה שהחברות המייצרות את התרופות הללו סייצו למפגינים בדרכים שונות, הוצנעה באלגנטיות במקרה הטוב, או לא רווחה כלל במקרה הגרוע. עם התקרמות המאבק השתנה בדרך פלא כלשהי ה'רגון העיתונאי והתרופות עברו ממעמד של "מצילות" ל"מאריכות חיים", אולי הרבה בזכותה של מיכל ארלוזורוב מ"דה מרקר", שבמאמר שראוי להילמד כבית-ספר לעיתונאים שלא רוצים להיות פופוליסטים (אם יהיו די לקוחות כדי להצדיק פתיחה של מוסד כזה), הסבירה שתורפת האוסטיץ' שבגינה שבתו החולים רעב לא בכנסה לסל משום שהמומחים סבורים שישנן תרופות חסוכות ממנה, ושלפי המחקרים היא מאריכה את הישרדות החולה בכחמישה חודשים בממוצע. אולם גם ארלוזורוב לא התייחסה

שיביעו מחאה על כל נושא שבועלם, אבל לא הלילה. הלילה דומייה. הלילה הזה כולנו מסובים. מי שהגדיל לקפוץ בראש היה "ידיעות אחרונות". העיתון פרסם במוסף הספורט היומי שלו, ביום שבו עמד חלפון מול ועדת השחרורים, טיור בן הצי עמוד לראיון המלא שהתפרסם במוסף "7 ימים" באותו סוף-שבוע. עד כמה השפיע הפרסום על החלטת הוועדה? כנראה שלעולם לא נרע. מה שבטוח הוא שהסיקור המוטה הזה לא הוסיף הרבה כבוד לעיתונות הישראלית.

תומר גנן

תומר גנן הוא עיתונאי

עם גופים חיצוניים, אי קיום חובת מכרזים ופרסומת סמויה לפחות בתוכנית אחת - אלה הם חלק מממצאי דו"ח מבקר המדינה, מיכה לינדנשטראוס. "אין להשתחרר מן התחושה שהתנהלותה של הרשות שלא עלי פי כללי מינהל תקין נובעת בין היתר מבעיות פנימיות וחוסר אמון בין העובדים הבכירים בה", כתב המבקר.

19 | חפץ עורך 7 ימים. ניר חפץ, העורך הראשי של רשת מקומוני "ידיעות תקשורת" והעורך האחראי של מדור הספורט ב"ידיעות אחרונות", מונה לעורך המוסף השבועי "7 ימים". חפץ יתפוס את מקומו של ניר בכר, שפוטר בדצמבר 2005 בעקבות חילוקי דעות חריפים עם העורך הראשי של "ידיעות אחרונות", רפי גינת.

11 | הרדיו של גאימק. איל ההון אריק גאימק רכש את הבעלות על תחנת הרדיו האזורית מסחרית "99 אסקייים". מנכ"לית התחנה, חנה גרטלר, אמרה לכתבים כי אופי התחנה לא ישתנה בעקבות חילופי הבעלים.

14 | קפליוק בליגיון הכבוד. מדליית אביר ליגיון הכבוד של הרפובליקה הצרפתית הוענקה לעיתונאי המצרחן הוותיק ד"ר אמנון קפליוק בטקס בקונסוליה הצרפתית בירושלים. ד"ר קפליוק הוא כתב "לה מונד דיפלומטיק" בירושלים והיה בעבר כתב "לה מונד" בישראל ובשטחים, הסופר לעניינים ערביים ב"גל המשמר" וכתב משוטט של "ידיעות אחרונות" בעולם הערבי.

19 | "גלובס" ב"ישראל". החנימות היומי "ישראל" חתם על הסכם המאפשר לו לפרסם מדי יום כפולת עמודים של ידיעות וכתבות הלוקוחות מהיומן הכלכלי "גלובס". "ישראל" מחולק חינו בתחנות "רכבת ישראל", ב"אגד" וכן בתחנות דלק וריכחי אוכלוסייה גדולים.

22 | בלי הזמנות למבקרים. התאחדות ענף הקולנוע תובעת

לתרופה השנייה שעליה נסובה השביתה - הארביטוקס - שערך היום מתוארת בתקשורת כ"מאריכת חיים" או לפעמים אפילו ככזו ש"עשויה להביא לריפוי מלא". ביקשתי לברוק את העניין, ובסיום הבדיקה מצאתי כי אין מחקרים כלשהם המוכיחים כי התרופה מאריכת חיים ולו ביום אחד. ה"תחקיר" המקיף שלי כלל פעולות מסובכות כגון גלישה באתר האינטרנט של מינהל התרופות האמריקאי, ניהול שיחה עם שני מנהלי מחלקות אונקולוגיות, והאזנה לניתוח מקצועי של המירע שקיבלתי מ"ח"צני חברות התרופות.

תהיתי מדוע לא ביצע בריקה דומה אף עיתונאי אחר, ופרסמתי את הדברים בעיתוני "גלובס". אלא שגם לאחר הפרסום, דבר לא השתנה מבחינת העיתונאים והתרופה המשיכה ליהנות מ"ח"צנות מטעה. הגעתי להארה: עיתונאים לא ייתנו לשום דבר לעצור אותם, לא רק כשהם מנסים להשיג מידע, אלא גם כשהם מנסים להתעלם ממנו.

איתי רום

איתי רום הוא עיתונאי ב"גלובס"

הפלישה הבריטית

האם כל החספרים היו מוקדמים מדי? למרות הריווחים על ירידה נוספת של 2.5 אחוז בתפוצת העיתונים הגדולים בארצות הברית, והקינה הנמשכת על התכווצות העיתונות המודפסת, יש מי שעדיין מאמינים בנייר ובדיו. בראשית יוני הופיעה בכאלפים נקודות מכירה ברחבי ניו יורק וניו ג'רזי מהדורה חדשה של היומן הבריטי "טיימס", המיועדת לשוק האמריקאי. ה"טיימס", מוצר לונדוני מובהק בן 218 שנה, שולח את זרועותיו לעולם החדש, לאחר שהמהדורה האמריקאית של ה"פייננשל טיימס" מחזיקה מעמד כבר תשע שנים, ה"גרדאן" מפיץ מהדורה אמריקאית שבועית מאז 2003 ותפוצת השבועון "אקונומיסט" בארצות הברית נמצאת בעלייה. ההחלטה על הפצת ה"טיימס" הלונדוני בארצות הברית באה בעקבות נתונים על גלישה מסיבית של קוראים אמריקאים למהדורת האינטרנט של העיתון. לפי שעה מודפסת המהדורה החדשה ב"10,000 עותקים, שכל אחד מהם נמכר בדולר.

עידן הילדות בעיתונות זה ייגמר בבכי

זו אמירה ריאקציונרית, זה ברור, ועם זאת קשה להימנע ממנה: אנשים נוהגים גרוע יותר משנה לשנה. מבחינה אתית, ודאי, אך בראש ובראשונה מבחינה תעבורתית. הנהיגה שלהם הולכת ומידרדרת. יותר עובדים באור אדום, יותר עוקפים עקיפות מסוכנות, יותר נצמדים לרכב שלפניהם, לצפור ולהכה לו שיוז, אחרת אוי ואבוי. קל לקשור זאת לכיבוש, לאלמות, להפרטה, לאמריקניזציה, לשחיתות של נבחרי הציבור ולניכור הפוסט-מודרני, אבל יש עוד משהו: כולם נהיו ילדותיים מאוד. לא כמו בן החיובי, המשתובב; להפך, פחות ופחות משתובבים פה, אלא כמו בן עגום יותר. כבר אינם שואלים, "האם המעשה הזה הוא טוב או רע? טיפשי או מוצלח?", אלא רק, "האם יתפוס אותי דוד שוטר?". יכולת השליטה הפשוטה בדחפים ידעה הידרדרות מצערות, ולצד זאת, ועם הפיכת כל הזכויות לזכויות צרכניות גרידא, גם הבכיינות הילדותית, העצלה, המתפנקת, געשית מנהג רוח - ולא רק בקרב אזרחים מן השורה, אלא גם בריווחים העיתונאיים. באופן הסיקור והריווח לא פחות מאשר במושאייהם. הבכייני מוליך את הבכייני (תראהו שם דופקים אותך! ושם דופקים, וגם שם) - וההזרמוניות לכך, ברוך השם, רבות. וכך כשמעבירה הממשלה כסף לסיעות האופוזיציה

במסגרת משאים-מתנים פרלמנטריים על הצבעות שגרתיות (כלומר, אם מקיימים את הפעולות המתבקשות של המשטר הרמוקרטי הייצוגי), מזרעזעים כולם מכך ש"נכנעה" הממשלה. וכשאינן היא מעבירה את הכסף, אין זאת אלא התעללות בנדכאים שונים, ולכל היותר "דאגה לקרובים לצלחת". וכשמפריטים חברות ממשלתיות, הרי זו הזרמות להלין (ובצדק) על הפיטורים וכן הלאה (אך כמעט לעולם לא, איזה פלא, על מהותו של מעשה ההפרטה, על מסירת נכסי ציבור לידיים פרטיות). ואם אין מפריטים אותן, הרי זו הזרמות להלין על סיאוב, ואם לא, על אייעילות, ואם לא, על תעריפים, ואם לא, על כך שאין מפריטים וזהו.

שידפוקו נבחריו את הפלסטנים ואותנו גם יחד, אם כן. שישקרו על תכליתה של חומת ההפרדה, שיסכלו רגיעות, שיפריטו, שיעבירו לירי מקורבים. מהותם של המעשים האלה, מגיעיהם, אינם מענייננו. איננו כאן כדי לקחת אחריות, לא כדי להבין או לזכור, אפילו לא כדי לדרוש, בטח לא כדי לנקוט עמדה. אין תואנה קלושה מדי, אין הזרמות תלושה מדי. אנחנו כאן כדי לשאת עיני ילד תמות אל המבוגרים בכנסת ובממשלה, ולומר בקול גדול: אתם הורים פויה!

אסף שור

אסף שור הוא מבקר ספרים

משרד ראש הממשלה רענן דינור. בדיון בוועדת הכלכלה של הכנסת אמר דינור כי לרשות חסרים כ-150 מיליון שקל.

29 | הקלות לחורשני
שר המשפטים חיים רמון הצטרף לנשיא המדינה משה קצב בחתימה על החלטה לקצר את תקופת ההתיישנות על העבירות שביצעו ארבעה מבין אנשי תחנת השידור הפיאריטית ערוץ 7, שהורשעו בדצמבר 2004 בהפעלת תחנת שידור שלא כחוק. ההחלטה עשויה לאפשר לארבעה, יעקב (כצ'לה) כץ, הרבנית שלמית מלמד, יואל צור ויאיר מאיר לגשת למכרז על הפעלת

תחנת הרדיו האזרית ביו"ש. לשכת נשיא המדינה פרסמה כי במקביל דחה קצב בקשה למחוק את ההרשעה של הארבעה. בין הממליצים לקצר את תקופת ההתיישנות היה גם מו"ל "הארץ", עמוס שוקן.

30 | שקלאר מנכ"ל רשות השידור. הממשלה אישרה את מינויו של מוטי שקלאר לתפקיד מנכ"ל רשות השידור החל מ-1 ביולי. שקלאר היה בשנים האחרונות מנכ"ל הרשות השנייה, וקודם לכן יושב ראש מועצת הרשות השנייה. מאז החליטה הממשלה במאי 2005 להדיח את המנכ"ל הקודם, יוסף בראל, עליפי דרישתו של אהוד

אוטי באור שלילי מתוך מגמה ברורה להתנכל לי מראש וללא כל סיבה מוצדקת". לטענתו, הרדיפה נובעת מכך שדחה את פניית מלמן להעסיקו. מלמן דחה את הטענות ואמר בתגובה לעיתון "גלובס" כי במכתבו של גאידמק אין שום ראיה לפרסומים שקריים או מעוותים. לדבריו, גאידמק הציע לו כמה פעמים עבודה, אך הוא דחה את כל הפניות אליו.

29 | סכנה להפסקת השידורים. רשות השידור תיאלץ להפסיק את שידוריה בתוך חודש או חודשיים אם לא יימצא פתרון מידי למצוקתה התקציבית - כך הזהיר מנכ"ל

24 | "אותות" - רק באינטרנט. הירחון לנושאי פרסום, שיווק ומדיה "אותות", בהוצאת איגוד המפרסמים, יחדל להתפרסם. הירחון ראה אור לראשונה בשנת 1975, וזה החלטה על סגירתו התקבלה בגלל העלויות הכספיות הכרוכות בהפקתו ובהפצתו. מנכ"ל איגוד המפרסמים, תלמה בירו, כתבה לחברי איגוד המפרסמים כי "אותות" יהפוך בקרוב מירחון מודפס למגזין באינטרנט.

25 | גאידמק נגד מלמן. איש העסקים ארקדי גאידמק טוען במכתב למועצת העיתונות כי כותב "הארץ" יוסי מלמן מנהל אחרי מצוד תקשורת ו"מציב

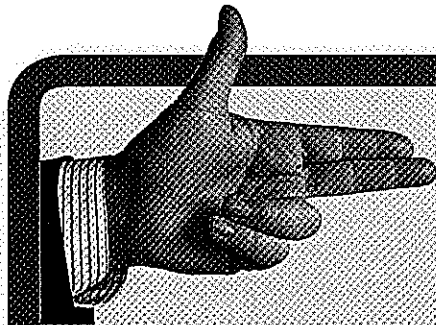
ממבקר הקולנוע בישראל לדחות את פרסום הביקורות על סרטים חדשים עד לאחר סוף השבוע הראשון שבו מוקרנים הסרטים. ההתאחדות הודיעה כי מבקרים שלא יסיכמו לעכב בימים אחרים את פרסום הביקורות לא יזמנו עוד להקרנות מוקדמות המיועדות לאנשי תקשורת.

23 | נפטרה בלה ברעם. שדרנית הרדיו בלה ברעם, שהיתה מנהלת המחלקה לתרבות ואמנות בקול ישראל, נפטרה בגיל 88. ברעם ערכה במשך כעשרים שנה את תוכנית התרבות השבועית "בימות וביים" וביימה תסכיתי רדיו רבים.

העונשים נגד גסויות הוחמרו

חברי "הקואליציה הנוצרית", אחד הגופים השמרניים שמעמדם התחזק מאוד בשנים האחרונות בארצות-הברית, חגגו באמצע יוני הנשיא ג'ורג' בוש התם על חוק חדש, המחמיר מאוד את הקנסות הכספיים שיוטלו על תחנות רדיו וטלוויזיה שיחרגו מן המותר כשידור תמונות אסורות או בשימוש במלים גסות (העין השביעית" 62).

החוק החדש קובע כי הקנס על כל הפרה יגדל פי עשרה: מ-32,500 דולר ל-325,000 דולר. בוש, ועמו שני בתי הקונגרס, מבקשים להעביר בכך מסר חריג שמעיד לרשתות הטלוויזיה - לגנות את המסך. קורם לכן נשמעו בימין השמרני האמריקאי טענות כי הקנסות שהוטלו על רשת סי.בי.אס בגלל השיפת פטמתה של הזמרת ג'נט ג'קסון בעת שידור משחק הסופרבויל ב-2004, בהיקף 550,000 דולר, אינם מרתיעים די הצורך. אילו היה כבר החוק החדש בתוקף, היה על הרשת לשלם יותר מחמישה מיליון דולר. החוק החדש איננו חל על שידורי כבלים ולוויין.

רוצחים עיתונאים בפיליפינים תנו להם רובים

ברוב מדינות העולם, העט או מקלדת המחשב הם כליו הנשק היחידים שעומדים לרשותו של עיתונאי, אבל בפיליפינים הועלתה לאחרונה הצעה רשמית לצייד אנשי תקשורת בכלי נשק של ממש. את הרעיון לחמש עיתונאים באקדחים הציע בסוף חודש מאי שר המשפטים, ראול גונזלס, כעקבות מקרה נוסף של רצח שדרן רדיו. עליפי רדיוחי ארגונים בינלאומיים, זיגקה המדינה כשנים האחרונות לצמרת המדינות המסוכנות ביותר בעולם לכתבים, לצלמים ולשדרני רדיו. רק עיראק קטלנית ממנה.

הפעם היה הקורבן פרננדו בטול, שנודה למוות על ידי רוכבי אופנוע שעקבו אחר מכונתו. כשהיה בדרך לאולפן השידור שבעיניים קודם לכן נמצאו ליד ביתו שני רימוני יד ומכתב שבו הזהר לחזור מהתבטאויותיו הביקורתיות בחדיו על גורמים בשלטון המקומי בעיר מגוריו. פוארטו פרינססה, דרומית מערבית למנילה, בטול הוא איש התקשורת ה-42 שנרצח בגלל עיסוקו מאז עלתה לשלטון הנשיאה גלוריה ארנו בשנת 2001. העיתון "מנילה טיימס" קבע לאחרונה כי למרבית מקרי הרצח של עיתונאים

בפיליפינים יש מכנה משותף: הם כובצו בשליחות פוליטיקאים שביקשו לחסל את מקוריהם והאמינו כי הם חסינים בפני חקירה והעמדה לדין. עיתונים אחרים הוסיפו לרשימת החשודים גם אנשי עסקים מפוקפקים, פקידים מושחתים וסתם גנגסטרים עם קשרים בצמרת.

ארגוני העיתונאים בפיליפינים, למעט קבוצה קטנה של כתבים, מיהרו לרדות את הרעיון להצטייד באקדחים ואמרו כי ההצעה היא הזרחה בכשלונה, ואולי גם אי-רצונה של הממשלה להגן על אנשי תקשורת. גם מזכ"ל הפרוצידה הבינלאומית של עיתונאים, אירן וייט, מתח ביקורת חריפה על ההצעה והזהיר כי חימוש העיתונאים רק יגביר את שפיכות הדמים.

ימים אחרים לאחר הרצח בטול עצרה המשטרה שוטר מקומי כחשוד עיקרי ברצח העילה, לרברי החוקרים: השרדן בטול מתח עליו ביקורת בחדיו, לאחר שהשוטר נראה שולף אקדח מול פניה של מלצרת במסעדה מקומית.

11 | מונדיאל בלי פרסומות. בהוראת יו"ר המועצה לשידורי כבלים ולוויין, יורם מוקדי, הורדו מהמרקע הפרסומות והחסויות המסחריות בשידורי המונדיאל. מוקדי הורה לחברות "יס" ו"הוט" להסיר מיד פרסומות לבנק לאומי ולבירה "קורונה" ששדרו בניגוד להנחיות, שאיסור פרסום סמוי בערוצים שאינם ממומנים בפרסומות.

11 | סיקור העוני - זעום. רק 0.3 אחוז מכלל הסיקור בארבעת העיתונים היומיים הגדולים בישראל מוקדש לעוני - כך עולה ממחקר של חברת "יפעת מחקרי מדיה", שבוצע על-פי הזמנת פורום קיסריה של

שתכננה לרוכש את העיתון בשותפות עם עזר. הבורר דחה את הטענה כאילו הפר עזר את הסכם הרכישה המשותפת שנחתם ביוני 2004 כאשר קנה בסופו של דבר לבזו את העיתון, שהיה קודם לכן בבעלות חברת התקשורת "הולינגר".

4 | מנכ"ל "יס" פורש. עופר בלוך, מנכ"ל חברת שידורי הטלוויזיה בלוויין "יס", הודיע על התפטרותו ליעקב גלברד, מנכ"ל קבוצת "בזק", בעלת השליטה ב"יס". מאז שנכנס בלוך לתפקידו בסוף 2003, עלה מספר מנויי הלוויין מ-415,000 לכי-530,000, והצטמצמו הפסדי החברה.

שירכוש תוכניות מתברות הפקה חיצונית. הרפורמה תכלול גם פיטורי כ-500 עובדים בערוץ 1, וכן פיטורים נרחבים ברשתות הרדיו של קול-ישראל. לדברי יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת משה כחלון, הרפורמה נועדה להציל את השידור הציבורי.

2 | הגבור בסק: ה"פוט" לאלי עזר. העיתון "ג'רוסלם פוסט" הוא בבעלותו של איש העסקים אלי עזר - כך קבע בורר בנידוירוק, בתביעה שהגישה נגד עזר חברת התקשורת הקנדית "קנווסט",

ישודר. שופט בחיפה דחה את בקשת רכו המודיעין במשטרת חיפה, רב-סמל בכיר רפי מנשה, למנוע שידור כתבה בתוכנית "עובדה" בערוץ 2, שבה נחשף מנשה כמי שמקבל שוחד מעבריו ואף מתכנן עמו עבירות נוספות. השופט קיבל את טענת "עובדה" כי בשידור התחקיר של אורלי וילנאי-בדרבוש ודנה סומטרט יש אינטרס ציבורי. מנשה נעצר לחקירה יומיים לפני שידור התוכנית.

31 | 500 יפוטר בערוץ 1. ועדת הכלכלה של הכנסת אישרה את הרפורמה ברשות השידור, שעליה ייפוך ערוץ 1 בטלוויזיה לגוף משדר בלבד,

אולמרט, כיהן יאר אלוני כמנכ"ל זמני של הרשות. עד למינוי מחליף לשקלאר ברשות השנייה, תמלא את מקומו איילת מצגר, הסמנכ"ל לענייני טלוויזיה ברשות (ראו עמוד 16).

31 | הפסדים ל"מעריב". הפסד תפעולי של 6.4 מיליון שקל נרשם לחברת "מעריב אחזקות" ברבעון הראשון של 2006 לעומת 10.4 מיליון שקל ברבעון הראשון של 2005. הפסד נוסף של כ-5.8 מיליון שקל נגרם לחברה ברבעון בשל הפסדי חברת "AM רדיו סטלייט" שבה השקיעה "מעריב".

31 | הבקשה נדחתה, התחקיר

המכון הישראלי לדמוקרטיה. במחקר, שנערך על ידי פרופ' גדי וולפספלד מהאוניברסיטה העברית ו"יפעת", נבדק מדגם של מאות כתבות מאפריל 2005 עד מרץ 2006. המחקר הוצג בשולחן העגול במכון הישראלי לדמוקרטיה.

11 | שכר שיא לעדן. שכר הברוטו הממוצע החודשי של מנהל ערוץ 1, מוטי עדן, הגיע בשנת 2004 ל-63,041 שקל ועלותו החדושה היתה 86,125 שקל - כך חושף דו"ח השכר במגזר הציבורי, שמרסם משדר האוצר. מרשות השידור נמסר כי לצד שכרו כמנכ"ל קיבל עדן סכומים ששולמו לו על פי צו בית הדין לעבודה עבור תוספת סיכון שלא שולמה לו במשך 18 שנים כשהיה כתב בצפון.

12 | פיטורים בטלוויזיה החינוכית. כשלושים עורכים, מפקחים ועוזרי במאי, שהועסקו בטלוויזיה החינוכית במעמד של פירלנטורים, קיבלו הודעה על סיום עבודתם. העובדים טוענים כי הפיטורים אינם הוגנים, פוגעניים ומזימים.

22 | מרגלית יו"ר רשות השידור. איש העסקים אראל מרגלית יהיה היו"ר הבא של רשות השידור - כך החליט השר הממונה איתן כבל. מרגלית, בן 45, מוהל את קרן הון סיכון "גירוסלם" ונציג פרטורט, הקים את המרכז החדש לאמנויות הבמה בירושלים, "המעבדה", ואולפן להפקת סרטי אנימציה, ומעורב גם בפעילות חינוכית התנדבותית בשכונות מצוקה בבירה. מרגלית בא במקומו של פרופ' גבריאלה שלו שהודיעה על התפטרותה מתפקיד היושבת ראש הזמנית של מליאת רשות השידור, המשנה ליושבת ראש הרשות וחברת מליאה.

22 | נפטר לוטפי משעור. המייסד והעורך של השבועון "אסינארה", לוטפי משעור, נפטר בנצרת ממחלת הסרטן. משעור, בן 59 במותו, ייסד את "אסינארה" (עם שותפים אחרים) בשנת 1983 ומאז ערך אותו. הוא נחשב למי שהביא את העיתונות המודרנית למבזר הערבי. "אסינארה" הוא העיתון הנפוץ ביותר בשפה הערבית בישראל. משעור נקבר בכפר הולדתו, ראמה, שבגליל המערבי.

המונדיאל בערוץ הראשון כיבוי צופים

כל הקליטאות כבר נאמרו ונכתבו על מוני דיאל 2006. כל פרסומאי מתחיל ידע לשלב את טורניר גביע העולם בקמפיין, ללא כל קשר למוצר.

אפילו קמפיין שיועד לנשים בלבד מתכתב עם המונדיאל. הגברים על הספה, צופים ברונלדיניו, הכוכב התורן, בעוד הנשים יוצאות לרכוש את הבשמים האהובים עליהן. בניגוד למונדיאלים הקודמים, שבהם שידר הערוץ הראשון כאופן כמעט בלעדי את המשחקים, הפעם הוא איבר את הכבודה לטובת "צ'רלטון", שרכשה את המשחקים בכסף מלא ושיווקה אותם בשיטת "שלים וצפה" לצופים הנלהבים. הערוץ הממלכתי החליט לשחק ברוגז. הערוצים 2 ו-10 לא משרדים את כל משחקי המונדיאל, אבל קברניטי הערוצים הבינו שמדובר באירוע כסדר-גורל עולמי שאיננו מאפשר התעלמות. הם רכשו את זכויות השידור של השלבים הסופיים בטורניר, מדי ערב משודרות תוכניות המסקרות

ומסכמות את אירועי היום במגרשים נרחבי גרמניה, וצוותי שידור נשלחו לסקר את מדורת השבט של הגברים יושבי כדור הארץ. כולם חוגגים, כולם משתתפים, חוץ מהערוץ הראשון. שם המונדיאל לא קיים. לבר מאיזכורים נירחים, הערוץ עוצם את עיניו, אוטם את אוזניו, ומתעלם.

גם על הערוץ הראשון נאמר כבר הכל, אבל הפעם נראה שקברניטי הספינה הטובעת איבדו את הצפון לגמרי. הם מסתפקים ומתגאים בשידורי המשחקים של מכבי תל-אביב בכדורסל במסגרת גביע אירופה, והוה. כבר שנים מרגישים צופי הטלוויזיה שהערוץ הראשון הוא לא רלבנטי, נראה שתוכנה זו הצליחה מעל המצופה וחלתה גם למנהליו. גם הצופים לא רלבנטיים.

יוסי סעידוב

יוסי סעידוב הוא עורך אתר החדשות "סקופ"

הלחמת המפיצים בחקרים הכה את המומחה

כוחם של העיתונים נמצא בירידה מתמדת, וכיום, כאמור, לא ממש נראה שנס כזה יתרחש. התוצאה: עמודי הקולנוע נמצאים בדרך-הכסופה. להפוך לעמודי תוכן שיווקי, לעמודים נטולי ערך תרבותי שכל ייעודם לקרס מוצר למולו. של חובב הקולנוע, ולמולם הרע של המפיצים, עוד כמה רבדים השתנו מאז 1985. האינטרנט מספק, וימשיך לספק, עשרות ביקורות, מכלי להתחשב בתאריכי יציאה או הקרנות מוקדמות. יתרה מזאת, במקרים קיצוניים כמיוחד, פלאי האינטרנט גם יספקו בדרגם המפוקפקת את הפתרון למבקרים שרצו לעקוף את החכם, לשמור על הרלבנטיות שלהם ולהמשיך להחזיק במשרתם. כי אם מפיצי הסרטים משנים את הכללים, גם המבקרים יואצו לשנות את הכללים. לא כי הם רוצים לעבור על החוק, ולא כי הם רוצים להוכיח משהו למישהו. כי הם רוצים להמשיך ולשרת את הקוראים שלהם, גם אם מפיצי הסרטים סבורים שהדבר אינו נחוץ. כי הם רוצים להמשיך ולשרוד, ולא התירו להם ברירה אחרת.

ישי קיצ'לס

ישי קיצ'לס הוא מבקר קולנוע וסגן עורך "העין"

מפיצי הסרטים בישראל (לא כולם, רובם) מימשו את איומיהם לפני כמה שבועות ופסקו מלהזמין מבקרי קולנוע להקרנות המוקדמות. שהם עורכים. מטרת המחלף (שאינו אח-רע בעולם) היא מניעת התייחסות ביקורתית לסרטים בטווח השבוע הראשון לצאתם. כך, מקווים המפיצים, יגדלו סיכויי הצלחה של הגרועים. מבין הסרטים ההוליוודיים שהם מביאים לארץ.

נסיונם של המפיצים להתערב בנעשה בעמודי התוכן בעיתונים מקומם. אך מה שמקומם אף יותר הוא שהניסיון הזה מצליח. בעקבות הגיבוי שבשתי-קה שהמהלך מקבל, נכון לעכשיו, ממו"לי העיתונים הגדולים, נוצר מצב שבו מקבלים המפיצים בריוק את מה שהם רוצים. מקסימום כיוסי עיתונאי יח"צ יומת' חנף (ברמות דאיונת ג'אנקטו "previews"), ומינימום הצקות מצד כל מיני מבקרים מתחכמים שרק רוצים, לשיטתם של המפיצים, לפגוע להם בהכנסות.

ב-1985 נקטו מפיצי הסרטים טקטיקה רומה והחרימו מבקרים שכתבו על סרטים ביום יציאתם. אז, שלא כמו היום, התאחרו העיתונים הגדולים נגד מהלכם של המפיצים וסירבו להמשיך ולהתייחס לסרטים חדשים באם נמנע ממישהו מהמבקרים ללוות את הסיקור בביקורת. אך הזמנים השתנו,

השימוש במידע אקראי, הנאסף ומונצח על-ידי עוברי אורח, הולך וגובר בכלי תקשורת מרכזיים. הרווח הוא דיווח מיידית על אירועים בלתי צפויים; המחיר - אמינות מפוקפקת

הסלולר האדום

תמר גוטמן

באחד מלילות חורף מאי האחרון עלתה חבורה של נערים על אוטובוס של חברת "דן" שעשה את דרכו מתל-אביב לרמת-השרון. הנערים היו ברכס הביתה לאחר בילוי בפסטיבל "טעם העיר" בפארק הירקון. הם התמקמו בירכתי האוטובוס ופצחו, לעיני הנוסעים ההמומים, בסדרה של שירי הלל

ושבחו ליגאל עמיר, בתוספת מעשי ונדליוס וקריאות גנאי נגד זכרו של יצחק רבין. איש מיושבי האוטובוס, שהתפתלו בכסאותיהם ככעס חסר אונים, לא שם לב לכך שאחד הנוסעים מצלם את ההתרחשות באמצעות מכשיר הטלפון הסלולרי שלו. למחרת כיכב סרטון הוויריאו, שמתעד את מעשי הנערים, באתר האינטרנט של "nrg מעריב". "עשינו כתבה לתפארת", מתלהב אורי רפאל, ראש מערכת החדשות וסגן עורך ראשי ב-"nrg". "קורם כל ברקנו את המהימנות של החומרים. אחרי שהשתכנענו שהאירוע לא מכבים ושהצילומים אותנטיים, שלחנו כתבים לבתי-הספר של הנערים, ראינו אותם, את בני משפחותיהם ואת נציגי משרד החינוך. סרטון הוויריאו זוקרן במרכז הכתבה, והפך אותה למסמך חדשותי מרתק".

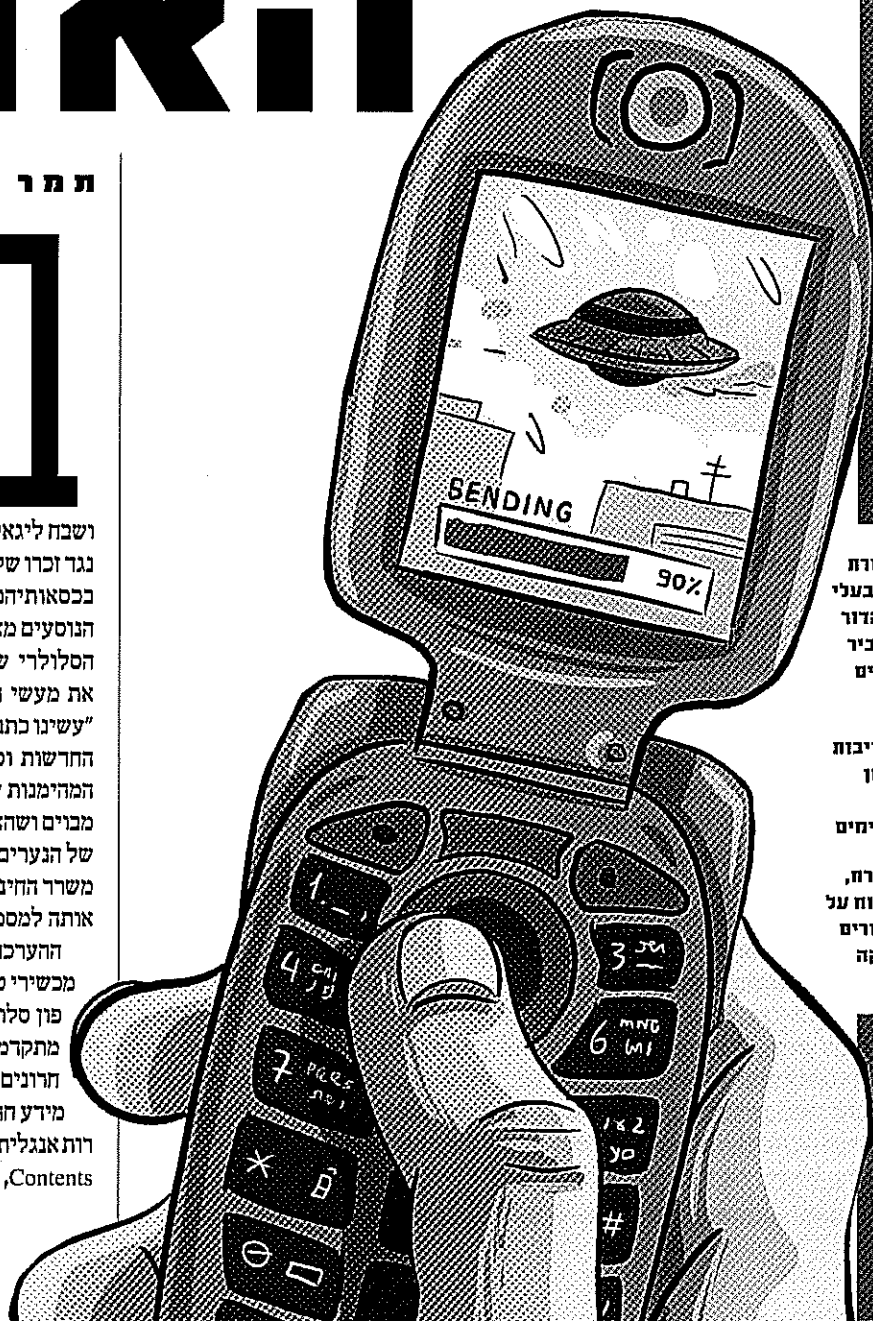
ההערכה היא שתושבי ישראל מחזיקים בקרוב למיליון מכשירי טלפון שיש בהם מצלמות. בנוסף, כמעט כל טל-פון סלולרי חדש שנמכר היום בארץ נושא טכנולוגיה מתקדמת מן הדור החדש. על רקע זה גדל בחודשים האחרונים בהתמדה מספר האורחים מן השורה המורמיים מידע חדשותי ועיתונאי לכלי התקשורת. בארצות דוברות אנגלית קיבלה התופעה כינוי מרשים: User Generated Contents, או בתרגום חופשי: "תכנים המיוצרים על-ידי"

העיתונות מילניום

◀ גופי תקשורת חשודים את בעלי הטלפונים מהדור השלישי להעביר אליהם צילומים

◀ באופן זה התפתחה מחויבות של אזרחים מן השורה לכלי תקשורת חסויים

◀ עוברי האורח, הלהזמים לרווח על אירועים, פטורים מכללי האתיקה העיתונאיים

אבי משולם, העורך הראשי של "וואלה". באותה רוח משדרלים ב"Ynet את הגולשים לעשות שימוש ב"איי מייל האדום": "יש לכם חרשות כשבילנו? הייתם עדים לאירוע חדשותי? צילמתם אירוע חשוב? יש בידכם מידע שעוד לא פורסם בשום מקום? נתקלתם במחדל שאתם מעוניינים לחשוף? ספרו לנו - ונספר לכולם". במקביל רוחפים במרץ ב"nrg מעריב" את ה"סקופ מייל" באמצעות הקריאה: "יש לכם ידיעה בלעדית? צילומים? שלחו אלינו".

גם בטלוויזיה, שבה מייחסים חשיבות רבה לממור החזותי, פועלים לטיפוח קהל הצופים כסוכנים בשטח. "במדיום הטלוויזיוני יש ערך רב לחומר מצולם ולכן מבחינתנו מובחר בתופעה מבורכת", אומר שלומי שטיין, מנהל התוכן בחדשות ערוץ 10. במסגרת הזאת מקיימות חברות החדשות של שני הערוצים המסחריים שיתוף פעולה הדוק עם חברות הסלולר - בערוץ 2 עם "סלקום" ובערוץ 10 עם "אורנג'". בשתי המערכות פועל רסק נפרד שתפקידו להתאים לסלולר את התכנים החדשותיים הקיימים. בין צרכני התוכן בסלולר לבין ערוץ החדשות המספק להם את

"כמצייאות של היום עידן ה'טלפון האדום' נראה תמים", אומר חיליק שריר, ראש אגף החדשות בעיתון "מעריב". "או פשוט ביקשו מאוחרים, שנקלעו לזירה של אירוע מעניין, לרווח. היום אנחנו עדים למודעות הולכת וגוברת בקרב הציבור לערך החדשותי והעיתונאי של החומרים שמרכיבים את היוםיום שלהם וליכולת שלהם לממש את היצר העיתונאי שמקנן בהם. הטכנולוגיה החדשה הפכה את הצילום לזמין ואת מערכות העיתונאים לנגישות יותר, וכך כבר אנשים גם מודעים יותר לכך שהם יכולים להרוויח ולהתפרנס כתוצאה מתמונה מוצלחת".

כולם, אם כך, יוצאים נשכרים מהעיסוק החדש: גופי התקשורת מקבלים חומרים בלעדיים ממקומות מרוחקים או מאירועים חד-פעמיים, ומספקי המידע, עובדי אורח מזדמנים, זוכים לראות את שמותיהם מתנוססים לצד היריעה, לפעמים בתוספת תשלום נאה. באתרי האינטרנט, האכסניה הטבעית לחומרים מסוג זה, הבינו מזמן את הפוטנציאל הטמון בהם. "אנחנו בהחלט רואים בואת מגמה חיובית ומעודדים את הגולשים באמצעות פנייה בולטת באתר", אומר

משתמשים". בקטגוריה זו נכללים בלוגים, טוקבקים וגם תמונות סטילס ווידאו המצולמות באמצעות מכשירי הדרור השלישי ומצלמות דיגיטליות, ומיד לאחר מכן משוגרות הישר למערכות כלי התקשורת דרך הרואר האלקטרוני או שירותי האס.אם.אס. נהוג לראות באסון הצונאמי בדרום מזרח אסיה בסוף 2004, ובפיגועי הטרור בלונדון ביולי 2005, את אבני הדרך המשמעותיות בצמיחתה של התופעה לכדי מגמה כלל-עולמית. גופי התקשורת ואתרי האינטרנט של כילו או להשתמש ברייחיים ובתצלומים הייחודיים של עדי ראייה וניצולים באופן ששבה את לכותיהם של הצופים, הקוראים והגולשים.

העיקרון, שלפיו הציבור הרחב הוא מקור מידע חשוב, אינו חדש. בגלי-צה"ל הפעילו כבר לפני יותר משלושים שנה את ה"טלפון האדום". לפני העידן הדיגיטלי היו מגיעים למערכות העיתונים אורחים מן השורה, כשבדיהם סלילי פילם המתערים, לדבריהם, סודות מדינה. עם זאת, בגלגולה הנוכחי צומחת התופעה במהירות לממדים חסרי תקדים, לא רק בזכות ההתפתחות הטכנולוגית המואצת.

לכין עורכיו וקוראיו לא קיים קשר של אמון ומחויבות הדדיים. אורח, שאינו עיתונאי מקצועי, אינו מחויב לכללי האתיקה והאחריות העיתונאית. במקרים רבים הוא פועל ממניעים של רווח אישי: פרסום או תשלום כספי. כלי התקשורת מוגבלים אפוא ביכולתם לשלוט על איכות המידע המגיע מאורחים, לקיים בדיקה יסודית של מהימנותו ולהסתמך על אמינותם ונקיון כפיהם של מקורותיו. אם במקביל לגידול בחומרים המשוגרים למערכות, תסתמן גם עלייה באחוזי הפרסומים השגויים, עלול מקצוע העיתונות לסבול מפגיעה קשה ביוקרתו ובאמינותו.

בסיכומו של דבר, החשש הוא כי השילוב בין התחרות העזה הניטשת בין כלי התקשורת לבין שטף המידע המציף אותם, עלול לשחוק את יכולת העמידה של מנגנוני הבקרה והבריקה, ולהוביל למגמה גוברת של חריגה מן הסטנדרטים העיתונאיים הראויים. אין להתעלם גם מההיבט הכלכלי של התופעה: חברות הסלולר מרוויחות מכל תמונה או סרטון וידיאו הנשלחים ממכשירי הדור השלישי באמצעות דואר אלקטרוני או אס.אם. לפיכך, הן מתגייסות בשמחה לעידוד התופעה והפצתה. הן עושות זאת באמצעות תקציבי פרסום ענקיים ובאמצעות שיתופי פעולה מסחריים עם גופי תקשורת. בחדש מאי האחרון, למשל, השיקו חברת הסלולר "אורנג' ואתר האינטרנט "תפוז אנשים" שירות חדש, המאפשר לגולשים לשרד באתר סרטוני וידיאו שצולמו באמצעות הסלולרי. גיא אליאב, מנכ"ל "תפוז אנשים", הצהיר בגאווה שהשירות החדש "הופך כל בעל סלולרי רור שלישי לכתב משוטט בפרטנציה". גם "ידיעות אחרונות" נהנה מנתח מרווחי המדור החדש, המאיץ בקוראים לשלוח תמונות באמצעות האס.אם.אם.

תמונת הכריש שפקד - או שמה לא פקד - את חופי תל-אביב, שפורסמה ב"ידיעות אחרונות", היא דוגמה לבעייתיות הגלומה בתופעה. "אני מודה שבמקרה כזה אי-אפשר לאמת תמונה במאה אחוז", מעיד ערן טיפנברן, ראש מערכת החדשות ב"ידיעות אחרונות". "בעיקרון, יש לנו נוהל בדיקה קבוע בעניין זה. ייעדנו מספר אנשים במערכת שתפקידם לצלצל למי ששולח תמונה, שנמצאת ראיה לפרסום, ולשאול אותו שורה של שאלות מתוך טופס שנוסח מראש למטרה זו. אנחנו נוקטים משנה זהירות. אם לא הצלחנו לוודא את הפרטים במלואם, אנחנו מוותרים על הפרסום, אפילו אם מדובר בשעת לילה מאוחרת ובתצלום בלעד".

אכן אין שום עילה לפקפק במהימנותה של התמונה וביושרו של הצלם, המזדהה בשמו המלא ובתחום עיסוקו, ואף מספק פרטים רבים על הנסיבות שבהן צולמה התמונה. יחד עם זאת, ללא תגובה מגורם רשמי המאשרת את הרברים, וללא עדות ראיה נוספת, אין שום דרך לקבוע באופן מוחלט וחד-משמעי שהתמונה אכן צולמה בנסיבות המתוארות בידיעה שלצדה. אילו היה הצלם עיתונאי מנוסה ומוכר, ניתן היה להסתמך על המוניטין המקצועי שרכש ולתת ביתר קלות אמון בריווחו. ■

יעילה לחזק את יחסי הגומלין עם האורחים, לטפח את הקשר איתם, לעודד אותם לפעול כעיתונאים לכל דבר ולהדליק את יצר הפרסום שלהם.

התופעה קנתה לה מעריצים וחסידים נלהבים בארץ ובעולם, הן בקרב אנשי תקשורת והן בקרב הציבור הרחב. יחד עם זאת, טרם ניתן להעריך את אופי ההשלכות שלה על מקצוע העיתונות ואת היקפן, ועל כן לא ניתן להתעלם מהשאלות הקשות שהיא מעוררת. כל נציגי כלי התקשורת שרואיינו לצורך כתבה זו תזרו והדגישו כי מידע שמגיע

כרמל לוצאטי, רכז המערכת בחדשות ערוץ 2 מבחינת איכות החומרים, מדובר בתופעה שולית. אולי אחוז או שניים מכלל הפניות זוכה להיות משודר

לידיהם נבדק ביסודיות, מוצלב ומאומת בטרם פרסומו בהתאם לסטנדרטים העיתונאיים המחמירים ביותר. אף על פי כן, יש שהודו, באי רצון בולט, כי לא אחת, במקרה של אירוע חדשני פתאומי כגון פיגוע, כשצוות הצילום של המערכת טרם הגיע למקום, מתפרסמות תמונות של אורחים גם ללא בדיקה רצינית של מידת האותנטיות שלהן.

בנוסף, בר בכך עם התרחבותה של התופעה גדל גם השימוש לרעה שנעשה בה בידי גופים אינטרנטיים, כגון משרדי יחסי-ציבור או גורמים אחרים המעוניינים להתנקם ולהכפיש. העורכים ששוהחתי איתם מכוונו חים כי הם מזהים בנקל את המניפולציות, ההונאות והתרמיות הזורמות לכיוונם. "בשבועות האחרונים נתקלנו שוב שוב במעין מכתב שרשרת ששולח מקור המזדהה ככרזן לא מרוצה, משמיץ מוצר מסוים ומב"קש לשלוח מכתבי תלונה ליצרן", מספר שריר. "כש"התקשרנו לשולח ודובכנו אותו, הסתבר במהרה שהוא נשכר על-ידי המתחרים ופועל מטעמם". זוהי דוגמה מובהקת לדרך שבה ניתן לסכל נסיונות לנצל לרעה את המדיום. יחד עם זאת, אסור לשכוח שככל שציבור הפונים הופך מתוחכם יותר, כך גם קשה יותר לחשוף ולמנוע מקרים כאלה.

זאת ועוד, בלב לכה של העבודה העיתונאית ניצבת האמינות. כל הבדיקות, האימותים וההצלבות שבעולם לא יועילו אם בין העיתונאי

המידע נוצרים יחסי אמון ואהדה, הבאים לידי ביטוי גם בכך שבעלי מכשירי הסלולר מתפקדים כצוות צילום משוטט ומשגרים מידע חדשני בעת התהוותו הישר אל מערכות החדשות.

בתחום העיתונות היומית המודפסת, "ידיעות אחרונות" הוא העיתון הראשון שמנסה לעמוד בקצב שמכתיבות התמורות הטכנולוגיות המהירות. מאז חודש ינואר האחרון מפעיל העיתון מיום חדש: תחת הלוגו "העיניים של המדינה: אתם מצלמים - אנחנו מפרסמים", נכתב: "אתם עדים לאירוע חדשני? צלמו בסלולרי ושלחו אלינו למספר 1199". סגן עורך העיתון, יואל אסתרון, יזם את המהלך לאחר שביקר בכנס בינלאומי בנושא והתרשם מהשימוש שעושה העיתונות הסקנדינבית בקשר עם הציבור. "מוזר זמן רב אני מנסה לחשוב על פורמט שיהפוך את העיתון המודפס לאינטראקטיבי יותר, בדומה לאינטרנט", אומר אסתרון. "המיום החדש מעניק לקוראים ערוץ של השתתפות בעיתון, ונותן להם תחושה שהם נוטלים חלק בתהליך יצירת החדשות, ולא רק צורכים אותן באופן פסיבי".

במסגרת המדור פורסמה בעמוד הראשי של העיתון, בחדש אפריל, תמונת רור שלישי שצילם אורח בעת סופת המיני-טורנדו שאירעה בגליל. בנוסף הופיע לאחרונה תצלום שתיעד רכב משטרה חונה בחניה של נכים. בחדש יוני האחרון הופיעה בו תמונה שצילם אורח, ובה מבצבץ מה שנראה כבירור כוננו של כריש מבין גלי הים. מתחת לתמונה כתב איש העיתון, ראובן וייס, את הטקסט הבא: "האם מסתובב כריש בסמוך לחופי תל-אביב? על-פי צילום של גלעד דה-פריס (33), שבוצע באמצעות הטלפון הסלולרי שלו, התשובה היא חיובית". בהמשך מצוטט דה-פריס, "איש הייטק מתל-אביב", המתאר בפירוט כיצד טייל על חוף הים ביפו כשלתע שמע אשה צועקת: "כריש, כריש". בסופה של ידיעה מופיעה תגובה עניינית ויבשה: "מעיריית תל-אביב נמסר אמש כי לא התקבל אצלם שום דיווח בעניין כריש שנצפה בחופי הרחצה".

על-פי הנתונים, הציבור נענה בשמחה ובהתלהבות לשידוליהם של כלי התקשורת. "לפני שנה היינו מקבלים מהגולשים לא יותר מפנייה אחת או שתיים ליום", אומר רפאל. "היום אנחנו עדים למגמה של התרחבות, בסדר-גודל של 15-20 פניות מדי יום". במדור החדש ב"ידיעות אחרונות" מתקבלות קרוב לאלף פניות בחדש, מתוכן רק בין 15 ל-20 נמצאות ראיות לפרסום. מסתבר כי למרות הפריחה הכמותית, אחוז קטן מהמידע מבשיל ומתפתח לכלל ידיעה חדשותית. "מבחינת איכות החומרים, מדובר בתופעה

שולית", אומר כרמל לוצאטי, רכז המערכת בחדשות ערוץ 2. "אולי אחוז או שניים מכלל הפניות זוכה להיות משודר". כך או כך, בכלי התקשורת מקפידים לתת קדיש ראוי לידיעה שמקורה באורחים מן השורה, ולציין בהבלטה שהמידע הראשוני הגיע באמצעות הרואר האלקטרוני או אס.אם.אם. זו דרך

ממש כמו בשידור חי

הטלוויזיה אינו סתם ייצוגים של העובדות אלא העובדות העירומות כשלעצמן.

פרופ' תום מיטשל, מחשובי הוגי הרעות בתחום התקשורת, מתאר בספרו האחרון "מה התמונות רוצות" (2005) את הפרסומת הבאה של חברת המשקה הקל "ספרייט":

לפני שמתחילה הפרסומת מועלית על המסך הכותרת "יצרני סרטים". ה"טייק" הראשון מתחיל בתמונה של חדר רוחש פעילות שבו מכונסת, דרוכה, קבוצה של אנשי פרסום וקופרייטרים, מפרסמים, מומחי קליפים וקולנוע העורכים סיעור מוחות על יצירת מותג חדש. הרעיון הפרסומי שעלה הוא להחליף את המותג הקודם והמיושן של "הרינוואור" במותג חדש - "שבלול". צוות המומחים שהתכנס עולץ על האסטרטגיה הפרסומית החדשה: מעכשיו יהיו לנו "סנדלי שבלול", "תיקי שבלול" וכו'. והנה מוצגת תוצאת הפרסומת שהופקה ובה צילום של שבלולים מיוחרים מגומי מוצבים בחלונות ראווה. קטע זה מלווה במשפט שמוקרן על המסך ובריבוב מושמע בקולו הסמכותי של הקריין: "אל תאמין לכל הפטנטים ההוליוודיים האלה וקנה רק מה שאתה רוצה!", ומוסיף: "דימוי זה כלום, צמא זה הדבר האמיתי; ציית לצמא". אז מופיע על מסך הטלוויזיה בקבוק "ספרייט" מוצב להפליא כאובייקט אסתטי המתנועע לאורך המסך, מואר באור יקרות. האובייקט הזה, מפרש פרופ' מיטשל, מוצג כדבר האמיתי, משהו המספק תשוקה אמיתית של צמא, משהו "שאתה צריך ולא מה שיצרני הדימויים רוצים למכור לך". מה שבעצם קורה הוא, כמובן, שימוש בדימויים כדי ליצור תחושה של מציאות. דימוי אחד מוכרז כדימוי מניפולטיבי לצורכי שיווק ומיד לאחריו, על דרך ההגדרה, מוצג דימוי המכחיש את היותו דימוי לצורך התחזותו לעובדה.

מעל לגרוטסקה הזאת מרחפת האמת הצרופה והפשוטה: "אתה צמא, שנה 'ספרייט'!". זה בא ממך, לא מפרסומאים. הפוך על הפוך. בקבוק ה"ספרייט" הנוצץ, המופיע על המסך כאובייקט, מעורר תגובה גופנית אצל הצופה - מין תחושה או זיכרון של חוויית צמא ומיד של רוויה משחררת. בדרך זו הופך החיבור צמא-ספרייט-קריזמונה לחוויה "עובדתית". יש להניח שמי ששותה "ספרייט" גם זמן רב לאחר שצפה בפרסומת יחשוב לעצמו לרגע: אני שותה "ספרייט" ומרווה את צמאוני ממש כמו בטלוויזיה. הפרסומת הבלתי שגרתית הזאת

וקר הם אחד בחודש יוני, שבו דווח על מטר נוסף של טילי קסאם על העיר הדרומית שדרות, שמעתי לפתע ברדיו את קולה הנרגש של עדת ראייה מתארת את החוויה שעברה זה עתה: "הטיל", אמרה, "עבר בדיוק מעל ראשי, ראיתי אותו עובר מלמעלה ממש כמו בשידור חי".

התבטאות ספונטנית כזאת, הנותנת לשידור חי מעמד של מציאות החזקה מן המציאות שמחוץ למסך הטלוויזיה, אינה טריוויאלית. יש כאן ביטוי לתהליך עמוק ורב משמעות: התכנסות של מושגי המציאות, שנסוגו מעולם ההתנסות הישירה לעולם ההתנסות המתוכת על-ידי מצלמות, שדרגים, צלמים, כבלים, צלחות לוויין ועוד.

כיצד קורה שהחוויה הווירטואלית המתוכת יכולה להפוך לחוויית המציאות המקורית? כיצד יכול המציאותי להפוך בחוויית הצופה לנגזרת של הייצוגי?

אחד המרכיבים החשובים של השינוי הזה הוא נטיית הציבור לקבל את מה שרואים רבים כמציאותי יותר ממה שרואים יחידים. בעבר יכלה גם עדות של יחידים לכוונן עובדות, בתנאי שהן עומדות במבחנים החמורים של דיני ראיות בבית-המשפט או אמות-מידה מדעיות. אך בזמננו תלויה העובדתיות של העובדה, יותר ויותר, במידת פומביותה ובהיקף הנגישות האוניברסלית אליה. וכך הטיל שעל מסך הטלוויזיה נגיש היום ליותר צופים ולכן פומבי ו"מציאותי" יותר מהטיל מעל ראשה של העדה בשדרות.

המומחים לתקשורת, הפרסומאים והיועצים הפוליטיים למדו לנצל את ההיפוך הפרדוקסלי הזה מהר מכולם. הם הסיקו מכך שבכוחה של הפומביות להפוך גם בריות וגם ייצוגים כוזבים למציאות בעיני הצופים. עצם הפרסום באמצעי התקשורת ההמוניים יוצר, ולו לזמן קצר, את האשליה של הציבור הרחב שהוא חווה עובדות מציאות. כמובן שרצוי לפרסומאים שהצופים לא יוזהרו שהשיווק של הווירטואלי בטלוויזיה מכוון. שיווק לא מודע או פרסומת סמויה אפקטיביים יותר. אך מסתבר שכתנאים מסוימים, גם המודעות לשיווק מכוון אינה מפריעה להצלחת התשפירים להשפיע על עמדות הציבור.

יש דרכים מתוחכמות במיוחד למניפולציה והעצמה של תחושות הצופים, שמה שהם רואים על מרקע

לחיים ולניסיון מחוץ
לטלוויזיה יש השפעה
על תוחלת החיים של
אשליות ודימויים
המתחזים לעובדות

היא דוגמה ליצירתיות של הרעיונאים במאבק על ניכוס תרופת המציאות לצורכי שיווק. ליכולת לייצר אפקטים של מציאות עובדתית בטלוויזיה, מה שהחוקרים מכנים reality effects, יש השלכות מרחיקות לכת על הפוליטיקה ועל הטכניקות של שיווק מועמדים ומהלכי מדיניות. מרגע שמתברר שהציון יכול לחוות דיומיים כעובדות, השאיפה לשלוט בניואנסים של הדימויים, בהרכבים היוצרות אפקטים של מציאות, מציגה אתגר מקצועי ממדרגה ראשונה לפרסומאים.

עם זאת, תהיה זו שגיאה לגרוס שאפשר לבצע ללא הנכחה מניפולציות באמון הציבור. הצד השני של המטבע לא פחות מעניין. גם ההיסטוריה הפוליטית של ישראל

מלמדת שפוליטיקאי שהגיע לראשות הממשלה עם מוניטין של "קוסם תקשורת" לא שרר הרכה זמן. מסתבר, כנראה, שגם למציאות, כלומר לחוויה הבלתי אמצעית של העולם, יש תפקיד. לפעמים המציאות חוררת אפילו לשירורי הטלוויזיה כמרכיב לא מבוקר ולא ערוך הנדבק לדימוי: צילום מווית לא צפוי, אירוע בלתי מתוכנן שאינו ניתן לעריכה, אשליה-תיאטרלית הנשברת לגדר עיני הצופה, רגע של מבוכה באולפן. כך או כך, המציאות העובדתית מעמידה את הדימוי המתחזה לעובדה במבחנים לא פשוטים, היכולים לאורך זמן לחשוף את זהותו הווירטואלית. התוצאה המצטברת יכולה להיות קריסה של מנהיג או של מדיניות. כך אפילו ידעה קטנה בעיתון רפואי יוקרתי, שהממתיק של ה"ספרייט" הוא חומר מסרטן, למשל, תוכל לחלחל לתודעת ההמונים ולחסל בהדרגה את האפקט של אותה פרסומת.

גם כשמדובר בדמויות פוליטיות, הריאלוג הבלתי נמנע בין הדימוי ובין המציאות הבלתי מתוכנת על-ידי המצלמות יכול לשבש את מעמד הדימוי בעיני הקהל. דווקא ככל שהבניית הדמות היא אידיאלית ומושלמת יותר, הצגתה כעובדה פגיעה יותר לחשיפת המרכיב התרמיתי ש"הוורק" במניפולציות פרסומיות. במלים אחרות, לחיים ולניסיון מחוץ לטלוויזיה יש השפעה על תוחלת החיים של אשליות ודימויים המתחזים לעובדות. על סוג כזה של השפעה יש לפרסומאים ולמומחי תקשורת ידע ושליטה מאוד מצומצמים. ככל שההשגבה של המוצר או הדמות המשווקים היא גבוהה יותר ורחוקה יותר מ"המציאות העובדתית", כך יכולה הקריסה להיות דרמטית וסופנית יותר. וכשמגיע רגע אמת שכזה יכול מוצר, ואפילו ראש ממשלה, לקרוס באמת מול עינינו "ממש כמו בשידור חי". ■

ירון אזרחי הוא מרפסוד למדעי המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים

ככל שההשגבה של המוצר או הדמות המשווקים גבוהה יותר ורחוקה יותר מהמציאות העובדתית, כך יכולה הקריסה להיות דרמטית וסופנית יותר

כותב נולד

עורך מגזין או אתר אינטרנט המחפש כשרונות חדשים צולל לעולם הבלוגים ועושה אודישן למועמדים בלי שיידעו על כך; חלק קטן מהם מוזמנים לעלות ביתה

נדב שטרית

או החלה סחר הראל לפרסם בלוג היא התרגלה לשטף התגובות של הגולשים והגולשות המשבחים את כתיבתה ביומן הרשת, ולפעמים גם לפניות ממחזורים, שמבקשים לפגוש את הדמות המסתורית, הנערצת, מהבלוג.

לפני כשלוש שנים חיכתה לה בתיבת הדואר האלקטרוני הורעה מסוג אחר: פנייה ממערכת המקומון "זמן השרון", מרשת מקומוני "מעריב", להצטרף לשרותיה. הראל, אז בת 21, לא יכלה לאחל לעצמה מתנה טובה מזו. "זה היה כמו לזכות ב'כוכב נולד' בלי לגשת לתחרות אפילו", היא משחזרת ממקום מושבה הנוכחי, סגנית עורך התרבות של האתר nrg מעריב.

לפני כחצי שנה נשמעה קריאת שמחה דומה גם בכיתה של ליהי אלבו, שמנהלת בלוג תחת שם העט "פרנצ'סקה". במקרה שלה זה היה עורך "דייטינג", מני אבירם, שזימן אותה למערכת ובישר לה: "אני רוצה את הבלוג שלך במגזין". מאז היא כותבת בשבועון הטלוויזיה והבידור את הטור "ליהי בת 19" וכתבות מגזיניות.

זה קרה גם לרחלי רוטנר, בת 23, בעלת הבלוג "ררלי", שקיבלה אף היא הזמנה מ"דייטינג". היא מירה לשתף את קהל קוראי יומן הרשת שלה: "ציפור קטנה לחשה לי היום, בעודי מהרהרת במשמעות החיים ובעציות הרעב בעולם, כי אני עתידה להיות מוזמנת למשרדי מגזין 'דייטינג' בשבועות הקרובים".

הרשימה ארוכה. בין כותבי הבלוגים שגויסו עלי ידי העיתונות הכתובה ואתרי אינטרנט של גופי תקשורת ממוסדים אפשר למצוא, בין היתר, את אריאלה רביב, בת 34, בעלת הבלוג "לשואף לנשוף", שכתבה ל"מעריב", "מותק" ולאחרונה גם למוסף "הארץ"; את

ליאת בריאון, בת 33, בעלת הבלוג "מקפיאה את הכי מיה", שמפרסמת טורים במדור "סטייליסימו" ב"nrg מעריב"; את גועה אוסטרייך, בת 22, בעלת הבלוג "חשיפת יתר", שהגיעה למגזין "עלמה" מבית "ידיעות אחרונות"; את ליאור הנר, בן 26, שעבר מהבלוג המקצועי "אנקדוטות" למערכת "דה מרקר"; וגם את "ורובבלה", בת 20, שהגיעה לאתר האינטרנט "נענע", לאתר "שוקס" מבית "nrg מעריב" ולאחר הלילה של Ynet.

מבחינתם של כל אלה, וכנראה מבחינת רבים נוספים, הפנייה מן העיתונות הממוסדת מימשה את רצונם לקבל הכרה בכשרונם ולהשתלב במקצוע. בפורטלי הבלוגים "ישראלוג" של "נענע" ו"הבלוגיה" של "תפוז" לבדם צצו כשנים האחרונות כמעט 300 אלף בלוגים, מהם יותר מעשירית פעילים ומתעדכנים לעתים קרובות.

הבלוג הוא במה אידיאלית למימוש כשרון כתיבה, קבלת פידבקים תומכים ותשומת לב, והוא גם מעניק סיכוי לעלות על מסלול מקוצר לעבר עיסוק מקצועי באמצעי התקשורת. אם בעבר נאלץ מי שהכתיבה בערה בעצמותיו להסתפק ביומן אישי ובטקסטים למגירה, ובנסיונות מתסכלים לשגר כתבייד לעורכים בתקווה שלא יושלכו מיד לסל המערכת, הרי בבלוגוספירה, עולם יומני הרשת, משתנים הכללים. אם את או אתה בעלי בלוג המקישים בשעת לילה על המקלדת, יש סיכוי שהטקסט שלכם יבויק לאחר זמן-מה על צג המחשב לא רק של השכנה ממול, אלא גם של עורך מגזין רב תפוצה, אתר תוכן אינטרנטי או מקומון. "המרחק מלהיות בלוגר ועד לשלוח את ידך בתקשורת המסורתית קצר מאוד", אומר ניר אופיר, עורך האתר "תפוז" ומייסד "הבלוגיה".

יש כמובן בלוגרים שאינם נושאים עיניהם לתקשורת הממוסדת, ונהנים בעיקר מן היכולת לשגר את הגיגיהם לעולם הווירטואלי, להישאר אנונימיים, ולבחון את שלל התגובות שמשגרים אליהם גולשים אחרים. "הבלוגינג הוא הקריוקי של הכתיבה", כתבה שרון אינריגו וגנר, בת 35, המוכרת יותר כבעלת הבלוג הפופולרי "זו ש...". "מצאנו דרך לעשות קריוקי לנפש, בלי להסתבך יותר מדי עם הציוד. קהל שיכול ללדת אותך וירטואלית אם קסמת לו, לזרוק עליך מלים סרוחות כשאתה אידיוט, או לשתוק בקרירות כשאתה מזויף. בלוגינג הוא הקריוקי המושלם".

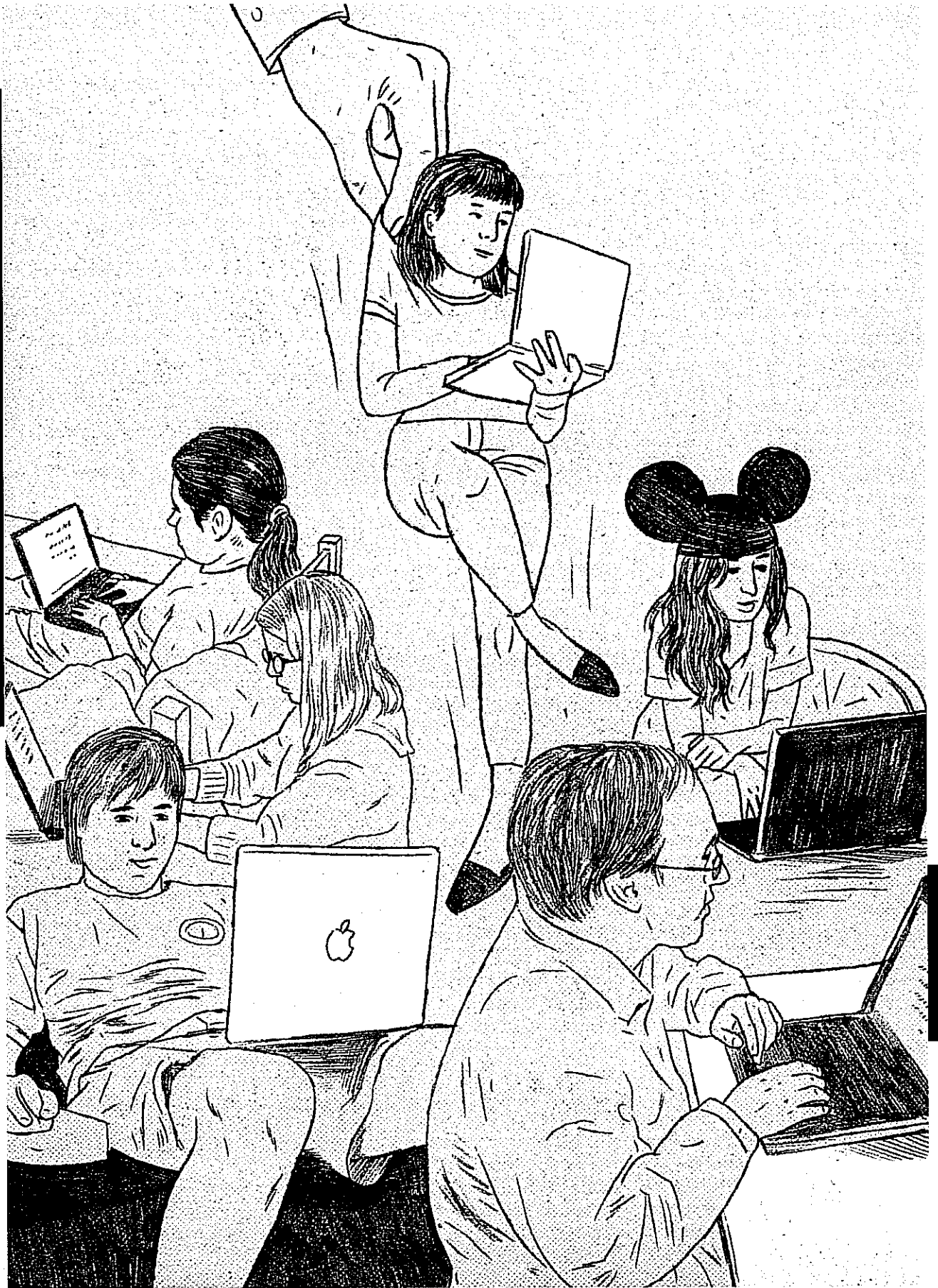
לא כולם מסתפקים בכך. רבים נעים על הצידי שבין האנונימיות לבין הרצון להיחשף, לזכות בהכרה. "מעצבן אותי שהם לא יודעים שאני 'סקלפרשת' וראויה ליחס יותר רציני", אומרת אריאלה רביב

סחר הראל: זה היה כמו לזכות ב"כוכב נולד" בלי לגשת לתחרות אפילו... כמעט אמרתי להם שאני מוכנה לעשות את זה בחינם, רק תנו לי לכתוב!

בתצי חיוך. "באתר יש לי כבוד ובחיים... מי אני? בתור אקסהיביציוניסטית, מעצבן אותי שהכיניו שלי ולא אני מקבלים את הקרדיט". ואו, לפחות אצל חלקם, מתגשם החלום. זה קורה בעיקר הודות לכך שעורכי עיתונים ומגזינים, הטרורים תמיד במצוד אחר כשרונות כתיבה חדשים, גילו את הרשת כמקור בלתי נדלה לכותבים. "הבלוגים הם מה שהמקומונים היו פעם בשביל עורכים ומוציאים לאור: מקומות לחפש כשרונות חדשים", אומרת דריה שועלי, עורכת המגזין "עלמה".

בעלות הבלוגים "פרנצ'סקה", "ררלי", "מקפיאה את הבמיה", "חשיפת יתר"

קרב הקפיצה של הבולגרים

איור: דות גזית

יזרובבלה" הן חלק מהכותבים שהוצעו להם תפקידי כתיבה בתקשורת

האינטרנט, אומר עיתונאי הרשת הוותיק עידו קינן, מקל מאוד על חייו של העורך. "כשעורך עוקב אחרי בלוג לאורך זמן בחיפוש אחר כישרון, הוא למעשה עורך לבלוגר אודישן לפני שהוא בכלל בא אליו", מסביר קינן, איש nrg מעריב ובעל הבלוג "חדר 404". כאשר מזהה העורך בלוגר מוכשר, קל לו יותר לשלוף אותו מאלמוניותו מאשר לגייס כתב המועסק באמצעי תקשורת אחר. לא צריך לשכנע אותו לוותר על מקום עבודה קודם, ובכלל, אומר קינן, "בעצם הפנייה אליו הבלוגר מימש את הרצון - המודע או הלא מודע - וקיבל במה רחבה לכישורי הכתיבה שלו".

יש יתרון נוסף לשיטה הזאת, אומר דרור פויר, כתב ב"גלובס" ועורך המגזין "מסע אחר". "בקרואה בבלוג ניתן לזהות ידע, כמו גם את האיכות הגולמית של הכתיבה כי היא אינה עוברת שם עריכה, שכתוב או הגהה", אומר פויר, בעצמו בעל בלוג באתר "רשימות".

אבל לא רק הקלות שבאיזור כוכבים חדשים מפתה. לדעתו של יובל דרור, כתב לענייני טכנולוגיה ב"ידיעות אחרונות", יש לגיוס בלוגרים יתרון נוסף מבחינת ארגוני התקשורת הממוסדים. "התקשורת מתקרבת אל הבלוגים ממקום של חשש גדול, שהעולם משתנה והם לא יודעים איך להתמודד, והפעולה המיידית היא לחבק אותו", אומר דרור. "התקשורת המסורתית רוצה להתקשט בכסם נוצות הבלוגים בגלל התחושה שזה משקף קדמה ופופולריות".

לא כל העורכים שותפים להתלהבות ממה שנחשף לעיניהם בגלישה באתרי הבלוגים. יש עורכים שטוענים בפשטות: רמת הכתיבה של הבלוגרים איננה עומדת בסטנדרטים של התקשורת הממוסדת. נהרות ההגיגים, התוויות, הקלישאות וההתחממות הלשוניות רחוקים בדר"כ לכל מלעמוד בציפיות העיתונאיות לטקסט מעניין, מסקרן, שנון ומהודק. "הבלוגים הפכו למעין מפלט לגרפומגים", מסביר תומר קימרינג, סגן עורך הירחון "בלייור", ויכולת

וגם: מאגר של סופרים

דב אלכון, העורך הראשי של הוצאת "כינון" ומוחלביה בתחום, נהנה לשוטט באינטרנט כדי "לצוד" כשרונות כתיבה חדשים. שמוערי שוקן, פרופסור למדעי המחשב שמפרסם מעין זמן טיול רביבת אופני הרים בבלוג "טיפוס בשטח" באתר "רשימות", צד את עינו של אלפון ובקרב יוצא לאור ספר בחתימתו של שוקן: "ארץ ובת חלב ודבש" אלפון מנהל מגעים להוצאת ספר עם שני בלוגרים נוספים.

כתיבה נמרדת גם באיכויות נוספות חוץ מתרירות כתיבה. גם שועלי מורה: "מהגיסיון שלי, בינתיים, מבחן התוצאה הוא מאכזב, וגם תהליך התיפוש עצמו מייגע".

גם מבחינת הבלוגרים שנקלטו באמצעי תקשורת ממוסדים לא תמיד אפשר לחגוג. אצל חלק מהם פגה ההתלהבות הראשונית לאחר זמן. "כל מי שהתחיל כבלוגר והמשיך ככתב מגלה שעבודה עיתונאית שונה לחלוטין מבלוג, ושמי שכתב בכישרון על

חיוון של אתמול כלילה לא בהכרח יצליח בתור עיתונאי", מסבירה הראל. "להיות עיתונאי זו עבודה קשה שדורשת התמקצעות".

תהליך ההסתגלות הוא לעתים ממושך. "עם הזמן, הכתב שהחל כבלוגר לומד לשמור על ההגבלות שהמדיום העיתונאי דורש, עם הליווי וההדרכה של העורכים", אומר מני אבירם, עורך "רייטינג". "בניגוד לבלוג, העיתון לא טובל הכל".

הסתגלות לעולם הממוסד איננה כרוכה רק בהתיאמת הכתיבה למסגרת הממוסדת ולדרישותיהם המקצועיות של העורכים. היא דורשת, כמעט בכל המקרים,

יובל דרור: התקשורת המסורתית רוצה להתקשט בכסם נוצות הבלוגים בגלל התחושה שזה משקף קדמה ופופולריות

גם לקלף את מעטה האנונימיות של הבלוגר. הוויתור על שם העט המגונן איננו קל: הרי בזכותו יכול הבלוגר לחשוף את עצמו, לעתים כפי שלא התערטל גם בפני האנשים הקרובים לו ביותר. השיפת השם כרוכה מצד אחד בחשיפה לביקורת, ומצד שני בצורך לאמץ סגנון כתיבה קצת פחות פרוץ וחושפני.

כללי המשחק של העיתונות עלולים לאכזב את הבלוגר שהיה לעיתונאי ולהחזירו לחיק החמים של יומן הרשת. שרון אינדיגו וגנר, האשה שמאחורי הבלוג "זו ש...", מספרת שקיבלה הצעות מכמה עיתונים, אתרי חדשות והוצאות ספרים. היא נענתה פעם אחת בלבד, הסכימה לכתוב בתשלום - ונכזבה.

"לא אהבתי לכתוב את הטור היחיד שכתבתי ולא הייתי מסוגלת להוציא אותו בזמן", היא מספרת. "אני לא בנויה למדיום הזה. לא לדרילינגים, לא לצורך להתנסח תוך מגבלה של כך וכך מילים. יש משהו שטחי בעיתון, במיידיות שבה הוא צריך לספק את המידע, בפנייה למכנה משותף רחב, לקהל אלמוני ואריש, בעובדה שהטקסט אינו עומד בפני עצמו אלא מספק צורך זמני ומתכלה... ברגע שהכתיבה הופכת למטלה, אני במקרה הטוב סובלת, ובמקרה הרע משתתקת לגמרי".

שרית פרקול, עורכת ערוץ "יחסים" ב-Ynet המנהלת גם בלוג העוסק בבלוגים באתר "תפוז", מתייחסת אל

הבלוגוספירה כ"מרבץ משאבי אנוש עשיר", ומבקשת לסייע לבלוגרים על ידי טבילה במים פושרים לפני הקפיצה למים הקרים. פרקול, שמלווה את הבלוגים בישראל כבר המש שנים, מפרסמת בערוץ "יחסים" בלוגים נבחרים מאתר "תפוז", ומעניקה להם במה להופעת הבכורה.

"לחלקם פניתי מיוזמתי, מקצתם פנו אלי", מספרת פרקול. "הם אמנם אינם מתפרנסים מזה כרגע, אבל זו בהחלט דריסת רגל של בלוגרים כעולם

העיתונות - גם אם בשלב זה מרוכז בעיקר באתרי תוכן באינטרנט".

למרות תרומתה לטיפוח כשרונות בדרם לדילוג אפשרי ממעמד של בלוגרים לזה של עיתונאים, מודאגת פרקול, לשעבר עיתונאית ב"מעריב", מן הצדדים הבעייתיים של התופעה. "ההיצע הנרחב של בלוגרים תורם ויתרום לפיחות הוחלל במעמדו של העיתונאי", היא מסבירה.

הראל מסכימה: "אתרי התוכן באינטרנט הם מפלצות רעבות לתוכן, אבל תקציב לתגמול כתיבים תמיד חסר, לכן מה עושים? מביאים כותבים - ואפילו כותבים טובים - לפי משקל. הרי פשוט לגייס איזה בלוגר צעיר שיכתוב בחצי חינוס". היא עצמה זוכרת את תגובתה הראשונה כאשר פנו אליה מהמקומוץ "ומן השרון": "כמעט אמרתי להם שאני מוכנה לעשות את זה בחינם; רק

תנו לי לכתוב". כמוה מרבית הכותבים הרהוטים המתגלים בבלוגים הם צעירים, וגם בעלי דרישות שגר נמוכות - חלומם של מו"לים המבקשים לקצץ בכל דרך בהוצאות על כוח אדם עיתונאי.

"ההצעות מהעיתונות מחמיאות בהתחלה", אומרת "זו ש...", "עד שנהיה לי מאוד ברור שהעיתונים בארץ משתמשים בבלוגרים ובתשוקתם לכתוב ומנצלים אותם ככוח עבודה זול במקום לשלם כיאור לעיתונאים מקצועיים ולהשקיע בהכשרתם. מרגע שהבנתי שזה כך, החלטתי שאני לא רוצה חלק בזה".

דרור פויר, שפנה בעצמו כעורך לבלוגרים בהצעת לכתוב, מאשר שכמעט אין משקיעים בהדרכה ובקליטה מסודרת של כותבים חדשים. "יש גיוס מהיר של כותבים ויש אווירה של 'קח מאתיים שקל ותעמי'". זה יותר משתלם מאשר לשלם קרן השתלמות. זו הדינמיקה העצובה בעולם האינטרנט. הבלוגרים המורעסקים כפרינסרים באתרי תוכן או בעיתונות משתלבים במגמה הכלכלית של הכרסום המתמשך בתקציבי העיתונים מול התרחבות אתרי התוכן ויילותם".

עם או בלי קשר למעבר הבלוגרים לעולם התקשורת הממוסדת, משוכנע אורי ברוכי, יועץ לאסטרטגיה שיווקית ואחד ממייסדי אתר הבלוגים "רשימות", שאתרי הבלוגים מביאים לשינויים החורגים מגבולות השכר והכסף. "עצם ההופעה של צורת תקשורת חדשה גורמת תמיד למסגרות הקודמות להסתכל על עצמן ולהבין מחרש מה מייחד אותן - במה הן מתמחות בעצם. יש לזה צד שמשנה את התקשורת, והוא זה שחשוב".

ואילו העיתונאי האמריקאי ג'ף ג'ארנוויס, שחצה את הקווים בכיוון ההפוך והיה ממבקר תקשורת של השבועון הנפוץ "טיימ מגזין", לבלוגר, ניבא לאחרונה: "הגבולות בין הורם המרכזי של התקשורת לבין שאר העולם ימשיכו להיטשטש, לא משום שהאנשים (הבלוגרים) מצטרפים לזרם המרכזי של התקשורת, אלא בגלל האפקט ההפוך: הורם המרכזי של התקשורת יורד אל העם".

נדב שטרית נפרד בזאת מתפקידו וכו המערכת של "העין השביעית"

סובסידיות ממשלתיות לעיתונים | קללת הברכה

אוסטריה מקדישה אף היא משאבים להבטחת הישרדותם של עיתונים יומיים "בעלי חשיבות מיוחדת לעיצוב דעת הקהל, שאין להם נתח שוק דומיננטי", כפי שקובע החוק לקידום העיתונות משנת 1985. מדובר בעיתונים המגיעים לאחוזי ער 15 אחוז מכלל תושבי מחוז מסוים, ולא יותר מחמישה אחוזים מכלל שמונה מיליון תושבי המדינה. עיתון שמבקש סיוע חייב להקפיד שהשטח המיועד למודעות בתשלום לא יעלה על 22 אחוז מכלל השטח המודפס. כדי להבטיח חלוקה הוגנת של הסובסידיות, הוקם במשרד הקצצה גוף מיוחד, הכולל פקידים ממשלה ולצדם נציגי התאחדות בעלי העיתונים ואיגוד העיתונאים.

לצד מדינות אלה ניתנים מענקים לעיתונים במדינות נוספות, בהן פינלנד (חלוצת הסובסידיות בשנת 1951), שכריה (מולדתו של חינומן הרכבת "מטר", המאיים על עיתונים רבים ברחבי העולם), אזורים מסוימים בבלגיה ובספרד, דנמרק, הולנד, שווייץ וצרפת. התופעה מטרידה כבר שנים אחרות את האיחוד האירופי, בעיקר משום שמדובר בסכסוך ממשלתי שעלול לפגוע בתחרות ההוגנת בין תאגירי תקשורת ברחבי היבשת המתאחדת.

בנורבגיה מתנהל כבר שנים ויכוח ציבורי בין מפלגת העבודה, התומכת בהתלהבות בהמשך הסובסידיות, לבין המפלגה השמרנית, המתעקשת לראות בעיתון מוצר מסחרי, שעליו לעמוד על רגליו בכוחות עצמו מבחינה כלכלית. ויש גם מי שמזכיר כי מרבית העיתונים הנהנים מהסיוע גושים לשמאל.

יש גם ביקורת על הקשר הבעייתי שנוצר בין עיתון הנהנה מתמיכה לבין הממשלה, המעניקה לו תקצוב. כשניסה ב־1977 ראש ממשלת בריטניה הרולד וילסון להנהיג בארצו סיוע ממשלתי לעיתונים, נדחתה ההצעה בתוקף על-ידי הוועדה המלכותית שבחנה את מצב העיתונות. חברי הוועדה קבעו כי מעורבות תקציבית של הממשלה בעסקי העיתונות "תהיה אסון לאינטרס הציבורי", משום שסיוע כזה יקשה על העיתונים למלא את תפקידם כמבקרי הממשלה ולהגיב באופן עצמאי על מעשיה ומחדליה.

בפרלמנט בשווייץ – מדינה עם 230 יומונים ושבעותונים ל־7.3 מיליון תושבים – סערו הרוחות ב־2003, כאשר הוחלט לעבור לשיטה של תמיכה ישירה בעיתונים, כדי להבטיח מגוון של מקורות מידע ודעות. פטר ויגלט, חבר פרלמנט ממפלגת המרכז, טען כי הסובסידיות יפגעו בחופש העיתונות. "מי שגוטל כסף מן המדינה", הזהיר ויגלט, "סופר שיצטרך גם לציית להנחיותיה".

ואילו בעל הבלוג הנורבגי יורגן סטארק שואל, מדוע מוענק בארצו סיוע בעיקר לעיתונים קטנים, דלי תפוצה, ולא לאינטרנט, המדיום החדש הצובר תאוצה והופך לזירת שיח מרכזית. "הגיע הזמן לנתק את חוט התמיכה לעיתונים", כתב סטארק, "או לפחות להיות הוגנים ולתת גם לנו, הכלוגרים, נתח מן הסיוע". ■

בוערה שבמדינות האיחוד האירופי, הדוכסות הגדולה של לוקסמבורג, מופיעים לא פחות משישה עיתונים יומיים. 475 אלף נתיניו של הדוכס הגדול יכולים לבחור בין עיתונים בשלוש שפות: גרמנית, צרפתית וגם בשפה המקומית – הלוקסמבורגית. הוותיק שב־עיתונים, ה"לוקסמבורג וורט", יומון עם קשרים הדוקים לכנסייה, רואה אור מאז 1848, אבל גם ב־2001 הופיעו שני יומונים חדשים בצרפתית, ורבע מבת־האב בדוכסות אינם מוותרים על עיתון יומי.

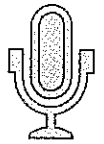
העובדה ששוק העיתונות משגשג לא מונעת מן הצמרת הפוליטית בדוכסות להביט בחשש בנעשה מסביבם: הם יודעים שתאגירי תקשורת רב־לאומיים גדולים לוטשים עיניהם להרחבת השווקים שלהם לכל פינה אפשרית, וכי עיתונים יומיים נמצאים בתהליכי התכווצות בכל רחבי תבל. כדי לצמצם את הסכנה הזאת, ולהבטיח שהעיתונות המקומית המגוונת תשרוד, מעניקה הממשלה סיוע לעיתונים. מדובר לא רק בסיוע עקיף, בדמות הנחות על תעריפי הכולה ומנגד תשלום בתעריף גבוה עבור פרסומות והודעות רשמיות של המדינה, אלא גם בסיוע ישיר: סובסידיה לעיתונים.

בניגוד למדינות רבות עולם השלישי ובארצות שהיו בעבר חלק מברית־המועצות, שם תשלומים כאלה מועברים בדרך־כלל במעטפות חומות ומתחת לשולחן, הסיוע מועבר בגלוי, בהתאם לסעיפי חוק התקשורת משנת 1998, הקובע את הקריטריונים להעברת התשלומים.

בנורבגיה החל הסיוע הישיר לעיתונים בשנת 1969, בעקבות מסקנותיה של ועדה ציבורית שבחנה את תהליך סגירתם של יותר ויותר עיתונים ככל שהתעצמה הטלוויזיה ונגסה בתפוצת העיתונים ובתקציבי הפרסום. מאז 1982 מוטלת האחריות על מתן ההקצבות לעיתונים על אגף התקשורת במשרד לענייני תרבות וכנסייה, ובשנים האחרונות עומד תקציב הסיוע השנתי לעיתונים בנורבגיה על כ־34 מיליון דולר, סכום שחולק בשנת 2003 ללא פחות מ־128 עיתונים, מרביתם מקומיים.

החוק קובע כללים ברורים מי יכול ליהנות מן הסכסוך הממשלתי. מדובר אך ורק בעיתונים "נושאי דעה", או כלשון החוק הנורבגי: "עיתון הכולל ידיעות ומאמרים בנושאי השעה האופייניים לעיתונים יומיים, באופן שניתן להבחין ביניהם לבין סוגים אחרים של פרסומים".

מן הסובסידיות נהנים בעיקר עיתונים קטנים, עם תפוצה של כמה אלפי עותקים, אך גם יומונים גדולים יותר, עם תפוצה המגיעה לשמונים אלף עותקים, הנמצאים במעמד של "מספר 2" ויש חשש שיעלמו בגלל עוצמתו של העיתון המוביל באותה עיר. הסיוע מיועד למנוע את התופעה המתפשטת של ערים גדולות שנשארו עם יומון אחד בלבד.

נקודת העיוורון של העין השביעית

בכתבתו "חברים לעט" ("העין השביעית" 62), העוסקת באתיקה של עיתונאי הספרות, מזכיר יאיר לוי שלוש פעמים את ספרי "הנרון: אשכנזים". בשתיים מהן הוא רומז כי הספר זכה להתעניינות במוספי הספרים של "מעריב" ו"הארץ" הודות לשותפות אינטרסים ביני ובין כותבים ועורכים. בהזדמנות השלישית הוא מספק לדרור משעני, עורך "הארץ, ספרים", כימה להפיץ מעליה בשורה: משעני מסר את "הנרון: אשכנזים" לאבירמה גולן, הנגועה בניגוד עניינים, מתוך כוונה להצית פרלמוס. לוי (ועורכיו) לא מצאו לנכון להקפיד על זכותי לתגובה. מראיג לגלות ש"העין השביעית" עיוורת לכללי יסוד של אתיקה מקצועית דווקא במהלך דיון באתיקה מקצועית.

לגופו של דבר, לא אינטרסים משותפים מסבירים את ההתעניינות בספרי, אלא הנושאים הממלאים את דפיו. לכן חרגה ההתעניינות בספר גם מ"מעריב" ו"הארץ" וגם ממוספי הספרים (לוי לא אסף נתונים או שאסף והעלים מ"העין"?). בנוגע למשעני, כדי לקרוע מעל פניו את מסווה התום אין צורך לתאר כיצד חיבל בתגובתי לגולן. מספיק להזכיר שפולמוס לא מציתים באמצעות רפש שמטילה עיתונאית החולשת על מוקדי כוח רבים מדי.

באופן פרדוקסלי, הטקסטים שהתפרסמו במוספי הספרים של "מעריב" ו"הארץ" מעניקים תמיכה מרשימה לאחת הטענות העיקריות בספרי - היינו, שבכל הנוגע לסכסוך השבטי בישראל, אשכנזים נתקלים תמיד בהשתקה בריונית. לא במקרה חלים דברים רומים על הטקסט של לוי, משום שהכותב מסלף את תמונת ההתעניינות בספרי כדי להמעיט בערכו, וגם מפר את זכותי להגיב על דברים.

אולם כתבתו של לוי ממחישה לא רק השתקה, אלא גם את הצורך לרונ באתיקה המקצועית של עיתונאי הספרות באופן הרבה פחות מגמתי והרבה יותר שיטתי. את הדיון הממצה צריך יהיה לדחות להזדמנות אחרת, אולם בינתיים אפשר להצביע על הכיוון הרצוי באמצעות עקרונות אחרים.

את הכתיבה והעריכה תנחה תפיסה מגובשת בנוגע לטיבה של סקירה אידיאלית. כיצד מצייגים תכנים בהגינות, בורקים ציטוטים ומעי ריכים את איכותם של טיעונים ומענות? איך מבקרים ביעילות את איכותן של הסקירות ומבטיחים, למשל, שהן מתבססות על קריאה יסורית?

כתיבת סקירות תתנהל בהקשר חף בכל האפשר מניגוד עניינים. חובה לסלק ניגוד עניינים אצל הסוקרים. כמו כן, חובה למסור ספר לידי סוקר המתמצא בתחום. אולם בקהילות מקצועיות קטנות, הסוקר המתמצא בדרך-כלל קשור - כאופן חיובי או שלילי - למחבר הספר, ולכן נגוע בניגוד עניינים. לאור יעילותו המוגבלת של הגילוי הנאות, האם נכון להפיג את המתח בין החובות באמצעות הסתרת זהותו של המחבר? (כאן המקום להעיר שבמקרה של גולן ומשעני הדילמה כלל אינה מתעוררת, משום שגולן אינה מתמצאת, לדעתי, בנושאי "הנרון: אשכנזים").

חובה לסלק ניגוד עניינים אצל העורכים. האם סביר לסמוך על היושרה שלהם או שיש צורך במנגנון בקרה?

כל היבטי הדיון בספר יתנהלו ברוח האידיאל הרמוקרטי של חופש הדיבור. לא פעם חולשים הסוקרים והעורכים על מוקדי כוח רבים (טורים בעיתונים, מוספי תרבות, תוכניות טלוויזיה, הוצאות ספרים, משרות באקדמיה); כיצד נכון להגביל את כוחם כדי להגשים את האידיאל של חופש הריון - החופש לבחון רעיונות מכל צד בלא מורא של סנקציות, נידויים וחרמות? אחרי הכל, חופש הדיון חיוני לחיפוש אחר אורח החיים הטוב ובעל הערך.

ד"ר מרב רוזנטל-מרטורשטיין

התנצלות

בטעות יוחס בגיליון הקודם ("העין השביעית" 62) לעיתונאי אמנון ברזילי מתן תרומה לשלי יחימוביץ' בעת התמודדותה על מקום ברשימת העבודה לכנסת. השם אמנון ברזילי מופיע ברשימת החורמים שפרסם מבקר המדינה, אך מרובך באדם אחר הנושא אותו שם. מערכת "העין השביעית" מצטערת על הטעות ומתנצלת בפני העיתונאי אמנון ברזילי.

האסקפיזם של "העין השביעית"

עד תחילת המילניום הנוכחי, מרבית הדיווחים ואיזכורי הסמים לסוגיהם בתקשורת הישראלית היו בעלי קונוטציות שליליות. משתמשי הסמים, שהלכו והתרבו והפכו את העישון לחלק מסדר-יומם, בחרו להתעלם מצקצוק הלשונות. הכתבים, ובעיקר העורכים, בחרו להתעלם מהמצב שנוצר ובמקרים מסוימים אף לשתף פעולה עם הצרכנים "אוף דה רוקורד". כל מי ששובד או עבר בתעשיית הטלוויזיה, הרדיו או העיתונות יגיד לכם שסמים הם חלק משגרת העבודה של רבים מהם. בזמן שהתקשורת הישראלית יוצאת כחרי אף בכתבות גדר הסמים והשפעותיהם, היא מחטטת את האף בירה השנייה משאריות הקוקאין. בחודשים האחרונים החלה המגמה להשתנות מעט, וניצנים ראשונים של לגיטימציה לשימוש בסמים נראו בין שורות העיתונות הכתובה. בה בשעה, בעיתונים אחרים נמשכה ההתייחסות השלילית לתופעה, כשהיא מקבלת ממד של מבוכה על ה"הכשר" שניתן לה בכמה כלי תקשורת. כך, למשל, בסוף חודש אפריל השנה הוקדש גיליון שלם של עיתון "העיר" ליום המריחואנה. גיליון חודש פברואר של מגזין הפגאי והתרבות "לילה" הוקדש כולו להיבטים השונים של המריחואנה. במסגרת כתבה על הבמאי והשחקן אסי ריין במגזין "טיים אאוט" תועדו חוויותיהם של הכתב והבמאי גם כשהם משתמשים בסמים. כתב מוסף "הארץ" אלון הדר פרסם באפריל כתבת מונוגלוגים מפיותיהם של שלושה בליינים תל-אביבים בולטים המתארים את השימוש בסמים כחלק מהותי מהבילוי, ללא כל גימה של התנצלות ומבלי להתחשב בכך שהדברים מתפרסמים במוסף העיתון ל"אנשים חושבים".

כתביהעת "העין השביעית" היה היחיד שנועק לכרסום במעמדם השלילי של הסמים בתקשורת הישראלית, באמצעות שתי כתבות ביקורתיות, שאינן קשורות זו לזו. בכתבה הראשונה בגיליון נובמבר 2005, הזכיר עוזיות אנונימיות מצד כותבים ועורכים לכך ש"יש סמים במערכות העיתונים". בגיליון מאי 2006 ניסתה הכתבת נורית קנטי להתריע על חומרת האישור שמקבל בפומבי השימוש בסמים, באמצעות כמה דוגמאות מהחודשים האחרונים.

כהנחה שמדובר בניסיון מצד "העין השביעית" לכתוב מחדש את ה"כתובת שעל הקיר", הרי שזהו צעד נואש, לא רלבנטי, ובוודאי מאוחר מדי. מבלי לזקוט עמדה לגבי סמים כן או לא, זעקה ה"לא לסמים" מצד כתביהעת היוקרתית נשמעת תלושה ומנותקת. בעוד שצעירים ישראלים רבים "בורחים" באמצעות עישון גראס או הסגפת קוקאין פה ושם, רומה שהאסקפיוס האמיתי מתחולל אי שם במערכת "העין השביעית" בירושלים.

יוסי חטב

הכותב הוא עיתונאי ותחקירן